ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΛΗΣ 1, ΤΗΛ. 30 461 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΛΕΚΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 6 ΜΑΡΤΙΟΥ 1937

Ὅ,τι βλέπουμε

ΕΦΗΜΕΡΑ

ΔΥΣΜΟΡΦΙΕΣ

Ὁ φίλος μου εἶναι ἕνας παράδοξος ἄνθρωπος, ἀπὸ τοὺς πιὸ ζωντανοὺς καὶ τοὺς πιὸ πρωτότυπους τοῦ τόπου μας. Ἔχει περάσει τὰ πενῆντα, μὰ φαίνεται πιὸ γερασμένος, καθὼς τό πρόσωπό του τὄχει βαθειὰ αὐλακώσει τ' ἀλέτρι τοῦ πόνου. Μά οὔτε καὶ τὸ σουλούπι του εἶναι τέτοιο, ποὺ νὰ σὲ κάνει νὰ ξεχάσεις τὴ φαλάκρα του ἢ τὰ μικρὰ μυωπικὰ μάτια του. Ὅταν τὸν πρωτογνώρισα, φρόντισε ὁ ἴδιος νὰ μοῦ περιγράψει τὸν ἑαυτό του μὲ τοῦτα τὰ λόγια:

— Καμάρωσέ με! Εὐφράνσου στὴ σκέψη πώς σοῦλαχε νὰ μὴν εἶσαι αὐτὸ ποὺ εἶμαι, κι' ἄκου τὴν περιγραφὴ ποὺ θὰ κάνω ἐγὼ ὁ ἴδιος, γι' αὐτὸν ἐδῶ τὸν ἑαυτό μου ποὺ ὑπομένω ὁλόκληρη μιὰ ζωή.

Τὸν διέκοψα γιὰ νὰ τοῦ πῶ κάποιο παρηγορητικὸ λόγο. Μὲ κύτταξε στραβά, κάγχασε κοροϊδευτικὰ κι' ἐξακολούθησε:

— Φίλε μου, δὲ γύρεψα τὸν οἶκτο σου, οὔτε κἀν τὴ συμπάθειά σου. Αὐτὸ δὰ μοῦλειπε!... Ἂν ἐπιμένεις νὰ μὲ παρηγορήσεις μ' αἰσθηματισμοὺς σὰ νάμουνα καμμιὰ γεροντοκόρη, ἂς πάψουμε τὴν κουβέντα κι' ἂς τελειώσουμε τὴ γνωριμία μας ὡς ἐδῶ, μιὰ καὶ φανερώνεσαι ἀνάξιος τέτοιας τιμῆς!...

Μὲ τὴ σειρά μου γέλασα τότες κι' ἐγώ. Αὐτὸ τοῦ ἄρεσε κι' ἀποφάσισε νὰ ἐξακολουθήσει νὰ μοῦ κάνει τὴν αὐτοπεριγραφή του, ποὺ ἔγινε αἰτία νὰ συνδεθοῦμε ὁριστικά.

— Ἀρχίζω, λοιπόν, ἀπὸ τὴν πλώρη τῆς ὑπαρξής μου· ἐδῶθε ἀπὸ τὴ μύτη. Καθὼς βλέπεις, γιὰ ἕνα ὁρισμένο διάστημα τραβάει κανονικὰ τὰ δρόμο της, σὰν ὅλες τὶς ἀνθρώπινες μύτες. Μ' ἀποκεῖ κι' ἔπειτα κι', ἀφοῦ, ὡς φαίνεται, λογάριασε ἐμβριθέστατα γιὰ καιρὸ τί σχῆμα νὰ πάρει, χράπ! καὶ λοξοδρόμησε στὴν ἄκρη. Ἔκρινε πώς ἐτοῦτο ποὺ κατάφερε ἦταν πολὺ σημαντικό, καὶ γι' αὐτὸ φούσκωσε ἀπὸ οἴηση κι' ὀρθώθηκε σύγχρονα καταπάνω γεμάτη περηφάνεια! Πάει αὐτή. Ἂς ἔρθουμε τώρα στὰ χείλια μου. Σ' αὐτὰ μπορεῖς νὰ θαυμάσεις τὴ φιλότιμη προσπάθειά τους, νὰ ὑπογραμμίσουν τὴν ἀνεξαρτησία τους ἀπὸ τ' ἀποδέλοιπο πρόσωπό μου. Τὸ ἕνα ἀναδιπλώνεται πρὸς τὸ ἰδεατὸ ἄπειρο καὶ τ' ἄλλο, ἴδιο μισοσαπισμένο βερύκοκο, πρὸς «γαῖαν μέλαιναν»! Τὰ φρύδια μου πάλι — τὰ βλέπεις δὰ — κατέχονται ἀπὸ τὸν πιὸ ὑπέρμετρο ζῆλο. Σμίγουν πυκνὰ δασωμένα χωρὶς ἢ ἀφιλότιμα, ν' ἀφίνουν χέρσο οὔτε ἕνα τοσοδὰ τοπαλάκι! Ἀμ' τὸ κεφάλι μου!... Σοῦ ἀποκαλύπτω ὅλο τὸ γυμνὸ σὰ νεροκολοκύθα μεγαλεῖο του! εἶπε κι' ἔβγαλε τὸ καπέλλο του.

— Σὲ διασκεδάζω, ἔ;

— Μὰ ναί.

— Τόσο τὸ καλλίτερο! Ἂς ἔρθουμε τώρα, πρόσθεσε, στὴν κορμοστασιά μου. Μὰ στάσου πρὶν νὰ κορδωθῶ. Νᾶμαι! Σουλοῦπι ποὺ τῶχω, ἔ;!... Δὲ σοῦ θυμίζω κάτι μεταξὺ καθαρευουσιάνου λόγιου καὶ φώκιας; Πρόσεξες τί κοντὰ ποὺ εἶναι τὰ πόδια μου (τὰ κούνησε ἐκ περιτροπῆς πρὸς τ' ἀπάνω), καὶ τὸ πῶς ἡ ὑπόλοιπη δόση τοῦ ἑαυτοῦ μου, τοὐλάχιστο δυὸ μεζοῦρες σὰν αὐτά; Μὴ θἄχεις ὅμως τὴ σκληρότητα νὰ μοῦ ζητήσεις νὰ βγάλω ἐγὼ ὁ ἴδιος τὸ συμπέρασμα τῆς περιγραφῆς ποὺ ἄκουσες;

— Καὶ βέβαια τὴν ἔχω!

— Νά, σκέφτομαι πώς ἂν ὁ Πολύκλειτος μὲ τὸ Δορυφόρο του μᾶς ἔδωσε τὶς ἰδανικὲς ἀναλογίες τ' ἀνθρώπινου σώματος, ἐγὼ θὰ μποροῦσα μιὰ χαρὰ νὰ ποζάρω στοὺς μαθητὲς τῆς σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, γιὰ πρότυπο δυσαναλογίας, δυσαρμονίας, δυσμορφίας καί... καὶ δὲν ξέρω τί ἄλλο «δύς». Καὶ ποῦ νὰ μὲ δεῖς μὲ τὰ ἐσώρουχα παλαιοῦ τύπου ποὺ φορῶ! Παρουσιάζω ἕνα τέτοιο θέαμα ποὺ, σὲ βεβαιῶ, θὰ σοῦ μειώσει κατὰ πολὺ τὴν πεποίθησή σου, πώς ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ τελειότερο ἢ τὸ πλαστικώτερο ζῶο τοῦ πλανήτη μας!...

Ἔτσι γνωριστήκαμε. Κι' ἀπὸ τότες, ὅταν νοιώσω τὴν ἀνάγκη μιᾶς τόνωσης, πηγαίνω καὶ τὸν βρίσκω. Ξέρω πώς θὰ στραπατσάρει μὲ τέτοια τσουχτερὴ εἰρωνεία τὶς ἀνησυχίες μου, τὶς μιζέριες μου, τὶς πεποιθήσεις μου, τὶς φαντασιοπληξίες μου, τοὺς πόθους μου καὶ τὰ ὄνειρά μου, ποὺ θὰ μὲ κάνει στὸ τέλος πρῶτα ἐγὼ νὰ διασκεδάζω μ' ὅλες τὶς σκέψεις μου ποὺ μ' ἀπασχολοῦσαν ἢ μὲ βασάνιζαν.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

100 ΧΡΟΝΙΑ

Ἀπὸ τὸ περασμένο φύλλο μας δημοσιεύουμε, σὲ μετάφραση, ἄρθρο τοῦ Δαλματοῦ Τομαζέο, γιὰ τὴ διγλωσσία ποὺ δέρνει ἀκόμα τὸν τόπο μας. Δὲ μπορεῖς παρὰ νὰ νοιώσεις λύπη, σὰ λογαριάσεις πώς πέρασαν ἀπὸ τότε ἑκατὸ ὁλόκληρα χρόνια κι' ὅμως βρισκόμαστε στὸ ἴδιο γλωσσικὸ κατάντημα. Δὲ μπορεῖς παρὰ νὰ νοιώσεις ἀπογοήτεψη γιὰ τὸ πώς ὑπάρχουν ἀκόμα ἄνθρωποι στεῖροι, ἀνίκανοι γιὰ κάθε δημιουργικὸ ἀναφτέρισμα, ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπερασπίζουν τὸ γλωσσικὸ κατασκεύασμα ποὺ λέγεται κατ' εὐφημισμὸ «καθαρεύουσα».. Δὲ μπορεῖς παρὰ νὰ νοιώσεις ντροπή, γιὰ τὸ πώς οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ κηρύττουν σ' ἀνυποληψία τὴ μιὰ καὶ μοναδικὴ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ μας, τοῦ ἔθνους μας, αὐτή, ποὺ ὅπου χείλια Ρωμιῶν λαλοῦν σ' ὅλα τὰ γεωγραφικὰ πλάτη τῆς γῆς μας, μὲ τὴ γραμματική της καὶ τὸ λεξιλόγιό της εἶπαν πάντα τὶς χαρὲς καὶ τοὺς πόνους τους, τὰ ὄνειρά τους καὶ τὰ μεράκια τους. Γι' αὐτοὺς λοιπόν, ποὺ τό ἄπαντό τους στέκεται ὁ ψευτορητορισμός, μιὰ κι' ἡ μάθησή τους εἶναι ἐπιπόλαιη καὶ ξώπετση, ὑπογραμμίζουμε ἑτοῦτα τὰ λόγια τοῦ Τομαζέου: «Δὲν ὑπάρχουν ταπεινὲς γλῶσσες. Δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ταπεινὴ ἡ γλῶσσα ποὺ μιλᾶ ἕνας ὁλόκληρος λαός».

Ἂς τὸ πάρουμε ἀπόφαση μιὰ γιὰ πάντα: τότε μονάχα θὰ μποροῦμε νὰ περιμένουμε ν' ἀποχτήσει ὁ τόπος πνευματικότητα, ὅταν τὸ γλωσσικό μας ζήτημα λυθεῖ ὁριστικὰ καὶ τελεσίδικα. Ὅταν δηλαδὴ ἡ ζωντανὴ ἐθνική μας γλῶσσα, ἐπιβληθεῖ πλέρια ὄχι μονάχα στὴ λογοτεχνία, μὰ καὶ στὶς ἐπιστῆμες καὶ ὅπου ἄλλοῦ χρησιμοποιεῖται ὁ γραπτὸς λόγος. Ὡς τότε θὰ φυτοζωοῦμε πνευματικά.

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΑΘΑΝΑΤΩΝ

Μαζὶ μὲ τὸ μεγάλο κοινό, παρακολουθήσαμε κι' ἐμεῖς ἕνα χαριτωμένο ἐπεισόδιο μεταξὺ ἑνὸς ἄρθρου, ἑνὸς χρονογραφήματος καὶ μιᾶς ἐπιστολῆς. Τὸ ἄρθρο κι' ἡ ἐπιστολὴ ἔφερε συμπαθῆ ὑπογραφὴ ἀκαδημαϊκοῦ. Τὸ χρονογράφημα ἔφερε κι' αὐτὸ ὑπογραφὴ ἀκαδημαϊκοῦ. Πρόκειται λοιπὸν περὶ συναδέλφων «ἐν ἀθανασίᾳ». Μιὰ τέτοια συμβίωση στὴν αἰωνιότητα εἶναι φανερὸ πώς δημιουργεῖ ὡρισμένες ὑποχρεώσεις.

Ὁ πρῶτος λοιπὸν «συνάδελφος», δημοσίευσε ἐνθουσιαστικὴ κριτικὴ γιὰ τὸ ἔργο ποὺ ἔγραψε, γράφει ἡ... θὰ γράψει ὁ δεύτερος. Τὸ ἔργο τοῦ εἶναι ἄγνωστο κι' ἀπὸ ἁπλῆ ἀνάγνωση. Αὐτὴ ὅμως εἶναι μιὰ ἀσήμαντη λεπτομέρεια, ποὺ δὲ μποροῦσε, βέβαια, νὰ τὸν ἐμποδίσει σὲ τίποτα νὰ προδικάσει τὴν ἐπιτυχία του.

Ὁ ἐπαινεθεὶς ὅμως ἐπῆρε σὲ πολὺ κακὸ μάτι. Ἕνα τέτοιον ἔπαινο. Διάβολε! Σπεύδει καὶ γράφει χρονογράφημα ὅπου κάνει μεταφυσικὴ... τοῦ ἐπαίνου. «Δὲν τὸ ξέρει τὸ ἔργο μου, τὸ ἐκθειάζει ὅμως, ἄρα... προετοιμάζεται, ὅταν παιχτεῖ, νὰ τὸ... κατακρεουργήσει»! Καθὼς βλέπετε, ἁπλῆ μαθηματικὴ προπαίδεια: ἕνα κι' ἕνα κάνουν δυό.

Ὁ πρῶτος ὅμως διατείνεται, σ' ἐπιστολή του ποὺ δημοσίευσε ἀμέσως τὴν ἑπομένη, πώς ἡ ἐξίσωση στάθηκε ἐσφαλμένη· δὲν ἔδειξε τὸ ἀκριβὲς Χ τῶν διαθέσεών του. «Ὄχι, διακηρύττει, κανένα λάκκο δὲν ἔχει ἡ φάβα». Καὶ καταλογίζει στὸν δεύτερο ἀθεράπευτη καχυποψία.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πώς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁμήρου, τὰ ἐπεισόδια τῶν «ἀθανάτων» διεσκέδαζαν πάντα τοὺς κοινοὺς θνητούς.

Ο ΛΕΩΝ ΤΗΣ ΑΜΦΙΠΟΛΕΩΣ

Μὲ μεγάλη χαρὰ πληροφορούμαστε πώς ἀποφασίστηκε νὰ ἐνισχυθεῖ ἡ νεοελληνικὴ τέχνη. Στὴν Ἀμφίπολη τῆς Μακεδονίας, κοντὰ στὴν ἀρχαία ἀκρόπολη, πρόκειται νὰ στηθεῖ τὸ ἔργο ἑνὸς νέου Ἕλληνα γλύπτη: ἕνα λιοντάρι 4 ὡς 5 μέτρα ὕψος πάνω σ' ἕνα πελώριο βάθρο. Ὅσοι εἶδαν φωτογραφίες μαρτυροῦν πώς τὸ καινούργιο ἔργο εἶναι χαραχτηριστικώτατο τῆς σύγχρονης νοοτροπίας μας, ὅμοιο μὲ ἄλλο χαραχτηριστικὸ μνημεῖο τῆς σύγχρονης Ἀθήνας, τὶς καθισμένες Μοῦσες τῆς πλατείας τῆς Ὁμονοίας — λένε μάλιστα πώς ὁ ἴδιος καλλιτέχνης δούλεψε καὶ στὰ δυὸ ἔργα. Μόνο ποὺ δυὸ τρία κομματάκια εἶναι ἀρχαῖα — μὰ εἶναι νὰ προσέχει κανεὶς σὲ τέτοιες λεπτομέρειες;

ΤΑΧΤΟΠΟΙΗΣΗ

Σὰ συνέχεια στὸ πρῶτο σημείωμά μας καὶ τὰ ὅσα γράφτηκαν σὲ προηγούμενα φύλλα μας σ' ἄλλη στήλη τοῦ περιοδικοῦ μας, γιὰ μιὰ γλωσσικὴ ταχτοποίηση, κάνουμε σήμερα ἔκκληση σ' ὅλους ποὺ πιστεύουν καθὼς ἐμεῖς, πώς γιὰ τὸν Ἕλληνα λογοτέχνη μιὰ καὶ μοναδικὴ ὑπάρχει πιὰ γλῶσσα, ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ μας, νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἰδέα τοῦ Συνεδρίου, καὶ νὰ ἐργαστοῦν γιὰ τὴν ταχύτερη σύγκλησή του.

Ὅταν ἀπὸ τὸ Συνέδριο βγεῖ ἡ ἐπιζητούμενη κωδικοποίηση ποὺ σ' αὐτὴ θὰ ὑποταχθοῦν ὅσοι γράφουν τὴ δημοτική μας γλῶσσα, τότε θὰ γκρεμιστεῖ τὸ μοναδικὸ ἐπιχείρημα τῶν καθυστερημένων: πώς καθένας μας γράφει ὅπως τοῦ ἀρέσει. Γιὰ νὰ κερδίσουμε τὴν οὐσία, ἂς ὑποταχθοῦμε στὸν τύπο. Χτές κάτι τέτοιο δὲ μποροῦσε νὰ γίνει· ἦταν ἡ περίοδος τῆς ἀναζήτησης καὶ κατὰ συνέπεια οἱ διαφορὲς ἦταν τεράστιες. Σήμερα ὅμως ὁ πεζὸς λόγος μας ξεκαθάρισε κι' οἱ λογοτέχνες μας, δίχως καμμιὰ προσυεννόηση, τείνουν νὰ παραδεχτοῦν ἕνα ὡρισμένο τυπικό. Ἡ προεργασία δηλαδὴ ἔχει γίνει, κι' ἔτσι τὸ Συνέδριο δὲ θὰ πελαγοδρομήσει σὲ θεωρίες, μὰ θ' ἀποκρυσταλλώσει πράξεις.

Πρόκειται γιὰ ἕνα ζήτημα ἔξω ἀπὸ πρόσωπα καὶ φιλοδοξίες, γι' αὐτὸ καὶ θὰ κρατήσουμε, μὲ τὴν καλλίτερη διάθεση καὶ χαρά, ἀνοιχτὲς τὶς στῆλες μας, γιὰ ὅσους θὰ ἤθελαν νὰ ποῦν τὴ γνώμη τους. Ἂς προχωρήσουμε λοιπὸν χαρίζοντας στὴ γενεά μας τὴν τιμὴ τῆς λύσης του.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Ἀπὸ μιὰ διάλεξη ποὺ ἔδωσε ὁ κ. Μωρὶς Ντονεῦ τώρα τελευταῖα στὸ Παρίσι, ἀποσποῦμε τὰ παρακάτω χαρακτηριστικὰ ἀνέκδοτα.

Ὁ Ἀλφρέντ Καπὺς συνάντησε μιὰ μέρα τὸν Πώλ Ὀλλεντώρφ, διευθυντὴ τῆς ἐπιθεώρησης «Gjl Blas», ὅπου εἶχε δημοσιευτεῖ πικρόχολο ἄρθρο γιὰ ἕνα ἀπὸ τὰ ἔργα του.

— Μὲ κάκοποιοῦν στὴν ἐπιθεώρησή σας, ἀγαπητέ μου. Ἀλλὰ εἶμαι σὲ θέση νὰ ἐκδικηθῶ...

— Νὰ ἐκδικηθεῖτε;

— Καὶ βέβαια!... Ἀπὸ αὔριο οἱ συνδρομητές σας θὰ ἐλαττωθοῦν στὸ ἥμισυ. Μ' ἀκοῦτε, φίλε μου: στὸ ἥμισυ!

— Καὶ πῶς αὐτό; ρώτησε ὁ Ὀλλεντώρφ ποὺ ἄρχισε ν' ἀνησυχεῖ.

— Ἁπλούστατα, ἀπάντησε ὁ Καπύς, θὰ πάψω νὰ εἶμαι συνδρομητής!

***

Κάποτε στὸν ἴδιο Καπὺς ἕνας συνάδελφός του ζητοῦσε νὰ τοῦ συγχωρέσει ποὺ δὲν τοῦ ἔστειλε τὸ βιβλίο του καὶ πρόσθεσε:

— Θὰ σᾶς τὸ στείλω μὲ πρώτη εὐκαιρία.

— Ὄχι, ὄχι, ἀπάντησε ὁ Καπύς, μὴ μοῦ τὸ στείλετε, δὲ θέλω νὰ πάρετε τέτοιον κόπο. Αὔριο θὰ τ' ἀγοράσω.

Ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου ἦταν ἐνθουσιασμένος καὶ δὲν ἤξερε πῶς νὰ εὐχαριστήσει τὸν Καπύς. Μὰ ἐκεῖνος τὸν πρόλαβε καὶ τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὴν ἀμηχανία του:

— Ναί, θὰ τ' ἀγοράσω... Ἔτσι θὰ ξέρετε πώς ὁ μοναδικὸς ἀγοραστὴς του εἶμαι ἐγώ!

***

Ὁ Ἀντριὲν Ἐμπράρ δέχεται τὴν ἐπίσκεψη μιᾶς χήρας ἑνὸς διάσημου συγγραφέα. Γιὰ μιὰ ὁλόκληρη ὥρα δὲν τοῦ μιλάει γιὰ τίποτ' ἄλλο παρὰ γιὰ τὸν μακαρίτη, γιὰ τὰ ἔργα του, γιὰ τὶς συνήθειές του, γιὰ τὴ μεγαλοφυΐα του κλπ.

Ὁ Ἐμπράρ συναντᾶ ἀργότερα ἕνα φίλο του:

— Κουβέντιασα σήμερα μιὰ ὁλόκληρη ὥρα μὲ τὴν Κα Χ. τοῦ λέγει.

— Καὶ λοιπόν;

— Καὶ λοιπὸν τώρα μονάχα κατάλαβα γιατὶ ὁ λαὸς ὀνοματίζει τὴ γκιλοτίνα «Ἡ χήρα».

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ; τοῦ κ. Μανόλη Τριανταφυλλίδη
ΤΑ ΝΙΑΤΑ Κ' Η ΦΥΛΗ τοῦ κ. Ἄγγελου Τερζάκη
ΟΙ ΣΕΒΑΣΤΟΙ ΜΑΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ, διήγημα τοῦ κ. Ἀλκ. Γιαννόπουλου
ΑΛΕΞΑΝΤΡΙΝΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ τοῦ κ. Λίνου Πολίτη
ΛΕΚΑΤΣΑΣ, ὁμιλία τοῦ κ. Γιάν. Σιδέρη
ΡΑΜΠΙΤΡΑΝΑΘ ΤΑΓΚΟΡ τοῦ Κ. Τριανταφυλλίδη
ΠΟΙΗΣΗ τῶν κ. κ. Ἀλ. Φωτιάδη, Φώτου Πασχαλινοῦ, Π. Εὐγένιου, Κ. Δημάδη, Γ. Βαλσαμίδη.
ΣΑΤΥΡΙΚΟΣ ΣΤΙΧΟΣ Τοξότη
ΜΙΑ ΤΟΥ ΚΛΕΦΤΗ.... τοῦ Τζέιμς Κέϊν
Η ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Ν. Τομαζέο
ΜΠΑΧ: ΟΡΑΤΟΡΙΟ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ τοῦ κ. Μ. Δούνια
«ΤΟΥΡΑΝΤΩ» ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ, κριτική τοῦ κ. Σωκράτη Καραντινοῦ
ΠΑΡΙΣΙΝΑ ΘΕΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΙΜΜΑΤΑ τοῦ κ. Θράσου Καστανάκη
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΡΕΠΟΡΤΑΖ W.
ΦΡΑΝΤΣ ΛΙΣΤ, βιογραφία
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΡΧΙΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΛΚΟΣΕΝΙΚΟ τοῦ κ. Ν. Λουρωτοῦ
Η ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ Ἔρευνα τοῦ κ. Θ. Προδρόμου
Η ΣΕΛΙΔΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ Λένας
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ τοῦ κ. Ν. Δεληγεώργη
ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ τῆς κ. Νίκης Πέρδικα
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ, κριτική τοῦ κ. Γ. Μυλωνογιάννη
ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ
ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΡΕΠΟΡΤΑΖ

ΞΕΝΑ

ΟΙ ΠΙΠΕΣ ΤΟΥ ΣΑΛΑΚΡΟΥ

Ὁ κ. Σαλακροῦ ἔχει σαράντα πίπες. Τὸ χειρότερο εἶναι πώς τὶς καπνίζει!

Δὲν ξέρω ποιὸς λόγος τὸν κάνει νὰ διαλέγει ἢ νὰ προτιμᾶ πότε τὴ μιὰ πίπα καὶ πότε τὴν ἄλλη. Μὰ θέλω νὰ φαντάζουμαι πώς χρησιμοποιεῖ διαφορετικὸ εἶδος πίπες σὰν δραματικὸς συγγραφέας καὶ σὰν ἄνθρωπος τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐπίσης πώς οἱ πίπες τοῦ ἀνθρώπου τῶν γραμμάτων εἶναι περισσότερες ἀπὸ τὶς δεύτερες. Καὶ πραγματικά: ἡ ἀναλογία τους εἶναι μιὰ μὲ πέντε. Ὁ κ. Σαλακροῦ διαθέτει γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις του μονάχα τὸ ἕνα πέμπτο τοῦ χρόνου του. Ὁ ὑπόλοιπος εἶναι χαρισμένος στὴ φιλολογία — ὄχι βέβαια μὲ τὴ δυσφημιστική της ἔννοια.

Τὸν συνάντησα τὴν ἡμέρα ποὺ τὸ ἔργο του «Ἕνας ἄνδρας σὰν τοὺς ἄλλους» σημείωνε στὸ πρόγραμμα τοῦ θεάτρου τὴν ἑκατοστὴ παράστασή. Κάπνιζε σύγχρονα ἑκ περιτροπῆς δυὸ πίπες. Γι' αὐτὸ καὶ μοῦ μίλησε ἀνάκατα γιὰ τὶς δουλειές του καὶ τὰ πνευματικά του ἔργα:

«Κατάγομαι ἀπὸ τὴ Χάβρη. Τὸ μοναδικὸ παιδικό μου ὄνειρο στάθηκε τὸ Παρίσι καὶ τὸ θέατρο. Ἤρθα γιὰ νὰ τελειώσω τὶς σπουδές μου. Γιὰ νὰ μείνω σ' αὐτὸ ὅσο μποροῦσα πιότερο, τὶς παρέτεινα: σπούδασα φιλοσοφία, νομικὰ καὶ θετικὲς ἐπιστῆμες. Κάθε χρόνο ἔστελνα στὴν οἰκογένειά μου μιὰ διατριβή, ὅμοια ὅπως στέλνει κανεὶς μιὰ κάρτ ποστάλ.

»Μὰ στ' ἀναμεταξύ παντρεύτηκα. Τὸ 1925 στάθηκε γιὰ μένα ὁ πιὸ σκληρὸς χρόνος τῆς ζωῆς μου. Δυὸ δωμάτια σ' ἕνα πέμπτο πάτωμα, μιὰ γυναῖκα, ἕνα παιδὶ κι' οὔτε μιὰ δεκάρα στὴν τσέπη. Τότε παίζεται τὸ πρῶτο μου ἔργο, μὰ δὲν κάνει παρὰ ἕντεκα παραστάσεις. Πρέπει νὰ κερδίσω ἀλλοιῶς τὴ ζωή μου. Μπαίνω ὑπάλληλος στὴ Σινερομάν. Ἀμοίβουμαι μὲ 600 φράγκα τὸ μῆνα. Αὐτὸ ὅμως δὲ μ' ἐμποδίζει νὰ ἐξακολουθῶ νὰ γράφω γιὰ τὸ θέατρο. Στὸ Ὀντεὸν γίνεται δεκτὸ τὸ ἔργο μου «Ἡ γέφυρα τῆς Εὐρώπης». Δὲν παίζεται παρὰ μονάχα γιὰ δυὸ βραδυές. Δὲν ἦταν βέβαια ὅ,τι χρειάζονταν γιὰ νὰ ἐπιτύχω...

»Ἔπειτα ἀπὸ τέσσερα χρόνια ἄκαρπη ἐργασία στὴ Σινερομάν, ἔχω ἀηδιάσει. Δὲ σκέφτουμαι παρὰ πῶς θὰ φύγω ἀπ' αὐτή.

»Γράφω ἀκόμα ἕνα ἔργο: τὸ «Πατσουλί». Ὁ Ντυλὲν τὸ δέχεται μ' ἐνθουσιασμό. Εἶχα σωθεῖ!...

»Κι' ὅμως γρήγορα τέλειωσε ἡ εὐτυχία. Τὸ «Πατσουλί» ἔπειτα ἀπὸ εἰκοσιοχτὼ παραστάσεις κατεβαίνει, ἀφίνοντας παθητικό. Δὲν ἔχω παρὰ 7.000 φράγκα ὅλα-ὅλα γιὰ περιουσία. Πρέπει νὰ πάρω μιὰ μεγάλη ἀπόφαση. Τότε σκέφτουμαι νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὴ διαφήμιση, γιὰ νὰ κερδίσω μὲ μερικὰ χαρτονομίσματα τὸ μῆνα, τὴν ὑλικὴ κι' ἠθικὴ ἀνεξαρτησία μου. Προτίμησα θηλαδὴ νὰ γράφω διαφημιστικὰ ἄρθρα γιὰ Βοιωτοὺς, παρὰ νὰ γράφω ψευτοέργα γιὰ κινηματογράφο, γιὰ τοὺς ἴδιους Βοιωτούς.

»Τὸ δυσπύχημα αὐτῆς τῆς περιπέτειας εἶναι, πώς στάθηκα ἕνας παίχτης ἐξαιρετικὰ τυχερός. Μήπως ὅμως εἶμαι ἕνας τύπος προικισμένος μ' ἐξαιρετικὲς ἱκανότητες; Ἢ πραγματικὰ εἶναι πολὺ εὔκολο νὰ εἶναι κανεὶς ἄνθρωπος ἐπιχειρήσεων; Τέλος μοῦ συνέβηκε μιὰ κατασταροφή: πέτυχα.

»Ἀκόμα οἱ συνάδελφοί μου, τῶν ἐπιχειρήσεων, μὲ ρωτοῦν ἔκπληκτοι: «Μὰ εἶσαι πραγματικὰ καὶ ἄνθρωπος τοῦ θεάτρου;». Τοὺς ἀποκρίνουμαι: «Οἱ ἐπιχειρήσεις εἶναι γιὰ μένα τὸ βιολὶ τοῦ Ἴνγκρ». Μὰ θαρρῶ πώς πιὰ θὰ τὸ ἐγκαταλείψω. Καὶ θ' ἀπαλλαχτῶ ἀπ' αὐτὲς μὲ τὸ ἴδιο πάθος, ποὺ εἶχα πρωτοριχτεῖ...».

PIERRE LAGARDE

Ἡ Ζωὴ τῶν Γραμμάτων

ΠΡΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ; ΤΑ ΝΙΑΤΑ Κ' Η ΦΥΛΗ

ΤΟΥ Κ. ΜΑΝΟΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ — ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ Κ. ΑΓΓ. ΤΕΡΖΑΚΗ

Φίλε κ. Φωτιαση,

Μ' ἐνδιαφέρον παρακολουθῶ στὸ περιοδικό σας τά διάφορα ἄρθρα καὶ γράμματα ποὺ ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ γραφοῦν τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Ἀγγ. Τερζάκη «Συγκρότηση μιᾶς γενεᾶς» στὸ φύλλο τῆς 23 Ἰανουαρίου (βλ. καὶ στὰ ἀκόλουθα φύλλα ἄρθρα καὶ γράμματα τῶν κ. κ. Γ. Θεοτοκᾶ, Γ. Σεφέρη, Ν. Ἀγγέλου, Μ. Χανούση).—

Καθώς παρατηρεῖ σωστὰ ὁ κ. Τερζάκης, σήμερα πιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα «ἔγασε τὸν ἀρχικό του μαχητικὸ «χαρακτήρα»—γαρακτήρα ποὺ ἀναγκαστικὰ εἶχε πάρει μὲ τοὺς ἀγῶνες τῆς περασμένης γενεᾶς μέσα σὲ τόσο ἔντονη ἀντίδραση καὶ ἀντίθεση—καὶ «ἀπὸ τὰ ζητήματα τῆς δημοτικῆς γραμματικῆς... ἀρκετὰ ἔχουν ὡριμάσει καὶ δίχως σημαντικὲς ἀντιρρήσεις μποροῦνν ν' ἀποκρυσταλλωθοῦν καὶ νὰ κοδικοποιηθοῦν». "Εγω καὶ ἐγώ τονίσει συχνὰ πὼς ὅσοι καλλιεργοῦν πρακτικὰ τὴ δημοτικὴ καὶ νιώθουν τὴν ἀνάγκη νὰ ρυθμιστῆ γραμματικὰ ὡς γραπτὴ κοινή, θὰ ἔπρεπε νὰ βοηθήσουν καὶ αὐτοὶ στὸ μέρος τους νὰ συνεγιστῆ καὶ νὰ συμπληρωθῆ ὅ,τι ἀπογτήθηκε ὡς τώρα, ποὺ τὸ γρωστοῦμε προπάντων στὴ λογοτεχνικὴ καλλιέργεια ποὺ συντελέστηκε. Ἀνάλογες ἰδέες μὲ τοῦ κ. Τερζάκη μοῦ εἶγε ἀναπαυτώσει, πάνω τώρα περισσότερο ἀπὸ δυὸ χρόνια, ὁ κ. Στρ. Μυριβήλης καὶ, ὅπως βλέπω ἀπὸ τὴ συζήτηση ποὺ ἔγινε τὸ ζήτημα ὡριμάζει. Καθὼς παρατηρεῖ ὁ κ. "Α. Τερζάκης, ἡ συγκρότηση τῆς νέας γενεᾶς μέσα στὴν ἑλληνικὴ ζωὴ δὲν μπορεῖ νὰ νοηθῆ ὅσο αὐτὴ παραμελεῖ τὸ γρέος της νὰ πραγματωσῆ τὴ γραμματικὴ διαμόρφωση τῆς λογοτεγνικῆς πεζογραφίας καὶ ἀκριβῶς γιὰ τὴ νέα λογοτεγνικὴ γενεά, ποὺ ἔγει νὰ συνεγίση παράδοση μεγάλη, γεννιοῦνται μεγάλες ὑπογρεώσεις.

Τὸ σκοπὸν αὐτὸ πρόκειται νὰ ἐξυπηρετῆση σημαντικὰ ἡ Γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς ποὺ ἑτοιμάζω, ἕνα βιβλίο ποὺ, ἀντίθετα μὲ τὴν πλατιὰ ἀντίδραση ποὺ θὰ γεννοῦσε ἀκόμη ὡς ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια, τώρα τελευταῖα, μὲ τὴν κοινωνικὴ ἀναφόνεση καὶ μὲ γραφεῖα ἐκτὸς ἀν συναποφασ τὴν ἀνανέωση ἀκόμη τῆς γλωσσικῆς ἰδεολογίας τῆς περασμένης γενεᾶς, ἄρχισε νὰ γίνεται νο μιὰ εὐγὴ θέα μποροῦσε νὰ διατυπωθῆ πρὸς τὴν κυβέρνηση γιὰ νὰ ἐγκαινιαστῆ τονικὴ μεταρρύθμιση ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σγολεῖο.

Σγετικὰ μὲ τὸ λεξιλόγιο, καὶ ἰδιαίτερα τοὺς ὅρους καὶ νεολογισμοὺς ποὺ μᾶς γρειάγονται, ὅπως τὸ ἀνακινεῖ ἐπίκαιρα ὁ κ. Σεφέρης—αὐτὸ ἀποτελεῖ ξεγωριστὴ καὶ μεγάλη ἐργασία. Μπορεῖ πάντα νὰ ἐπιγειρηθῆ ἀπὸ μιὰ ὁμάδα κατάλληλων προσώπων ποὺ θὰ ἤθελε νὰ τῆς ἀφιερωθῆ, ἀλλὰ δὲ θὰ ἔπρεπε, νομίζω, νὰ συσγετιστῆ μὲ τὴ γλωσσικὴ μόρφωση ὁ πρῶτος τῆς τόμος μὲ μιὰ «Ἱστορικὴ εἰσαγωγὴ» στὴ σημερινὴ μας γλῶσσα, καὶ ἔτσι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ λογαριαστῆ γιὰ τὴν ὥρα ἀνακινήθηκαν μὲ τὴν ἀρθρογραφία τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» εἶναι τρία:

α) Ἡ ἔκτεση τῶν γραμματικῶν στοιγείων ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποβλέψη μιὰ συνεννόηση,

β) Ὁ τρόπος ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ πραγματωθῆ μιὰ συμφωνία ἀνάμεσα στοὺς λογοτέγνες ποὺ θὰ τὴν ἐπιδιώξουν,

γ) Ἡ ἐνδεχόμενη συμμετογὴ ἑνὸς εἰδικοῦ ἐπιστήμονα.

Καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ διατυπώσω μερικὲς σκέψεις μου.

Α.— Ἡ συμφωνία μπορεῖ κυρίως καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιωγτῆ ὡς πρὸς ὁρισμένους μορφολογικοὺς τύπους. Καθέγοραν ἀπεκλειστικὴ—ἢ σὲ μερικὲς περιστάσεις κατὰ προτίμηση—ἐνιαῖου τύπου, ἐπὶ ὅσου σήμερα παρουσιάζονται διπλοτυπίες ἢ πολυτυπία, εἴτε ἀνάμεσα σὲ τύπους δημοτικοὺς, εἴτε δημοτικοὺς καὶ λογιοὺς. Τὸ ἴδιο θὰ μποροῦσε νὰ γίνη, σὲ γενικὲς τολλαγιστο γραμμές, γιὰ φωνητικοὺς τύπους (αἰτσημα—αἴσθημα, νομίστηκε—νομίσθηκε). Γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας ἡ συμφωνία ἐπιβάλλεται καὶ εἶναι δυνατὴ μόνο σὲ μερικὰ γενικὰ ζητήματα. Ἡ ρύθμιση ὁλόκληρης τῆς γλώσσας μόνο μὲ τὴν ἔκδοση Ὀρθογραφικοῦ Λεξικοῦ θὰ εἶναι ἐφαρμόσιμη. Σημαντικότατη βέβαια καὶ ἡ μεταρρύθμιση τοῦ τονικοῦ μας συστήματος, καθὼς ἔγω τονίσει συγνά. Ἐδῶ ὅμως δὲ φαίνεται παθανὸ καὶ εὔκολο ν' ἀποφασίσουν ἀρκετοὶ λογοτέγνες νὰ μεταγειρίζωνται στὰ δημοσιεύματά τους μεταρρυθμισμένη ὀρθογραφία, ἐκτὸς ἂν συναποφασίζονταν αὐτὸ μαζί μὲ μερικοὺς ἐκδοτικοὺς οἴκους. Ἀλλιὼς μόνο μιὰ εὐγὴ θὰ μποροῦσε νὰ διατυπωθῆ πρὸς τὴν κυβέρνηση γιὰ νὰ ἐγκαινιαστῆ τονικὴ μεταρρύθμιση ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σγολεῖο.

Σγετικὰ μὲ τὸ λεξιλόγιο, καὶ ἰδιαίτερα τοὺς ὅρους καὶ νεολογισμοὺς ποὺ μᾶς γρειάζονται, ὅπως τὸ ἀνακινεῖ ἐπίκαιρα ὁ κ. Σεφέρης—αὐτὸ ἀποτελεῖ ξεγωριστὴ καὶ μεγάλη ἐργασία. Μπορεῖ πάντα νὰ ἐπιγειρηθῆ ἀπὸ μιὰ ὁμάδα κατάλληλων προσώπων ποὺ θὰ ἤθελε νὰ τῆς ἀφιερωθῆ, ἀλλὰ δὲ θὰ ἔπρεπε, νομίζω, νὰ συσγετιστῆ μὲ τὴ γλωσσικὴ μόρφωση ὁ πρῶτος τῆς τόμος μὲ μιὰ «Ἱστορικὴ εἰσαγωγὴ» στὴ σημερινὴ μας γλῶσσα, καὶ ἔτσι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ λογαριαστῆ γιὰ τὴν ὥρα ἡ ἀργὴν ἀκόμη γιὰ παρουσιαστῆ στὸ κοινὸ, ἀφοῦ φέτος θὰ κυκλοφορήση μόνο ὁ πρῶτος τῆς τόμος μὲ μιὰ «Ἱστορικὴ εἰσαγωγὴ» στὴ σημερινὴ μας γλῶσσα, καὶ ἔτσι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ λογαριαστῆ γιὰ τὴν ὥρα ἡ ἀνακινήθηκαν μὲ τὴν ἀρθρογραφία τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» εἶναι τρία:

α) Ἡ ἔκτεση τῶν γραμματικῶν στοιγείων ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποβλέψη μιὰ συνεννόηση,

β) Ὁ τρόπος ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ πραγματωθῆ μιὰ συμφωνία ἀνάμεσα στοὺς λογοτέγνες ποὺ θὰ τὴν ἐπιδιώξουν,

γ) Ἡ ἐνδεχόμενη συμμετογὴ ἑνὸς εἰδικοῦ ἐπιστήμονα.

Καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ διατυπώσω μερικὲς σκέψεις μου.

Α.— Ἡ συμφωνία μπορεῖ κυρίως καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιωγτῆ ὡς πρὸς ὁρισμένους μορφολογικοὺς τύπους. Καθέγοραν ἀπεκλειστικὴ—ἢ σὲ μερικὲς περιστάσεις κατὰ προτίμηση—ἐνιαῖου τύπου, ἐπὶ ὅσου σήμερα παρουσιάζονται διπλοτυπίες ἢ πολυτυπία, εἴτε ἀνάμεσα σὲ τύπους δημοτικοὺς, εἴτε δημοτικοὺς καὶ λογιοὺς. Τὸ ἴδιο θὰ μποροῦσε νὰ γίνη, σὲ γενικὲς τολλαγιστο γραμμές, γιὰ φωνητικοὺς τύπους (αἴσθημα—αἰσθημα, νομίστηκε—νομίσθηκε). Γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας ἡ συμφωνία ἐπιβάλλεται καὶ εἶναι δυνατὴ μόνο σὲ μερικὰ γενικὰ ζητήματα. Ἡ ρύθμιση ὁλόκληρης τῆς γλώσσας μόνο μὲ τὴν ἔκδοση Ὀρθογραφικοῦ Λεξικοῦ θὰ εἶναι ἐφαρμόσιμη. Σημαντικότατη βέβαια καὶ ἡ μεταρρύθμιση τοῦ τονικοῦ μας συστήματος, καθὼς ἔγω τονίσει συγνά. Ἐδῶ ὅμως δὲ φαίνεται παθανὸ καὶ εὔκολο ν' ἀποφασίσουν ἀρκετοὶ λογοτέγνες νὰ μεταγειρίζωνται στὰ δημοσιεύματά τους μεταρρυθμισμένη ὀρθογραφία, ἐκτὸς ἂν συναποφασίζονταν αὐτὸ μαζὶ μὲ μερικοὺς ἐκδοτικοὺς οἴκους. Ἀλλιὼς μόνο μιὰ εὐγὴ θὰ μποροῦσε νὰ διατυπωθῆ πρὸς τὴν κυβέρνηση γιὰ νὰ ἐγκαινιαστῆ τονικὴ μεταρρύθμιση ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σγολεῖο.

Δὲν εἶναι ἀπορίας ἄξιο ἂν ἡ τρίτη κατηγορία, κ' ἡ καλλίτερη, ἀναρχεῖται. Εἶναι δλότελα ἐγκαταλελειμμένη στὴν τύχη της. Τὰ στοιγειώδη ἀκόμη ἐφόδια ποὺ πῆρε — ὅταν τὰ πῆρε — στὸ σγολειὸ, μονόχα αὐγχυση καὶ συσκότιση μποροῦσανε νὰ τῆς φέρουν. Ἡ πρωτοβουλία τούτη παιδεία της, εἶταν τόσο ἀπουσία ἀπὸ ἐπίσης, τόσο ἀμέθοδη, ποὺ νὰ μὴν κατορθώσει κἀν νὰ τὴ διδάξει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ξεδιαλέγονται καὶ καθιερώνονται οἱ ἀξίες. Παραδόθηκε δίχως ἐσωτερικὴ ὀργάνωση στὸ πέλαγος τῶν σύγγρονων καιρῶν. Τὸ ἐσωτερικό, πνευματικὸ ἔρμα, ποὺ δημιουργεῖ τὴν εὐστάθεια, ποὺ ἐπιβάλλει τὴν περίσκεψη πρὶν ἀπὸ κάθε ἐνέργεια, τῆς ἔλειψε ὁλότελα. Καλέστηκε νὰ συμπληρώσει μονόχγη της, μέσα σὲ λίγα, ἐλάγιστα χρόνια, τὸ κενὸ μιᾶς παρακαταθήκης ἀνύπαρχτης παράδοσης καὶ στοχασμοῦ. Μέσα της ὁλοστόμο περισώζει τὸ ὀρωιάτερο στοιγεῖο τῆς φυλῆς: τὸ δαιμόνιο. Δὲν εἶναι ἡ ψυσυχὶα ἐκείνη ἡ τυχοδιωκτικὴ, ποὺ σκορπίζει τοὺς ὁμοέθνους μας στὰ τέσσερα σημεῖα τῆς Οἰκουμένης. Γιατὶ τοῦτη ἡ παράδοξη ἐρμηνεία δόθηκε στὸ δαιμονιακὸ στοιγεῖο τῆς φυλῆς. Δὲν εἶναι ἡ ἰδιότητα τοῦ Ρωμιοῦ σὰ διεθνοῦς μεταπράτη ἢ χαρτοπαίχτη. Εἶναι ὁ πνευματικὸς ἀναβρασμὸς τῆς συνείδησης, ποὺ ἀξιώνει ἀπὸ τὸν ἑαυτό της νὰ πάρει συνειδητὴ καὶ με πρωτοβουλία στάση ἀπέναντι στὸ φαινόμενο τῆς ὕπαρξής της μέσα στὴ ζωή.

Ἡ ἔλλειψη τούτη ἐσωτερικῆς καθάρτισης εἶναι ἐκείνη ποὺ ἐξοπλίζει καὶ τὰ βιαιότερα πραξικόπημα τοῦ ἐνστίγκτου. Τὴν ἀνάγγη τῆς λύτρωσης δὲν ἔχει θέμα πάντοτε νὰ τὴ ζητᾶει στὸν ἑαυτό της ἡ γενεὰ αὐτή. Ὅ,τι δὲν κατώρθωνε νὰ πετύχει ἡ μεγαλόστρεφη γαλήνη τῶν ρασιοφορέων πτυχῶν τους.

Τὸ μόνο ποὺ μοῦ ἀπέτρεπαν ἦταν νὰ ξεφυλλίζω σιγὰ—σιγά, μὲ προσοχή, δίχως θόρυβο, δίχως νὰ δάζω τὸ δάχτυλο στὸ στόμα, ἕνα δαρὺ λεύκωμα, μὲ τὶς γοντὲς τοῦ βελουδένου ξώφυλλου ποὺ προμιᾶμγενες ἀπὸ σπιλωτὰ νικέλινα σπαλίδια. Τοῦτο τὸ λεύκωμα, ἀφημένο πάντα πάνω σ' ἕνα ψηλὸ σκαμνὶ ἐκεῖ κοντά, θάγει γιομάτο φοτογραφίες. Τὴν πρώτη φορὰ ποὺ τὸ περιεργάστηκα εἶγαι πιθανὸ νὰ μοῦ φάνγκε εὐχάριστο. Τὴ δεύτεγη ὅμως μ' ἐνόχλησε ὡς ποὺ στὸ τέλος (ὀλ' αὐτὰ σ' ἀραιὰ διαστήματα, ἐννοεῖται) σχηματίστα τὴ γειρότεγη ἐντύπωση γιὰ τὰ πολλὰ ἄγνωστα πρόσωπα ποὺ ἔβλεπα ἐκεῖ μέσα. Ἤσαν ἐν τούτοις ἄνθρωποι τῆς οἰκογενείας μας συγγενεῖς τῆς μητέρας, τοῦ πατέρα, τῶν ἀδελφῶν του, τοῦ πάππου, τῶν ἀδελφῶν τοῦ πάππου κι ἄλλων διαφόρων θείων καὶ ξαδέλφων καὶ συγγενῶν τῶν ἐξαδέλφων καὶ τῶν θείων. Μορφὲς αὐτηρὲς ἢ γελαστές, φτιασγνωμίες ἀγγρες ἢ μελαγγολικές. Στάσεις γαρακτηριστικὲς ἀσφαλῶς τοῦ καθένα κι ἀμετάθετες, ὥστε νὰ 'ναι φανερὸ πὼς ὁ θεὸς Περγιαλίτης δὲν μποροῦσε παγὰ στέκεται παντοῦ συνοφγιωμένος, μὲ τὰ μεγάλα κατάμαυρα μουστάκια δρθια καὶ τὸ σουδλερὸ του γένι ἀφουμπαμένο στὸ λαιμοδέτη, κι ἡ ὁμοφγη θεία Φρόσω τὸ αἰώνιο νὰ γε τὰ δάγτυλα τῶν δυὸ γεριῶν ἐπὶ μαλεμένα πάνω σ' ἕνα γρίποδο γραπεζάκι, φτιαγμένο ἀπὸ ἀκατέργαστους κλώνους. Πέρα ὡς πέρα εἶγαν ὅλοι κάτι τὸ ἰδιόρυθμο. Ἄγγεγο ἀν ξεγοριζόνταν σὲ πρόσωπα γελαστὰ καὶ μὴ κι ἀν μερικοὶ ἀπὸ δαύτους ἐκδήλωναν μὲ τὸ δάλαμα ἕναν ἀόριστο φόδο γιὰ κάτι ποὺ τοὺς τρόμαγε ἴσως τὴ στιγμὴ ποὺ ἀντίκρυζαν τὸ φωτὸ τοῦ φωτογράφου.

Πῶς τοῦτος ὁ κόσμος ἦταν διπὸς μου, πὼς ἡ καθεμιὰ κι ὁ καθένας τους μποροῦσε νὰ 'ναι δαπτισμένος κι αὐστηρός, ἢ γελαστὸς καὶ ἀγγαθὸς γιὰ τὶς μελέτες καὶ τὴν πρόοδο μου κι ἄκομα—τὸ γειρότερο—πὼς τοῦ ἀναγνωρίζονταν δικαιώματα κριτῆ κι ὀδηγοῦ τῆς μάνιας μου—(γῆρα γυναῖκα, λέγανε, ὤφειλε νὰ συμδουλεύεται τοὺς συγγενεῖς της)—ἦταν γιὰ μένα μαγτύριο ἀνυπόφορο. Δὲν ἔφτανα βέδαια τόγε σὲ τόσο βαθὺς καὶ συγκεκριμένες σκέψεις ἀλλ' αἰσθανόμουν δαθιὰ πὼς κάτι τὸ ἐγδριλό, τὸ ὀδυνηρὸ μ' ἔφερνε ἀντιμέτωπο τους. Μαξεμένοι καθὼς ἦταν σὲ ἐκεῖνο ἀκριδὸς τὸ λεύκωμα, ἀποκτοῦσαν θαρρεῖς ἀπέναντί μας, τὰ ἴδια δικαιώματα τῆς θείας Ἀμαλίας : μιᾶς θείας—τέλος πάντων—ποὺ μὲ ὑπογρέωνε νὰ μένω ὥρα ἀκίνητη ἥσυχος στὴ γωνιά μου, νὰ γαμογελῶ ὅταν μὲ κοίταζε, ν' ἀπαντῶ μ' ὡρισμένα μονοσύλλαδα σὰν μὲ φωτοῦσε καὶ νὰ καγιστάνω ἄθελα μου δὲ ἀκείνη φανταζόταν πὼς ἤμουν.

Πῶς κ ἡ μάνα δασανιζόταν ἄμοιρα μὲ μένα, δὲ μοῦ ξέφευγε. Τόνοιωθα ἀπ' τοὺς ἐλγμοὺς τῆς, ἀπ τὸν τόνο τῆς ὁμιλίας της, ἀπ τὴν αἴσθηση συγκατάθεση τῆς μπρὸς στὴν μόλις συγκρατημένη αὐστηρότητα τῆς θείας. Αὐτὸ φυσικὰ μ' ἔξαγγλονε κι ἀβαρὺ ἀγγωστα ἀγγλικὰ ἀπὸ τὸ μέτωπο μου ἀναντίον τῶν ἄλλων, τῶν ἀγνώστων, ὥστε πολλὲς φορὲς νοιώγαγνε νὰ ἐντείνω τὴν προσοχή μου προσπαθώντας ν' ἀποστηκόσω ἀπὸ τὴ μνήμη μου μερικὲς μορφές, γιὰ νὰ προφτιαγθοῦμε δήθεν ἂν-τυγὸν τυγὸν συναντοῦσαμε βαδίζοντας στὸ δρόμο. Μοιαστᾶτα μοῦ ἦταν αὐδνατο νὰ ἐξακριδώσω ποιοὶ ἦσαν μέσα στὸ λεύκωμα, οἱ ζωντανοὶ καὶ ποιοὶ οἱ πεθαμένοι, ἀπελπισμένος μὲ δωτόσο μποροῦσα νὰ φωτήσω παγὰ ὅταν—θραγύτατη στιγμὴ—ἡ θεία Ἀμαλία ἔδγαινε γιὰ τὸ γλυκό : —Πέθανε αὐτός ; δέδαιος ὡς τόσο πὼς ἔπρεπε νὰ φωτήσω ἀμέσως τὰ γείλια καὶ τὰ δεγτὰ ἀγόγγυστα τὴν ψιθυριστή. ταραγμένη, στερεότυπη ἐπίπληξη ποὺ ἀκολουθοῦσε :

—Σωστή ! Ὁρίστε ! Ἠσυχία !

Σὰν τέλειωνε ἡ ἐπίσκεψη, τίποτα πιὰ δὲ θυμόμουν. Φεύγαμε ἀπ τὸ σπίτι τῆς θείας Ἀμαλίας, ἡ μητέρα κι ἐγώ, σὰν σκλάδοι ἐλευθερωμένοι. Τὸ αἰσθανόμουν ἀπ τὴς κινήσεις της : πὼ ζωηρές, πὼ ἀλγθινές' ἀπ τὴν καινούργια ἔκφραση τοῦ προσώπου της, ἀπ τὸ ζαγόμενο τῆς τὸ ἀπαλό, ἀπ τὴν πρόσχαρη διάθεση της κὰ συγχωρεῖ ὅλα, νὰ μ' ἀφήνει νὰ δαδίζω ὅπως μ' ἔρεσε, νὰ προσκυνεῖ, νὰ στέκουμαι στὶς πρόθηες, νὰ παίζω ἰσορροπία στὰ πεζοδάλια—ἔνα πόδι μπρός, ἕνα πόδι πίσω—νὰ κάνω κοντύλες πράγματα ἐξωφρενικά, ποὺ μήτε κὰν νὰ φανταστῶ μποροῦσα ὅτανε ξεκινοῦσαμε ἀπὸ τὸ δικό μας σπίτι γιὰ 'κεῖνο τῆς σεδαστῆς μου θείας.

Ποιοὶ ἦσαν οἱ ζαντανοὶ καὶ ποιοὶ οἱ πεθαμένοι : τὸ μαθα ἀργότερα, σιγὰ — σιγά. Ἔπειτα μοῦ 'γιναν ὅλα διάφορα. Στὴν ἕξη γώρα μου μήτε γιὰ τὴν κάθισμα (τ' ἀνεγνώρισα ἀμέσως) πλάϊ ἴδια θεία Ἀμαλία ἔμαθα κιὰ τίποτα. Στὸ γυρισμό μου μάλιστα, δὲν ἤμουν δέδαιος ἂν ζοῦσε ἀκόμα : ἀπὸ καιρὸ δὲν ὑπῆρχαν σοδαρὲς σχέσεις ἡ κληρονομικὲς διαφορὲς μεταξὺ τῶν πιὸ στενά δικῶν μου κι ἐκείνης. Μὲ ἔπεισαν ἐν τούτοις ἀ τὴν ἐπισκεφτῶ καὶ τὸ γέρας, πάλιγγενεσίες, ἀφοῦ ἔγω ἀναφερθῆ γιὰ τὴ θυμίζει παλιᾶς ἐποδοτικοῦ ἀστρο στὴ μέση—δυσὶ νοιώγω. Ξεφτισμένο.

—Ἤ καιρίνη ἡ μητέρα σου...—εἶπε. "Ἔσωτα μίλησε γιὰ τὸν τάδε καὶ τὸ δεῖνα. Ὁ ἕνας ἔγινε ἐφέτης : παιδί δὲν ἔδειγνε χαιρικὰ κλίση. Ὁ ἄλλος ἀνότερος στρατιωτικός...Ἡ πολὺ σεδαστὴ δόστοινα...Ὁλ' ποὺ σεδαστοί μου συγγενεῖς...Ἀνθρωποι μορφαιέοι, μὲ προσόντα κ ἱκανότητες ἀνότερες συγγὰ τὴς θέσης ποὺ κατείγαν. Ὅταν πέθαιναν, γάρσαν οἱ ἄλλοι στὶς πλάγες ποὺ τοὺς σκέπαγαν ὅσες ἀρετὲς τους ὁ κόσμος ἀγγοοῦσε. Στὸ παλιὸ σαλόνι ἦσαν ὅλα γνωστά' κι ἀν οἱ μορφὲς κοίτονταν στὸ δελούδινο λεύκωμα, τὰ λοιπὰ καθέσασα τοῦ καθένα—ζωντανοὶ ἢ πεθαμένοι—ἦσαν δριστικὰ κα ὁλόγυρα καταγαγέμενα—μὲ τὴ σειρὰ καὶ τὴν ἀξία τους στὸ ἐξαίσιο μνημονικὸ τῆς θείας Ἀμαλίας. Εἶγε ἔξοδο κιὰ μὲ τὶς ἔγνοιες καὶ τὸ δάρος τῆς ζωῆς τῶν ἄλλων, ποὺ—τέλος πάντων—παρίσταναν στὴν κοινωνία κάτι.

Εἶναι περίεργος πολλὲς φορὲς ὁ τρόπος ποὺ γεννιόνται μερικὲς σκέψεις. Ὑπάρχει δέδαια μιὰ λογικὴ ἀλληλουχία κι ὁ συνειρμὸς σγηματίζεται ὄχι μόνον γιατὶ ἡ μιὰ σκέγη φέγνει ἄλλα κι ἐκείνη δέγεται τὴν ἄλλη. Σαγιάστηκα κι ἐγὼ τούτανες τὴ στιγμὴ ποὺ πάγτα ποὺ φτάσπιὰ ὁ νοῦς μου στὸ πὼς—ἀλήθεια—κανεὶς ἀπ τοὺς δικούς μας δὲ θέλησε νὰ ξεφύγει, ν' ἀπαλλάξει ἀπ τὴν παρουσία του τὴν ἀναρίθμιγη καὶ πολὺ καθὼς πρέπει συντροφιά. Εἶγα δέδαια κάθε λόγο νὰ πιστεύω πὼς ὁ θεὸς Περγιαλίτης εἶγαγης, ἢ κι ἡ ὁμοφγη θεία Φρόσω ἢ ὁ ἐφέτης καὶ διάφοροι ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς, δὲ θὰ χαίρανε πάντα ἐξαιρετικὴν ὑπόλημψη ἀπ' δπους ἔτυγε νὰ τοὺς γνωρίσοτνε καλά. Κάποια ἐξαίλεση ὅμως τοὺς χαμίζαγε σὰν μπαίνανε στὸ λεύκωμα τῆς θείας Ἀμαλίας ! Ἀληθινὸ μυστήριο μετάλημψης μιᾶς ἀνότερης πνοῆς ποὺ τοὺς δίνε τὸ δι καίσιμα τῆς αἰώνιας γαλήνης. Ἦταν λοιπὸν ἀπόλυτα ἀνυπόφορη ἡ ἔγνοια πὼς κανεὶς δὲ φρόντισε συνειδητὰ νὰ παραστήσει στὴ ζωή του—ἂν ὄχι τὸν ἀλότελα ξεγωριστό κι ἐξαιρετικὸ τύπο, κάτι τουλάγιστον ἐντελῶς διάφορο, ἐστώ, ἀναβάσκο κι ἐξωφρενικό. Τὸ μόνον ἀληθινὸ εἶναι πὼς μήτε καταπληκτικοὺς συγγενεῖς εἶγα, μήτε μεγαλόπρεπα κακοφεγίλκιους. Ὅλοι ἦσαν ἀξιόπρεποι, τιμημένοι — καθὼς λένε—στὴν Κοινωνία σὰν τὰ ἑκατομμύγια τῶν ἄλλων ἀξιόπρεπων καὶ τιμημένων ἀνθρώπων ποὺ ὑπῆρξαν καὶ ὑπάγγουν. Ἀντιμέτωποι τοῦ καιροῦ τους ὅς ποὺ μὰ μποροῦσαν νὰ τὸν ξεγελάσουν δίχως ἐξωφρενικὲς ἀδαρίες τῆς καθημερινῆς ὑπόσταγης τους· ἐπάγινα καὶ πεσμένοι στὸ γῆ ἀφοσιωμένοι σὲ γῆ πλάτες ὁ ἕνας τὸν ἄλλον γιὰ νὰ μὴ σπάσει ἴσως ἡ ἀξιοθαύμαστη ἀλυσίδα τους. Φαντάζομαι κάτι καινούργιο, ἀλλοιότιχο, ποὺ νὰ μὴν μποροῦσε νὰ ταξινομηθεῖ πουθενὰ καὶ μὲ κανένα τρόπο : μήτε ἀπ τὴ θεία Ἀμαλία. Μοῦ ἦταν ἔμως ἀδύνατο νὰ φτάσω σὲ συμπέρασμα. Ἡ συνομιλία κερνόταν ἔσαι δίχως ἔνοια. Μόνον οἱ λέξεις καθὼς προφέγγονταν, δίνανε μὲ τοὺς διαφόρους τονισμοὺς τὸν συλλαβὼν κάποιο ἀναδδρώτο γρώμα, μιὰν ἀνθρώπινη γάρη ἀπὸ ἔγω τῆς φωνῆς μας.

—Τί ἔγινες λοιπὸν ἐφέ ;

(Καθόλου παράδοξο ἂν ὁ ἴδιος πρακάνει λέσα τοῦτη τὴν ἐρώτηση συγνὰ συμδαίνει νὰ ὑποδάλλει κανεὶς στοὺς ἄλλους —θέλω του—τὴ σκέγη ποὺ τὸν δασανίζει).

—Τίποτα...Πῶς εἶπατε ; Τίποτα δέδαια.

—Μά...τὶ δουλειὰ κάνεις ;

Δέν ἤξερε. Μιὰ ἀναπάντεχη χαιρεκακία ἔπαιξε σὰν μικρὸς διάδολος μπρὸς στὰ μάτια μου. Ἔπρεπε κάτι νὰ δρῶ : πρόπτος ἐγὼ ἀκ τοὺς δικούς μας νὰ τὴ ξαφνιάσω, νὰ τὴς μπερδέψω τὴν εἰρμὸ νὰ τὴν πείσω πὼς ὑπάρχουν στὸν κόσμο ἀνθρωποι ἀλλοιότιχοι ἀπ τοὺς δικούς μας.

—Μὰ δὲ μάθατε ; Δὲ μάθατε ἀλήθεια: Εἶμαι στὴν Εὐρώπη διάσημος.

—Ναί ...Μὰ διάσημος ·εἶ ;

—(σκέφτομα λίγο) Σοηνοθέτης.

—Ἀγδαλή ;

—Νά : ἀσχολοῦμαι μὲ τὸ θέατρο.

—Θεατρίνος ;

—Ὀγι...καί...(μὲ κοφία :) Θεατρίνος. (μάλιστα, αὐτὸ εἶμαι).

—Α.

Ἀκολούθησε σιωπὴ. Δὲν ἔδειξε τὴν

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 11]

ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ Α.Ε.
ΕΚΔΟΤ. ΟΙΚΟΣ - ΔΙΕΘΝΕΣ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛ. - ΕΡΓΟΣΤ. ΓΡΑΦ. ΤΕΧΝΩΝ
ΔΙΕΘΝΕΣ ΤΜΗΜΑ - ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦ. ΤΜ. ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ
ΒΙΒΛΙΑ
ΘΕΜΙΣΤ. Ι. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΥ— Αἱ κόστεις τοῦ σώματος καὶ τῶν γναθῶν 8ον σελ. 64 Δρχ. 60.—
ΘΕΜΙΣΤ. Ι. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΥ— Τὸ χλωροῦχον αἴθαλον 8ον σελ. 30 » 25.—
ΥΦΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, Γενικὴ Διεύθυνσις, Νομοθεσία Μισθωτῶν (Ἀπαλλήλων-ἐργατῶν) Βιβλίον Τρίτον 16ον σελ. 152 » 40.—
ΥΦΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, Γενικὴ Διεύθυνσις, Νομοθεσία Μισθωτῶν (Ἀπαλλήλων-ἐργατῶν) Βιβλ. πρῶτον—δεύτερον 16ον σελ. 171 » 40.—
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΜΑΝΑ: Κατωτέρα Γεωδαισία Τόμος Β' μέρος Β' Ὑψομετρία Γ' Ταχυμετρία, 8ον σελ. 209 » 125.—
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΡΟΚΑ— Ἡ Ἀσφάλεια ἐπὶ τῆς ζωῆς τρίτον, 8ον σελ. 107 » 75.—
ΑΡ. Δ. ΑΓΓΕΛΙΔΗ— Νομολογιακὴ Μελέτη ἐπὶ μισθώσεως πράγματος (Ἀστικὸν καὶ Δικονομικὸν Δίκαιον) 16ον σελ. 151 » 60.—
ΣΟΦΟΚΛΗΣ— Ἡ Ἀντιγόνη, Κείμενον—Ἔμμετρη ἀπόδοση σημειώσεις καὶ ὑπὸ ΓΕΩΡ. ΠΙΛΑΡΙΝΟΥ, γυμνασιάρχου, 8ον σελ. 87 » 50.—
ALFRED FOCHILLEE— Ἡ σύγχρονη ἰδέα τοῦ Δικαίου (μετάφρ. Σταύρου Ι. Σταυροπούλου, πρωτοδίκου) 8ον σελ. 167 » 150.—
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Χ. ΠΟΥΝΤΖΑ—Ἀλγεβρικὴ Ὑπολογισμός, πλῆρες σύστημα ἀσκήσεων καὶ προδλημάτων ἀλγέβρας τόμ. Α., 8ον σελ. 192 » 192.—
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΤΡΙΝΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΤΟΥ Κ. ΛΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Δὲν ξέρω τί νόημα ἔχει σ' ἕνα ἄρθρο μισῆς σελίδας νὰ μιλᾶ κανεὶς γιὰ ὁλόκληρες ἐποχὲς τῆς Ἱστορίας ἢ τῆς τέχνης, μάλιστα σὲ μᾶς ὅπου γιὰ τὰ ζητήματα τῆς τέχνης οἱ περισσότεροι εἶμαστε ἀπληροφόρητοι ἐντελῶς. Μὰ κι' ἂν τὸ θεωρήσουμε μιὰ στιγμὴ γι' ἀπαραίτητο, τέτοιοι γενικοὶ χαρακτηρισμοὶ θάμπρεπε νὰ γραίνουν ἀπὸ βαθειὰ γνῶση τῶν ὁλόκληροι αἰῶνες καθαρῆς ἑλληνικῆς τέχνης — ἔχει ἀρκετὴ ἐξήγηση ἀπὸ μόνη της: εἶναι τὸ φυσικὸ ἀπακολούθημα ἀπὸ τὸ σπάσιμο τοῦ κλασσικοῦ πλαίσιου ποὺ ἔφερε ὁ Λύσιππος κι' ἀκολοῦθησε ἡ σχολὴ τοῦ — καθορισμένο ἱστορικὰ ἀπὸ τὸ τέλος τῆς ἀρχαίας «πόλης — πολιτείας» καὶ τὸ ἄνοιγμα ὁλόκληρων κόσμων ἀπὸ τὸν Ἀλέξαντρο. Οἱ φαρδιὲς καὶ γεμᾶτες φόρμες ὅπου ἐξελίχνονται τώρα οἱ μορφὲς, ἀφοῦ ἔσπασαν τὸ κλασσικὸ πλαίσιο, φέρνουν μόνες τους τὴν παρομοίωση μὲ τὸν νεώτερο ἐμπαρόκος—κι' ὄμως κάποια δικαιολογία —μόνο δεμένες σὲ παρόμοια γερὴ βάση ἀνάλογες προσπάθειες ξεφεύγουν τὸν κίνδυνο νὰ γλυστρήσουν σὲ γενικὲς ὁπκοειμενικὲς θεωρίες. Τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Καῖμη γιὰ τὴν ἀλεξαντρινὴ τέχνη στὸ περασμένο φύλλο ἔχει μερικὲς σωστὲς παρατηρήσεις (γιὰ τὸν «ρεαλισμὸ» τῆς ἑλληνικῆς τέχνης κ.ἄ.), στὸ σύνολό του ὅμως θαρρῶ πὼς δὲν ἐκπληρώνει τὸ βασικὸν αὐτὸν ἔρο. Καὶ νομίζω πὼς θάπρεπε νὰ ξεκοθαριστοῦν μερικὰ πράματα, ἀφοῦ τόσο σπάνια μᾶς ἀπασχολοῦν ζητήματα ἱστορικὰ τῆς τέχνης κι' ὁ ἀναγνώστης ποὺ ἔχει τὴν ὄρεξη νὰ μάθει κάτι κινδυνεύει νὰ βρεθεῖ σὲ ὁλότελα στραβὸ δρόμο.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα, τί καταλαβαίνουμε ὅταν λέμε «ἀλεξαντρινὴ» τέχνη. Μιὰ πόλη ἢ μιὰ περιοχὴ δίνει τόνομά της στὴν τέχνη ποὺ δημιουργήθηκε μέσα της (ἀττικὴ, ἰωνική, κορινθιακὴ) —καμιὰ φορὰ καὶ στὴν τέχνη μιᾶς ὁλόκληρης συγκεκριμένης ἐποχῆς ποὺ ἀντιπροσωπεύεται πιὸ χαραχτηριστικὰ ἀπὸ τὴν τέχνη τῆς πόλης ἐκείνης (μυκηνοκὴ, ρωμαϊκὴ). Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς ὁ κ. Καῖμης μεταχειρίζεται τὸν ὅρο «ἀλεξαντρινὴ» τέχνη στὴ δεύτερη αὐτὴ πλατύτερη σημασία — χαρακτηρίζει ἔτσι τὴν ἐποχὴ μετὰ τὸν Ἀλέξαντρο ὡς τὸν Αὔγουστο περίπου. Πίστευαν ἄλλοτε πὼς τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὴν ἀντιπροσωπεύει χαρακτηριστικὰ ἡ τέχνη τῆς Ἀλεξάντρειας· σήμερα ποὺ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὴ γνωρίσαμε περισσότερο, εἴδαμε πὼς ἡ ἀντίληψη αὐτὴ εἶναι στραβὴ καὶ δώσαμε σ' ὁλόκληρη τὴν ἐποχὴ καὶ στὴν τέχνη τῶν τριῶν αὐτῶν αἰώνων (3ος—1ος π.Χ.) τὴν ὀνομασία «Ἑλληνιστικὴ». «Ἀλεξαντρινὴ» τέχνη σήμερα δὲν μπορεῖ νὰ σημαίνει τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὴν περιορισμένη ἐκβήλωση αὐτῆ δὲν εἶναι σημαντική: τὰ μεγάλα κέντρα τῆς τέχνης στὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ εἶναι ἡ Ρόδος, ἡ Πέργαμος καὶ ἄλλες πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Τὸ πρᾶγμα δὲ θὰ ἦταν σημαντικὸ ἂν ἐπρόκειτο μόνο γιὰ ἕνα λαθεμένον ὅρο· ὅμως ὁ κ. Καῖμης ξεκινοῦντας ἀπὸ τὴ λαθεμένη αὐτὴ ἀντίληψη, προσπαθεῖ νὰ ἐξηνήσει ὁλόκληρο τὸ φαινόμενο τῆς ἑλληνιστικῆς τέχνης ἀπὸ τὴν ἔνωση τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ πνεύματος στὴν Ἀλεξάντρεια. Ἡ ἑλληνιστικὴ τέχνη, ποὺ μόλις τελευταῖα ἄρχισε νὰ μελετιέται ὅπως δείξει στὴ φυσικὴ της δροσιὰ καὶ τὴ μεγαλοπρεπὴ ἐλευθερία της, κι' ὅπως εἶμαστε ἀρκετὰ ἐξοικειωμένοι νὰ χαν δικαίωμα ν' ἀπαιτήσουν τρεῖς ἀπαιτήσεις ἀπὸ μιὰ τέχνη: ἔχει ἀρκετὴ ἐξήγηση ἀπὸ μόνη της: εἶναι τὸ φυσικὸ ἀπακολούθημα ἀπὸ τὸ σπάσιμο τοῦ κλασσικοῦ πλαίσιου ποὺ ἔφερε ὁ Λύσιππος κι' ἀκολοῦθησε ἡ σχολὴ τοῦ — καθορισμένο ἱστορικὰ ἀπὸ τὸ τέλος τῆς ἀρχαίας «πόλης — πολιτείας» καὶ τὸ ἄνοιγμα ὁλόκληρων κόσμων ἀπὸ τὸν Ἀλέξαντρο. Οἱ φαρδιὲς καὶ γεμᾶτες φόρμες ὅπου ἐξελίχνονται τώρα οἱ μορφὲς, ἀφοῦ ἔσπασαν τὸ κλασσικὸ πλαίσιο, φέρνουν μόνες τους τὴν παρομοίωση μὲ τὸν νεώτερο ἐμπαρόκος—κι' ὄμως κάποια δικαιολογία —μόνο δεμένες σὲ παρόμοια γερὴ βάση ἀνάλογες προσπάθειες ξεφεύγουν τὸν κίνδυνο νὰ γλυστρήσουν σὲ γενικὲς ὁπκοειμενικὲς θεωρίες. Τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Καῖμη γιὰ τὴν ἀλεξαντρινὴ τέχνη στὸ περασμένο φύλλο ἔχει μερικὲς σωστὲς παρατηρήσεις (γιὰ τὸν «ρεαλισμὸ» τῆς ἑλληνικῆς τέχνης κ.ἄ.), στὸ σύνολό του ὅμως θαρρῶ πὼς δὲν ἐκπληρώνει τὸ βασικὸν αὐτὸν ἔρο. Καὶ νομίζω πὼς θάπρεπε νὰ ξεκοθαριστοῦν μερικὰ πράματα, ἀφοῦ τόσο σπάνια μᾶς ἀπασχολοῦν ζητήματα ἱστορικὰ τῆς τέχνης κι' ὁ ἀναγνώστης ποὺ ἔχει τὴν ὄρεξη νὰ μάθει κάτι κινδυνεύει νὰ βρεθεῖ σὲ ὁλότελα στραβὸ δρόμο.

Παιδὶ τρέχοντας μὲ τ' ἄλογο, χαλκός. Βρέθηκε (μαζὶ μὲ τ' ἄλογο) ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια στὸ βυθὸ τῆς θάλασσας κοντὰ στὸ Ἀρτεμίσιο. Ἐθνικὸ Μουσεῖο.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα, τί καταλαβαίνουμε ὅταν λέμε «ἀλεξαντρινὴ» τέχνη. Μιὰ πόλη ἢ μιὰ περιοχὴ δίνει τόνομά της στὴν τέχνη ποὺ δημιουργήθηκε μέσα της (ἀττικὴ, ἰωνική, κορινθιακὴ) —καμιὰ φορὰ καὶ στὴν τέχνη μιᾶς ὁλόκληρης συγκεκριμένης ἐποχῆς ποὺ ἀντιπροσωπεύεται πιὸ χαραχτηριστικὰ ἀπὸ τὴν τέχνη τῆς πόλης ἐκείνης (μυκηνοκὴ, ρωμαϊκὴ). Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς ὁ κ. Καῖμης μεταχειρίζεται τὸν ὅρο «ἀλεξαντρινὴ» τέχνη στὴ δεύτερη αὐτὴ πλατύτερη σημασία — χαρακτηρίζει ἔτσι τὴν ἐποχὴ μετὰ τὸν Ἀλέξαντρο ὡς τὸν Αὔγουστο περίπου. Πίστευαν ἄλλοτε πὼς τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὴν ἀντιπροσωπεύει χαρακτηριστικὰ ἡ τέχνη τῆς Ἀλεξάντρειας· σήμερα ποὺ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὴ γνωρίσαμε περισσότερο, εἴδαμε πὼς ἡ ἀντίληψη αὐτὴ εἶναι στραβὴ καὶ δώσαμε σ' ὁλόκληρη τὴν ἐποχὴ καὶ στὴν τέχνη τῶν τριῶν αὐτῶν αἰώνων (3ος—1ος π.Χ.) τὴν ὀνομασία «Ἑλληνιστικὴ». «Ἀλεξαντρινὴ» τέχνη σήμερα δὲν μπορεῖ νὰ σημαίνει τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὴν περιορισμένη ἐκβήλωση αὐτὴ δὲν εἶναι σημαντική: τὰ μεγάλα κέντρα τῆς τέχνης στὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ εἶναι ἡ Ρόδος, ἡ Πέργαμος καὶ ἄλλες πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Τὸ πρᾶγμα δὲ θὰ ἦταν σημαντικὸ ἂν ἐπρόκειτο μόνο γιὰ ἕνα λαθεμένον ὅρο· ὅμως ὁ κ. Καῖμης ξεκινοῦντας ἀπὸ τὴ λαθεμένη αὐτὴ ἀντίληψη, προσπαθεῖ νὰ ἐξηνήσει ὁλό-

ΟΜΙΛΙΕΣ

ΛΕΚΑΤΣΑΣ

ΤΟΥ Κ. ΓΙΑΝ. ΣΙΔΕΡΗ

Ἤρεπει νὰ εὐχαριστήσω καὶ τὸ Ἑθνικὸ Ὠδεῖο καὶ τὴ Νέα Δραματικὴ Σχολὴ τοῦ, ποὺ τὸ καταδεχτήκανε καὶ δέ μὲ ξεχάσανε, ὅταν γράφανε τὸν κατάλογο τοῦ διδυχτικοῦ τους προσωπικοῦ.

Γιατὶ δὲ μοῦ δίνουνε μόνο τὴ χαρὰ νὰ τὰ ζωντανέψω πρὶν τὰ βάλω στὸ βιβλίο τὰ ὅσα μελετᾶω σχετικὰ μὲ τὸ θέατρό μας τῆς περασμένης ἑκατονταετίας, μπροστὰ στοὺς ἀγωνισμένους τοὺς νέους, ποὺ θὰ ἔρχονται στὰ μαθήματά μου, παρὰ γιατὶ μοῦ τὸ προετοιμάσανε τὸ πρῶτο μου μάθημα, τὸ ἀποψινό, γιὰ νὰ γίνει μπροστὰ σ' ἐνα τόσο διαλεχτὸ ἀκροατήριο. Κι' ἂν ἡ ἐπιείκειά σας δείξει καὶ ἀνάλογην ἀντοχή, ὅσο θὰ καθόσασταν νὰ μὲ ἀκοῦτε, δὲν ξέρω τί μπορεῖ νὰ ὑπαρέφερε σεῖς, ὡς ποὺ νὰ πάψω, ὅμως ὁ ἀποψινὸς ὁμιλητὴς θὰ ἔχει κέινους ποιητικοὺς διαγωνισμοὺς. Πρόπερσι ὁ Ράλλειος μὲ ἀγωνοθέτη τὸν πλουσιότατο Ἕλληνα τῆς Τεργέστης, τὸν Ἀριφόσιο Ράλλη, ὕστερα ὁ Βουτσινάιος καὶ ἄλλοι. Χίλιες δρχμὲς τὸ βραβεῖο, ἡ κρίση στὸ Πανεπιστήμιο, πρυτάνεις μέσα στὴν κριτικὴ ἐπιτροπὴ καὶ ἡ ἀνασκόπιωση τῶν ἀποτελεσμάτων στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Πανεπιστημίου· παρόντες ὁ Βασιλιὰς καὶ οἱ ὑπουργοί. Τόσο ἐπίσημα! Οἱ πλούσιοι ἀγωνοθέτες περιμένανε ἀπὸ τοὺς διαγωνισμοὺς αὐτοὺς νὰ ξεπεταχτοῦν οἱ Ὁμηροι καὶ οἱ Σοφοκλῆδες!

Ἐννοεῖται πὼς ὀφείλεια καημὸ γιὰ τὸ Θέατρο θὰ βγῆρε· οἱ διαγωνισμοὶ γιὰ νόντουσαν γιὰ τὸν ἑαυτό τους καὶ ἄστε τὰ μὲ τὴ θεατρικὴ ἐβέλιξη· στὴν ἀρχὴ τὰ δραματικὰ ἔργα ἤτανε λίγα· σὲ λίγο πλήθυνανε καὶ δημιουργήθηκε μιὰ συνθεία ἔργων τοῦ βιβλίου· θεατρικὸ ἔργο στὸ βιβλίο καὶ ὄχι στὴ σκηνή!

Μονάχα ὁ Βεγκαρδάκης, θεατρικὸ δαιμόνιο τῆς ἐποχῆς, μὲ τὴ σπουδὴ τοῦ τὴ μεγάλη — νεοτερεστὴς — αἰσθόνεται νὰ ἐπρόκειμο τοῦ θεατρικοῦ συγγραφέα, ἐχνάει πὼς εἶχε ἀποτύχει στοὺς διαγωνισμοὺς καὶ δημιουργεῖ δυὸ μεγάλες καὶ ἐξέχαστες σχεμέρες — τὴς «Ἠλιαρίας Δοξαστερῆς» στὰ 1865 καὶ τῆς «Βερόνας» τὸν ἄλλο χρόνο.

Τὸ Θέατρο συνέχεται, οἱ ἐλπίδες δυναμώνουν. Λάμπει καὶ ἡ Πιπίνα Βοτσόρα, ἡ πρώτη τραγῳδός.

Πιέντες τεράστιες παρουσιὰ καὶ ἡ ἀριστοκρατία, ποὺ, ἕως τότε, πήγαινε μόνο στὰ ξένα μελοδράματα.

Μὰ σὲ λιγάκι πάλι τὰ ἴδια. 50.000 δραχμὲς ἐπιχορήγηση στὸ Ἰταλικὸ μελόδραμα· 1300 τὸ μήνα ἡ ἀριμαντόνα. Οἱ Ἕλληνες ἠθοποιοὶ ζητοῦσαν μόνο τὸ νοῦκι τοῦ θεάτροῦ, καὶ δὲν τοὺς τὸ δίνανε.

Ἡ Πόλη, ἡ Σμύρνη, ἡ Ρουμανία γιώνανε τὸ καταφύγιό τους. Ἐκεῖ ζοῦσε ἡ λατρεία τῆς πατρίδας· τὸ ἑλληνικὸ θέατρο τοὺς ἦταν ἡ παρηγοριὰ καὶ μέσα στὴν παράσταση τοὐλάχιστον φροντόνανε τὰ ἐθνικὰ ὀνειρα γιὰ μιὰ Μεγάλη Ἑλλάδα, ὅταν οἱ ἡρωες τῶν ἔργων, ποὺ ἤτανε πρόσκοπα τῆς Ἱστορίας, ἀφίνανε τοὺς ἀνθόφυγους ὑπαινηκοὺς τους.

«... Ἡ δραματικὴ μοῦσα, ἡ σκηνὴ τῆς Ἑλλάδος θηγάτερ, ἐν Ἑλλάδι, δὲν ἔχει ποὺ τὴν κεφαλὴν κλίνειν, ἀλλ' ἄγνωστος καὶ περιφρονημένη, ὁσάκις ἀποκειμραβῇ ν' ἀναβῇ ἐν ἐλλείψει τῶν ἀρχαίων της μεγαλοφανῶν θρόνων εἰς σαθρὰ τινα καὶ πεπαλαιωμένα ἰκρία, μυκτηρισμὸν καὶ ἀδιαφορίαν ἀπήντησεν, ἤρουσεν εἰρωνείας καὶ σωριγμοὺς καὶ ὡς τὶς ἑπτὰ καὶ ἀλήτες ἀπεδιώχθη....», γράφει θρηνῶντας ὁ Ραγκαβῆς στὴν «Πανδώρα».

Τρία χρόνια συνέχεια ὁ Σούσσας καὶ ὁ Ταβουλάρης τουρνὲ μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα! Πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς ἠθοποιὸς γιὰ νὰ καταλάβει, τί ἀτελείωτος καημὸς εἶναι μιὰ τουρνὲ τέτια τρία χρόνια μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα!

Τὸ θεατριακὸ κοινὸ τῆς Ἀθήνας δὲν τοὺς ἀνεχότανε τοὺς ἑλληνικοὺς θιάσους· οἱ λόγιοι γράφανε καὶ ξαναγράφανε γιὰ νὰ τοὺς ὑποστηρίξουν καὶ ἐναντίον ἀμφιβόλου, ἂν σηγαίνανε καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἕλληνες· δὲν ἤτανε κέλος πάντων καθόλου κοσμικὸ γιὰ τοὺς εὐτυχοὺς ἐκείνους, ποὺ πληρώνανε τὸ εἰσιτήριο, νὰ πάνε σὲ παράσταση ἑλληνική!

Νὰ ποῦμε ὅμως καὶ τοῦ στραβοῦ τὸ δίκιο, ἄμα τὸ ἀποκρασίσει ὁ ἄνθρωπος νὰ γλεντήσει, δὲν θὰ κάτσει νὰ σκεφτεῖ πὼς εἶναι καθήκον ἐθνικὸ νὰ πάει τὸ στρὸ τὸ θέατρο, ἀφοῦ ἐκεῖ καλύτερο ξένο. Οἱ Ἕλληνες ἠθοποιοὶ δὲν μπορούσανε νὰ δώσουν μιὰ καλὴ βραδιὰ στὸ θεατή, ποὺ γὴν προηγούμενη πῆγε στὸ ξένο μελόδραμα. Ἤτανε ἄπλαστοι καὶ πρωτόγονοι· νομίζανε τὴν ἀφέλεια ἐλάττωμα· οἱ παλιοί μας ἠθοποιοὶ ἀρνιεῦανε πολὺ τὴ μορφή τους καὶ φοκτάζανε· ὁ καιρὸς -εὐνοοῦσε τὴν καθεφεύουσα καὶ οἱ ἠθοποιοὶ τὴν πάιρνανε στὴν πιὸ αὐστηρὴ τὴς μορφή, μὲ τὴν ἰδέα πὼς κάνουν σοβαρώτερη τέχνη μὲ τὶς ἐλλείψεις τους. Βγαίνανε ἀκόμη καὶ ἀμελέτητοι· λέγανε τὴν ἴδια λέξη δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς γιὰ ν' ἀκούσουν τὸν ἀποδοκιμασία, δὲν τ' ἀκούγανε ὅλα καὶ οἱ φράσεις τους μένανε μισὲς καὶ ὁ κόσμος δὲν καταλάβαινε τί λέγανε· κάνανε ἄκβονα γλωσσικὰ λάθη, ἀρχίζανε τὰ μιλοῦν στὸν πληθυντικὸ καὶ πέφτανε στὸν ἑνικό: «σεῖς», «ἐσύ», καὶ πάλι πληθυντικὸς, λέγανε πατέραΝ, μητέραΝ, ἐκταΝθῶ. Τὸ κοινὸ γελοῦσε σὲ στιγμὲς δραματικές. Τρώγανε τὶς κοτύνες καὶ τὰ στιμένα σκηνικὰ παβούνανε σεισρό.

Ὡστόσο, θάπρεπε νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι χρωστάμε πολλὰ στοὺς ξένους θιάσους ἐκείνου τοῦ καιροῦ· αὐτοὶ δημιουργήσανε μιὰ παράδοση, αὐτοὶ πλάσανε τὸ πρῶτο κοινὸ καὶ τοὺς πρώτους ἠθοποιούς, αὐτοὶ μάθανε καὶ τοὺς δύο τί θὰ πεῖ παράσταση· αὐτοὶ μᾶς ἀφήνανε κι' ἕνα πλούσιο ὑλικὸ ἀπὸ τὶς λέξεις, ποὺ μεταχειρίζονται σήμερα οἱ τεχνίτες μας καὶ κάνουν τὴ δουλειά τους!

Ἔτσι φτάνουμε στὰ 1875. Ἡ Ἀθήνα πιὰ ἔχει μεγαλώσει. Ἔχει 50.000 ἀνθρώπους. 5 ½ χιλιάδες σπίτια. 11.000 τούρκοι οἰκογένειες. ὁ πατέρας τοῦ ἔθνους δίνει ἡ Ἀττική. Μ' 1 ½ ἐκατομμύριο πληθυσμὸ τὸ Κρότος καὶ μ' 68 ὑπουργοχάρους!

Τὸ Θέατρο εἶχε ἀποχτήσει πιὰ καὶ τὴ «Γαλάτεια» τοῦ Βασιλειάδη! Ὁ Ἀμπελᾶς καὶ ὁ Ἀντωνιάδης κάνανε πρεμιέρες!

Κίνηση θεατρικὴ μονάχα τὸ χειμῶνα ὑπῆχχε. Τὸ καλοκαίρι τίποτα. Ἐντελῶς τίποτα. 40 χρόνια πρωτεύουσα ἡ Ἀθήνα καὶ ὁ λαὸς ποὺ δὲν εἶχε νὰ πληρώσει τὸ ἀκριβὸ χειμωνιάτικο εἰσιτήριο, δὲν εἶχε δεῖ θέατρο ἀκόμη!

Ἡ καλοκαιρινὴ παράσταση, ποὺ συμφιλιώνει τὸ θεατὴ καὶ τὸ θέατρο, δὲν ἤταν κάτι τι γνωστό. Ἡ γοητεία τῆς ἀθηναϊκῆς νύχτας πήγαινε γιὰ τὸ θέατρο χαμένη! Τότε ἀρχίζει κάπως καὶ ἡ καλοκαιρινὴ ζωὴ τῆς Ἀθήνας ἡ ντχτερινή. Πρῶτα στὸ Φάληρο γιὰ νὰ διασσεδάζουν οἱ λουόμενοι· σὲ λίγο στὸν Ἠλισσὸ βαριστέ, μὲ τὰ ἀνθεκίμματα, ποὺ δφήνανε ἀμανάτια οἱ ἐρωτεύοντες· σὰν ρὸς ὁ κόσμος γιὰ νὰ τοὺς ἀκούσει. Κι' ἔτσι συνηθίζανε νὰ βγαίνουν ἔξω τὶς νύχτες, νὰ μὴν τρώνε τοὺς σπόρους τοῦ πεπονιοῦ ἔξω ἀπὸ τὶς πόρτες τους καὶ νὰ κλησρόνουν τὸ θέαμα· Χαιρόντανε τὴ δροσιὰ καὶ τὸ κατάθρεγμα τῶν δρόμων, ποὺ τότε τὸ εἶχε λασνάρει ὁ δήμαρχος Κυριακούς.

Ὅμως ἀπὸ κεῖνοι τὸ θέατρο οὔτε ἰδέα! 106 πρόσσασα εἶχε ὁ γαλλικὸς θίασος τοῦ 1875 καὶ ἡ μόνη ἑλληνικὴ στιγμὴ τῆς χρονιᾶς ἤτανε ὅταν πρωτοτραγοῦσηνε ἕνας τενόρος τοῦ θιάσου, ποὺ ἤτανε ρωμιὸς καὶ ποὺ ὀνομαζότανε Κρητικός. Μάτια βασανίστηκε ὁ ἠθοποιὸς Ἀλεξιάδης νὰ κάνει θίασο στὸν Πειραιᾶ, ὅσο νὰ ἀν τὸν βοήθησε τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο.

Τὴν Ἄνοιξη τοῦ 76 ἔχουμε τὴν πρώτη κατάχτηση. Γιορίζει ὁ Ἀλεξιάδης ἀπὸ τὴ Σμύρνη. Εἶχε δουλέψει καλὰ καὶ ἤταν γεμάτος αἰσιοδοξία. Τὰ κατανφέρνει καὶ κάνει μιὰ συνεχὴ σαιζόν· τὴ μακρύτερη ὡς τὰ τότε. Μέσα σὲ 40 βραδυὲς κάνει 20 παραστάσεις μὲ εἰσπραξῆ 16.000. Καθαρὸ κέρδος 10.000. Σὲ λίγο ἀρχίζουν κάτι περίεργες ἑλληνικὲς παραστάσεις· τὰς λέγανε: «φαρνὲς»· Ἀπρίλη καὶ Μάη. Στὶς 3 τὸ ἀπόγευμα στὸ ὑπαιθρο, στὸ θέατρο τοῦ Κήπου τὸν Ἱλισσοῦ Μουσῶν. Παίζανε τρεῖς φορὲς τὴν ἑβδομάδα: Πέμπτη, Σάββατο καὶ Κυριακή. Ὅλος ἐπαιλὲ ἀκριβῶς καὶ στὸ Δημοτικὸ Θέατρο τοῦ Πειραιοῦς αὐτὸν τὸν καιρὸ ἕνας πολὺ συμπαθητικὸς θίασος, τρεῖς φορὲς τὴν ἑβδομάδα κι' ἐκεῖνος, γεμάτος ἀπὸ μεγάλες φίρμες.

Ὁ ἐαρινὸς ἐκείνος θίασος λεγόταν: «Αἰσχύλος», εἶχε παίξει κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα εἰς τὸν Πύργον τῆς Ἠλιδος καὶ πρωταγωνιστριὰ του ἤταν ἡ Ἀλεξανδρίνη Δραμάση. Ἀρχίζουν μαζὶ νὰ παίζονται συγχύτερα καὶ ἀρχαῖα ἔργα. Τὰ ἔπαιξε ὁ Ἀντ. Βαρβέρης.

Τὸ καλοκαίρι πάει καλύτερα. Ὁ θεατρικὸς μεσαίωνας ὑποχωρεῖ καὶ, κάπου-κάπου, τὶς παρατάσεις τῶν ξένων θιάσων τὶς κόβουν καὶ οἱ ἐπιτυχίες τῶν ἑλληνικῶν.

Ὁ χειμῶνας τοῦ 1877 μπορεῖ νὰ τὸ καυχηθεῖ· Ἔβρεψε δύο ἑλληνικοὺς θιάσους μέσα στὴν Ἀθήνα. Ἰταλικὸ μελόδραμα δὲν ἤρθε κι' ἀπὸ τὸ καλοκαίρι πιὰ εἴχνει ἔγκυρα ὁ ξακουστὸς θίασος τοῦ Ταβουλάρη, ὁ «Πλέανθρος».

Γιὰ νὰ γίνει τὸ κατόρθωμα τοῦτο χρειώστηκαν 44 χρόνια. 44 χρόνια γεφυρμὴ ἀγωνιοθθήκανε οἱ Ἕλληνες ἠθοποιοὶ γιὰ νὰ σταθοῦν στὴν Ἀθήνα. Ὑπομονὴ καὶ θυσίες 44 χρόνων!...

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ ΦΥΛΛΟ)

Κεφαλὶ ἀπὸ ἀγαλμα Γαλάτη πολεμιστῆ, μάρμαρο. Κάϊρο. (Ἴσως ἀπὸ τὴ Ρόδο).

ΣΑΤΥΡΙΚΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

Καὶ ὁ ποιητὴς Τοξότης μασκαρεύτηκε κι' αὐτὸς
κ' ἔβαλε τὰ ροῦχα ἀλλοιῶς.

Σὰν τοὺς ἀρχαίους τοὺς σοφοὺς τὴν κόρδα λίγο λάσκα,
καὶ τὴν ψυχὴ χαλάρωσε καὶ φόρεσε μιὰ μάσκα
πάνω ἀπ' τὴν προσωπίδα μας ποὺ ὁλημερὶς φοροῦμε
καὶ χωρὶς νάναι ἀποκρηὲς στοὺς δρόμους περπατοῦμε.
Κι' ἀφοῦ συμπόσια δὲν μπορεῖς τοῦ Πλάτωνος νὰ κάνεις
καὶ μόνο στίχους φτιάνεις,
ντύσου καὶ σὺ Ἀρλεκῖνος
ὅπως αὐτὸς κ' ἐκεῖνος.
Κι' ἂν σοῦ πιτύχει φορεσιὰ χωρὶς κουδούνια νάναι,
γι' αὐτὸ μὴ χολοσκάνεις,
τὸ κέρι σου νὰ κάνεις.
Εἶναι γνωστὸ, πὼς οἱ τρελλοὶ κουδούνια δὲ φοράνε.

ΤΟΞΟΤΗΣ

ΡΑΜΠΙΤΡΑΝΑΘ ΤΑΓΚΟΡ

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΤΟΥ Κ. ΤΡΙΚΟΓΛΙΔΗ

Ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια, στὸ κι' ἡ πολὺ ζωηρὴ θλῖψη, ποὺ δοκίμασε γιὰ τὸ χαμό της, συνετέλεσε σημαντικὰ στὴ διάπλαση τῆς τρυφερῆς ψυχῆς του. Ἀπὸ δρμέψφυτο σχεδὸν, ζήτησε τότε παρηγοριὰ στὴν ἐπικοινωνία του μὲ τὴ Φύση, τὴ Μεγάλη Μητέρα, ποὺ γλύκανε τὶς ὀρφανεμένες παιδικές του μέρες. «Ἀπὸ τὸν ἀρχὸ καιρὸ ποὺ αἰσθάνθηκα τὸν ἑαυτό μου, γράφει σ' Ἀπομνημονεύματά του, μπορῶ νὰ θυμηθῶ πὼς ἀγαποῦσα μὲ πάθος τὴ Φύση... Ἀκόμα καὶ στὶς μέρες τῆς πιὸ τρυφερῆς μου ἡλικίας, ἔνοιωθα πὼς εἶχα κοντά μου ἕνα φίλο, ἕνα σύντροφο, πολὺ προσεχτικό, πολὺ εὐγενικό, πολὺ ὁκοίκεῖο, ἂν καὶ δὲν ἤξερα πὼς νὰ τὸν ὀνομάσω. Εἶχα τέτοια ὑπερβολικὴ ἀγάπη γιὰ τὴ Φύση, ποὺ δὲν μπορῶ νὰ τὴν περιγράψω. Ἡ Φύση ἤταν πάντα γιὰ μένα ἕνας καλόβολος καὶ ὅλος ἀγάπη σύντροφος καὶ πάντα μοῦ φανέρωνε κάποια νέα ὡμορφιά».

Κάπου ἀλλοῦ γράφει:

«Κάθε φθινοπωρινὸ πρωῒ, ἔτρεχα κάτω στὸν κῆπο ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ποὺ ξυπνοῦσα. Ἕνα γλυκὸ ἄρωμα φύλλων καὶ λουλουδιῶν, νοτισμένων ἀπὸ τὴ δροσιά, μοῦ φαινόταν πὼς μ' ἀγκάλιαζε κι' ἡ αὐγή, τρυφερὴ κι' ὁλόδροση κάτω ἀπ' τὶς ἀχτῖδες τοῦ ἥλιου, πρόβαλλε τὸ πρόσωπό της γιὰ νὰ μὲ χαιρετίσει μέσα ἀπὸ τὰ τρεμουλιάριαα φύλλα τῶν φοινικιῶν. Ἡ Φύση ἔκλεινε τὰ χέρια τῆς γιὰ νὰ μὲ ρωτοῦσε κάθε μέρα: Τί κρατῶ ἐδῶ μέσα; Καὶ τίποτα δὲ μοῦ φαινόταν ἀδύνατο».

«Ὅσο γιὰ τὶς μέρες τοῦ σχολείου ποὺ ἀκολοῦθησαν, σὰν ἀπομνημονεύματά του μᾶς ἀφηγεῖται· πόσο σκληρὰ τὸν μεταχειριζόταν ἕνας δάσκαλος τοῦ, ὑποχρεώνοντάς τον νὰ στέκεται ὧρες πολλὲς ξεσκοψωτὸς κάτω ἀπὸ τὶς καυτερὲς ἀχτῖδες τοῦ ἥλιου, ἂν δὲν ἤξερε τὸ μάθημα καλά. Ὁ τρόπος αὐτὸς ἔκανε νὰ φαίνεται μάλλον ἀντιπαθητικὴ παρὰ εὐχάρ:στη ἡ μόρφωση στὴ φυσικὴ ἐπιθυμία ποὺ εἶχε τὸ παιδί γιὰ μάθηση. Ὅταν ὁ πατέρας του ἐπληροφορήθηκε πόσο ὁ γοιὸς του ὑπέφερε ἀπὸ τὴ σκληρὴ πειθοχρία, τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ τὸν παράδωσε στὴ φροντίδα ἰδιαιτέρων δασκάλων. Τότε ὁ μικρὸς ἔδειξε ὅλη του τὴν προθυμία, ὅλο τὸ θερμὸ του πόθο γιὰ τὴ μάθηση. Λέξεις καὶ ἰδέες, μουσικὴ καὶ ἀρχαῖες μελῳδίες, τὸν συγκινοῦσαν ὡς τὰ κατάβαθα τῆς καρδιᾶς του. Κι' ἐνῶ ἤταν ἀκόμα μικρὸ παιδί, ἄρχισε νὰ γράφει τραγοῦδια, ἱστορίες; κάθε τί ποὺ μποροῦσε νὰ ἐκφράσει τὴ χαρὰ ποὺ δοκίμαζε ἀπὸ τὴ ζωή. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ πρῶτα αὐτὰ στιχουργήματά του ἦσαν μιμήσεις· ἄρχισε, καθὼς μᾶς λέει ὁ ἴδιος, μὲ μελέτες καὶ μιμήσεις τῶν ἀρχαίων ποιητῶν τῆς Βεγγάλης.

Μὰ σὲ ἡλικία δεκαοχτὼ ἐτῶν, ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε μίμηση τῶν παλαιῶν ποιητῶν καὶ οἰστρηλατημένος ἀπὸ τὴ Φύση, ποὺ εἶχε ἐπιβάλει πιὰ ἀπάνω του ἀπόλυτο τὸ κράτος της, ἐμφανίζεται ὡς καθαρὰ πρωτότυπος ποιητὴς μὲ τὶς δύο πρῶτες ποιητικές

Μιά τοῦ Κλόφτη, δυό τοῦ Κλόφτη...

ΤΟΥ ΤΖΕΙΜΣ ΚΕΙΝ

ΜΕΤΑΦΡ. Α. Ι. Κ.

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ]

Ρίχτηκα πάλι πάνω του. Αὐτὸς ἔλεγε καὶ ξανάλεγε πώς δὲν εἶχε μπερδέψει φίλους του σὲ τούτη τὴ δουλειά. Ἀρπαξα τότε τὸ μπράτσο του καὶ τὸ σταματοῦσα.

— Ἐμιστός, Κένεντυ, ἂν πραγματικὰ δὲν ἔχεις φίλους, στὸ σπάζω τὸ μπράτσο.

Βάσταξε πιότερο ἀπ' ὅ,τι περίμενα. Μὲ φοτοὺς ἂν θὰ κατώρθωνα ποτὲ νὰ τοῦ σπάσω τὸ μπράτσο του. Τ' ἀρισταερό μου χέρι, ἐκεῖνο ποὺ εἶχε σπάσει σὰν σκοτώσαμε τὸ Ζέρβο, ἦταν ἀδύνατο.

"Ἀν ποτὲ δοκιμάσατε νὰ σπάσετε ἕνα ποδάρι γάλλου, θὰ ξέρετε πὼς δὲν εἶναι καὶ τόσο εὔκολο. Καταλαβαίνετε λοιπόν, πόσος κόπος χρειάζεται γιὰ τὸ σπάσιμο ἑνὸς ἀνθρώπινου μπράτσου.

Ξάφνου φώναξε πὼς ἦταν ἠτοιμος νὰ τηλεφωνήσει. Τὸν παράπονσα καὶ τοῦ εἶπα τί θὰ τηλεφωνοῦσε. Ἔπειτα τὸν πῆγα στὴν κοιλιὰ καὶ πῆρα ἐγὼ τ' ἀκουστικὸ τοῦ ἐπιτιαστρίου. Ἔνοσι μποροῦσα νὰ παρακολουθήσω τί ἔλεγε καὶ τί τοῦ ἔλεγαν. Ἡ Κόρα ἤρειμε μαζί του κατώτερα τὸ περίστροφο. Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα μ' ἔδλεπε.

— Ἂν σοῦ γνέψω, τράβα το.

Ἡ Κόρα ἀκούμπησε στὸν τοῖχο κ' ἔνα τρομερὸ χαμόγελο ζωγραφίστηκε στὰ χείλια της. Αὐτὸ τὸ χαμόγελο τρόμαξε πιότερο τὸν Κένεντυ παρὰ ὅσα τοῦ εἶχα πεῖ.

— Ναί, θὰ τραβήξω.

Ὁ Κένεντυ τηλεφώνησε.

— Ἔσοῦ, Βίλλυ;

— Ὁ Κένεντυ;

— Ναί. Ἄκου, ἡ δουλειὰ τέλειωσε. Πότε μπορεῖς νὰ φέρεις τὸ χαρτὶ ἐδῶ;

— Αὔριο, ὅπως μείναμε σήμερονοι.

— Δὲ μπορεῖς σήμερα τὸ βράδυ;

—"Οχι, πῶς θὲς νὰ πάω νὰ τὸ πάρω ἀπὸ τὸ χρηματοκιβώτιο; ἡ τράπεζα εἶναι κλειστή.

— Καλά, κ' ἄκου τί θὰ κάνεις. Αὔριο τὸ πρωί, ὅσο μπορεῖς πιὸ νωρίς, πήγαινε πάμε το κι' ἔλα ἐδῶ.

— Στὸ μαγαζί του;

—Ναί. Βέβαια, ξέρει πὼς τὸν κρατᾶμε γιὰ καλά, μὰ φοβάται πὼς ἂν ἡ Κόρα μάθει πόσο χρήμα θὰ μᾶς πλερώσει, δὲ θὰ τὸν ἀφήσει νὰ τὸ κάνει. Ἄν θγεῖ, θὰ ὑποψιαστεῖ πὼς κάτι τρέχει καὶ δὲ θὰ πάει μαζί του. Λοιπὸν τὸ καλύτερο εἶναι νὰ πάρουμε τὰ λεφτὰ ἐδῶ. Θὰ κοιμηθῶ μέσα στὸ γκαραζ καὶ δὲ θὰ μάθει τίποτα.

— Μὰ καλά, ἂν δὲ θγεῖ, ποῦ θὰ τὸ κιο.

— Θὰ τὸ φύγουμε μόλις πάρουμε τὸ χαρτί.

Μέ φίλησε τώρα ἐκείνη.

—Φαρρῶ πὼς σ' ἀγαπῶ ἀληθινά, Φράνκ!

"Βμεινα μαζί του ὅλη τὴ νύχτα. Δὲν τοῦ ἔδωσα τίποτα νὰ φάγει κ' οὔτε τὸν ἄφησα νὰ κοιμηθεῖ. Τρεῖς ὡς τέσσερες φορὲς τὸν ζήτησε ὁ Βίλλυ στὸ τηλέφωνο. Ὅλα πᾶγαν καλά. Στὸ ἀναμεταξὺ τὸν ἔδεργα. Ἤθελα πρῶτος αὐτὸς ν' ἀνεῆπτᾶ νἄρθει γρήγορα τὸ χαρτί, γιὰ νὰ τέλειωνε αὐτὴ ἡ ἱστορία. Ὅσο πιὸ σφοίγγιζε τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, ἀκούοντας τὸ ραδιόφωνο ποὺ ἔπαιζε στὸν κῆπο καὶ τὰ γέλια τῶν πελατῶν.

Τὴν ἄλλη μέρα, κατὰ τὶς δέκα τὸ πρωί, ἡ Κόρα ἦρθε στὸ γκαραζ.

— Βρίσκονται ἔξω. Εἶναι τρεῖς.

— Φέρτους ἐδῶ.

Ἤρθε τὸ περίστροφο, τὸ δαλε στὴ ζώνη τῆς ἐτσι ποὺ νὰ μὴ φαίνεται κ' ἔφυγε. Ἄκουσα τὸ θόρυβο κάποιου ποὺ πέφτει. Ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς, ποὺ καθὼς τοὺς ἀνάγκασε νὰ περπατᾶνε χρὸς τὰ πίσω, μὲ τὰ χέρια ψηλά, σκοντοφύλιγκε πάνω στὸ κατήφολο. Ἀνοιξα τὴν πόρτα.

— Περάστε, ἀξιότιμοι κύριοι.

Μπῆκαν μὲ τὰ χέρια πάντα ψηλά. Ἡ Κόρα μοῦδωσε τὸ περίστροφο.

— Ἤσαν ὅλοι ἀπλισμένοι, μὰ τοὺς ἀνάγκασα νὰ ρίξουν τὰ ὅπλα τους στὸ μαγειριό.

— Πήγαινε νὰ τὰ φέρεις. Μπορεῖ νἄχουν κἀ' ἄλλους φίλους.

Ξαναγύρισε ἀμέσως μὲ τὰ ὅπλα. Τ' ἀθέιασε ἀπὸ τὶς σφαῖρες τους κἀ τὰ πέταξε δίπλα μου στὸ κρεββάτι. Ἔπειτα ἔψαξε τὶς τσέπες τους. Γρήγορα θρῆκε τὸ χαρτί. Τὸ πιὸ παράδοξο εἶναι πὼς θρῆκε ἀκόμη ἕξη θετικὲς φοτογραφίες του καὶ μιὰ ἀρνητικιά. Εἶχαν πάρει ἀπόφαση νὰ μὴ μᾶς ἀφήσουν ποτὲ ἥσυχους.

Πῆρα τὸ χαρτὶ καὶ τὶς φοτογραφίες, ἔδαλα φοτιὰ καὶ τὰκαψα.

— Τέλειώσαμε, ἀγαπητοί μου. Τώρα θὰ σᾶς δδηγήσω ὡς ἔξω σὰν εὐγενῆς κύριος.

— "Ἐχω κάποιο λόγο γι' αὐτό, Βίλλυ. Φοδοῦμαι μὴ μὲ κορτίδεψῆ μὲ δσα εἶπε γιὰ τὴν Κόρα. Μένω λοιπόν, μὴ καὶ μᾶς τὸ σιάσουνε κ' οἱ δυό τους.

— Ὅσα τώρα μοῦ λές τ' ἀκούτε;

'Ο Κένεντυ μὲ ρώτησε μὲ τὸ βλέμμα του τί ν' ἀπαντήσει. Τοῦ ἔγνεψα νὰ πεῖ ναί.

— Βρίσκεται κοντά μου, σ' ἄλλο ἀκουστικό. Θέλω ν' ἀκούσει τί λέμε, γιὰ νὰ καταλάδει πὼς δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς ξεφύγει.

— Εἶναι πολὺ παράξενα ὅλ' αὐτά, Κένεντυ!

— Πρόσεξε, Βίλλυ. Οὔτε ἐσύ, οὔτε ἐγώ, οὔτε κανεῖς ἄλλος μπορεῖ νὰ ξαίρει ἂν αὐτὰ ποὺ μ' ἀράδιασε δὲν εἶναι ψέματα. Ἂν πάλι εἶναι ἀληθιά, τὸν δοηθῶ γιὰ νὰ τελειώσει μιὰ ἄρα ἀρτήτερα ἡ δουλειά. Καὶ τοῦ στραδοῦ τὸ δίκιο νὰ λέμε, μιὰ καὶ δέχτηκε νὰ σκάσει τὸν παρά, πρέπει νὰ τὸν δοηθήσουμε, ἐ!... Λοιπόν, φτιάξε ὅ,τι σοῦ λέω. Ἔλα ὅσο πιὸ γρήγορα μπορεῖς αὔριο τὸ πρωί, ὅσο πιὸ γρήγορα, μ' ἀκούς;

— Σίγκρονοι!

Κρύμωσε τ' ἀκουστικό. Τὸν πλησίασα καὶ τὸν χτύπησα φιλικὰ στὴν πλάτη.

— Ναί, ἂν σὲ ξαναφωνάξει στὸ τηλέφωνο τὰ ἴδια θὰ τοῦ πεῖς. Κατάλαδες, Κένεντυ;

— Κατάλαδα.

Περίμενα λίγα λεπτὰ, τὸ τηλέφωνο ξαναχτύπησε. Πῆρα τ' ἀκουστικὸ κ' ἔπειτα τὸδοσα στὸν Κένεντυ. Εἶπε τὰ ἴδια ἀπάνω κάτω. 'Ο Βίλλυ φαίνονταν πάντα παραξενεμένος, μὰ δὲ μποροῦσε νὰ κάνει τίποτα διαφορετικὸ ἀπ' ὅσα τοῦ ἔλεγε. Ἔπειτα πῆρα τὸν Κένεντυ στὸ γκαραζ. Ἡ Κόρα ἤρθε μαζί μας. Τῆς πῆρα τὸ περίστροφο. Μόλις μήνκαμε, ἔνανα ἕνα δῆμα πίσω καὶ τὴ φίλησα.

—Σ' ἀξίζει! Κράτησες περίφημα τὸ παιγνίδι. Ἄκου τώρα. Ἐγὼ δὲ θὰ τὸν ἀφήσω οὔτε λεπτό. Θὰ κάτσω μαζί του ὅλη τὴ νύχτα. Ἐὰν τὸν ζητήσουν στὸ τηλέφωνο, θὰ τὸν ὁδηγήσω ἐκεῖ. Ἀφησε τὸ μαγαζὶ ἀνοιχτό. Περισσότερο τὸ πολύτες πελάτες, σὰ νὰ μὴ συνέδαινε τίποτα.

— Καλά. Πές μου, Φράνκ;

— Τί θές;

— Ἄν σοῦ ξανκερατήσω κεφάλι, τράδα μου μιὰ γροδιὰ στὸ πρόσωπο.

— Γιατί;

"Ἔπρεπε νἄχουμε φύγει. Εἶχες δίκιο.

— Θὰ τὸ φύγουμε μόλις πάρουμε τὸ χαρτί.

Μέ φίλησε τώρα ἐκείνη.

—Φαρρῶ πὼς σ' ἀγαπῶ ἀληθινά, Φράνκ!

"Βμεινα μαζί του ὅλη τὴ νύχτα. Δὲν τοῦ ἔδωσα τίποτα νὰ φάγει κ' οὔτε τὸν ἄφησα νὰ κοιμηθεῖ. Τρεῖς ὡς τέσσερες φορὲς τὸν ζήτησε ὁ Βίλλυ στὸ τηλέφωνο. Ὅλα πᾶγαν καλά. Στὸ ἀναμεταξὺ τὸν ἔδεργα. Ἤθελα πρῶτος αὐτὸς ν' ἀνεῆπτᾶ νἄρθει γρήγορα τὸ χαρτί, γιὰ νὰ τέλειωνε αὐτὴ ἡ ἱστορία. Ὅσο πιὸ σφοίγγιζε τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, ἀκούοντας τὸ ραδιόφωνο ποὺ ἔπαιζε στὸν κῆπο καὶ τὰ γέλια τῶν πελατῶν.

Τὴν ἄλλη μέρα, κατὰ τὶς δέκα τὸ πρωί, ἡ Κόρα ἦρθε στὸ γκαραζ.

— Βρίσκονται ἔξω. Εἶναι τρεῖς.

— Φέρτους ἐδῶ.

Ἤρθε τὸ περίστροφο, τὸδαλε στὴ ζώνη τῆς ἐτσι ποὺ νὰ μὴ φαίνεται κ' ἔφυγε. Ἄκουσα τὸ θόρυδο κάποιου ποὺ πέφτει. Ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς, ποὺ καθὼς τοὺς ἀνάγκασε νὰ περπατᾶνε χρὸς τὰ πίσω, μὲ τὰ χέρια ψηλά, σκοντοφύλιγκε πάνω στὸ κατήφολο. Ἀνοιξα τὴν πόρτα.

— Περάστε, ἀξιότιμοι κύριοι.

Μπῆκαν μὲ τὰ χέρια πάντα ψηλά. Ἡ Κόρα μοῦδωσε τὸ περίστροφο.

— Ἤσαν ὅλοι ἀπλισμένοι, μὰ τοὺς ἀνάγκασα νὰ ρίξουν τὰ ὅπλα τους στὸ μαγειριό.

— Πήγαινε νὰ τὰ φέρεις. Μπορεῖ νἄχουν κἀ' ἄλλους φίλους.

Ξαναγύρισε ἀμέσως μὲ τὰ ὅπλα. Τ' ἀθέιασε ἀπὸ τὶς σφαῖρες τους κἀ τὰ πέταξε δίπλα μου στὸ κρεββάτι. Ἔπειτα ἔψαξε τὶς τσέπες τους. Γρήγορα θρῆκε τὸ χαρτί. Τὸ πιὸ παράδοξο εἶναι πὼς θρῆκε ἀκόμη ἕξη θετικὲς φοτογραφίες του καὶ μιὰ ἀρνητικιά. Εἶχαν πάρει ἀπόφαση νὰ μὴ μᾶς ἀφήσουν ποτὲ ἥσυχους.

Πῆρα τὸ χαρτὶ καὶ τὶς φοτογραφίες, ἔδαλα φοτιὰ καὶ τὰκαψα.

— Τέλειώσαμε, ἀγαπητοί μου. Τώρα θὰ σᾶς δδηγήσω ὡς ἔξω σὰν εὐγενὴς κύριος.

— "Ἐχω κάποιο λόγο γι' αὐτό, Βίλλυ. Φοδοῦμαι μὴ μὲ κορτίδεψῆ μὲ δσα εἶπε γιὰ τὴν Κόρα. Μένω λοιπόν, μὴ καὶ μᾶς τὸ σιάσουνε κ' οἱ δυό τους.

— Ὅσα τώρα μοῦ λές τ' ἀκούτε;

'Ο Κένεντυ μὲ ρώτησε μὲ τὸ βλέμμα του τί ν' ἀπαντήσει. Τοῦ ἔγνεψα νὰ πεῖ ναί.

— Βρίσκεται κοντά μου, σ' ἄλλο ἀκουστικό. Θέλω ν' ἀκούσει τί λέμε, γιὰ νὰ καταλάδει πὼς δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς ξεφύγει.

— Εἶναι πολὺ παράξενα ὅλ' αὐτά, Κένεντυ!

— Πρόσεξε, Βίλλυ. Οὔτε ἐσύ, οὔτε ἐγώ, οὔτε κανεῖς ἄλλος μπορεῖ νὰ ξαίρει ἂν αὐτὰ ποὺ μ' ἀράδιασε δὲν εἶναι ψέματα. Ἂν πάλι εἶναι ἀληθιά, τὸν δοηθῶ γιὰ νὰ τελειώσει μιὰ ἄρα ἀρτήτερα ἡ δουλειά. Καὶ τοῦ στραδοῦ τὸ δίκιο νὰ λέμε, μιὰ καὶ δέχτηκε νὰ σκάσει τὸν παρά, πρέπει νὰ τὸν δοηθήσουμε, ἐ!... Λοιπόν, φτιάξε ὅ,τι σοῦ λέω. Ἔλα ὅσο πιὸ γρήγορα μπορεῖς αὔριο τὸ πρωί, ὅσο πιὸ γρήγορα, μ' ἀκούς;

— Σίγκρονοι!

Κρύμωσε τ' ἀκουστικό. Τὸν πλησίασα καὶ τὸν χτύπησα φιλικὰ στὴν πλάτη.

— Ναί, ἂν σὲ ξαναφωνάξει στὸ τηλέφωνο τὰ ἴδια θὰ τοῦ πεῖς. Κατάλαδες, Κένεντυ;

— Κατάλαδα.

Περίμενα λίγα λεπτὰ, τὸ τηλέφωνο ξαναχτύπησε. Πῆρα τ' ἀκουστικὸ κ' ἔπειτα τὸδοσα στὸν Κένεντυ. Εἶπε τὰ ἴδια ἀπάνω κάτω. 'Ο Βίλλυ φαίνονταν πάντα παραξενεμένος, μὰ δὲ μποροῦσε νὰ κάνει τίποτα διαφορετικὸ ἀπ' ὅσα τοῦ ἔλεγε. Ἔπειτα πῆρα τὸν Κένεντυ στὸ γκαραζ. Ἡ Κόρα ἤρθε μαζί μας. Τῆς πῆρα τὸ περίστροφο. Μόλις μήνκαμε, ἔνανα ἕνα δῆμα πίσω καὶ τὴ φίλησα.

—Σ' ἀξίζει! Κράτησες περίφημα τὸ παιγνίδι. Ἄκου τώρα. Ἐγὼ δὲ θὰ τὸν ἀφήσω οὔτε λεπτό. Θὰ κάτσω μαζί του ὅλη τὴ νύχτα. Ἐὰν τὸν ζητήσουν στὸ τηλέφωνο, θὰ τὸν ὁδηγήσω ἐκεῖ. Ἀφησε τὸ μαγαζὶ ἀνοιχτό. Περισσότερο τὸ πολύτες πελάτες, σὰ νὰ μὴ συνέδαινε τίποτα.

— Καλά. Πές μου, Φράνκ;

— Τί θές;

— Ἄν σοῦ ξανκερατήσω κεφάλι, τράδα μου μιὰ γροδιὰ στὸ πρόσωπο.

— Γιατί;

"Ἔπρεπε νἄχουμε φύγει. Εἶχες δίκιο.

— Θὰ τὸ φύγουμε μόλις πάρουμε τὸ χαρτί.

Μέ φίλησε τώρα ἐκείνη.

—Φαρρῶ πὼς σ' ἀγαπῶ ἀληθινά, Φράνκ!

"Βμεινα μαζί του ὅλη τὴ νύχτα. Δὲν τοῦ ἔδωσα τίποτα νὰ φάγει κ' οὔτε τὸν ἄφησα νὰ κοιμηθεῖ. Τρεῖς ὡς τέσσερες φορὲς τὸν ζήτησε ὁ Βίλλυ στὸ τηλέφωνο. Ὅλα πᾶγαν καλά. Στὸ ἀναμεταξὺ τὸν ἔδεργα. Ἤθελα πρῶτος αὐτὸς ν' ἀνεῆπτᾶ νἄρθει γρήγορα τὸ χαρτί, γιὰ νὰ τέλειωνε αὐτὴ ἡ ἱστορία. Ὅσο πιὸ σφοίγγιζε τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, ἀκούοντας τὸ ραδιόφωνο ποὺ ἔπαιζε στὸν κῆπο καὶ τὰ γέλια τῶν πελατῶν.

Τὴν ἄλλη μέρα, κατὰ τὶς δέκα τὸ πρωί, ἡ Κόρα ἦρθε στὸ γκαραζ.

— Βρίσκονται ἔξω. Εἶναι τρεῖς.

— Φέρτους ἐδῶ.

Ἤρθε τὸ περίστροφο, τὸδαλε στὴ ζώνη τῆς ἐτσι ποὺ νὰ μὴ φαίνεται κ' ἔφυγε. Ἄκουσα τὸ θόρυδο κάποιου ποὺ πέφτει. Ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς, ποὺ καθὼς τοὺς ἀνάγκασε νὰ περπατᾶνε χρὸς τὰ πίσω, μὲ τὰ χέρια ψηλά, σκοντοφύλιγκε πάνω στὸ κατήφολο. Ἀνοιξα τὴν πόρτα.

— Περάστε, ἀξιότιμοι κύριοι.

Μπῆκαν μὲ τὰ χέρια πάντα ψηλά. Ἡ Κόρα μοῦδωσε τὸ περίστροφο.

— Ἤσαν ὅλοι ἀπλισμένοι, μὰ τοὺς ἀνάγκασα νὰ ρίξουν τὰ ὅπλα τους στὸ μαγειριό.

— Πήγαινε νὰ τὰ φέρεις. Μπορεῖ νἄχουν κἀ' ἄλλους φίλους.

Ξαναγύρισε ἀμέσως μὲ τὰ ὅπλα. Τ' ἀθέιασε ἀπὸ τὶς σφαῖρες τους κἀ τὰ πέταξε δίπλα μου στὸ κρεββάτι. Ἔπειτα ἔψαξε τὶς τσέπες τους. Γρήγορα θρῆκε τὸ χαρτί. Τὸ πιὸ παράδοξο εἶναι πὼς θρῆκε ἀκόμη ἕξη θετικὲς φοτογραφίες του καὶ μιὰ ἀρνητικιά. Εἶχαν πάρει ἀπόφαση νὰ μὴ μᾶς ἀφήσουν ποτὲ ἥσυχους.

Πῆρα τὸ χαρτὶ καὶ τὶς φοτογραφίες, ἔδαλα φοτιὰ καὶ τὰκαψα.

— Τέλειώσαμε, ἀγαπητοί μου. Τώρα θὰ σᾶς δδηγήσω ὡς ἔξω σὰν εὐγενὴς κύριος.

— "Ἐχω κάποιο λόγο γι' αὐτό, Βίλλυ. Φοδοῦμαι μὴ μὲ κορτίδεψῆ μὲ δσα εἶπε γιὰ τὴν Κόρα. Μένω λοιπόν, μὴ καὶ μᾶς τὸ σιάσουνε κ' οἱ δυό τους.

— Ὅσα τώρα μοῦ λές τ' ἀκούτε;

'Ο Κένεντυ μὲ ρώτησε μὲ τὸ βλέμμα του τί ν' ἀπαντήσει. Τοῦ ἔγνεψα νὰ πεῖ ναί.

— Βρίσκεται κοντά μου, σ' ἄλλο ἀκουστικό. Θέλω ν' ἀκούσει τί λέμε, γιὰ νὰ καταλάδει πὼς δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς ξεφύγει.

— Εἶναι πολὺ παράξενα ὅλ' αὐτά, Κένεντυ!

— Πρόσεξε, Βίλλυ. Οὔτε ἐσύ, οὔτε ἐγώ, οὔτε κανεῖς ἄλλος μπορεῖ νὰ ξαίρει ἂν αὐτὰ ποὺ μ' ἀράδιασε δὲν εἶναι ψέματα. Ἂν πάλι εἶναι ἀληθιά, τὸν δοηθῶ γιὰ νὰ τελειώσει μιὰ ἄρα ἀρτήτερα ἡ δουλειά. Καὶ τοῦ στραδοῦ τὸ δίκιο νὰ λέμε, μιὰ καὶ δέχτηκε νὰ σκάσει τὸν παρά, πρέπει νὰ τὸν δοηθήσουμε, ἐ!... Λοιπόν, φτιάξε ὅ,τι σοῦ λέω. Ἔλα ὅσο πιὸ γρήγορα μπορεῖς αὔριο τὸ πρωί, ὅσο πιὸ γρήγορα, μ' ἀκούς;

— Σίγκρονοι!

Κρύμωσε τ' ἀκουστικό. Τὸν πλησίασα καὶ τὸν χτύπησα φιλικὰ στὴν πλάτη.

— Ναί, ἂν σὲ ξαναφωνάξει στὸ τηλέφωνο τὰ ἴδια θὰ τοῦ πεῖς. Κατάλαδες, Κένεντυ;

— Κατάλαδα.

Περίμενα λίγα λεπτὰ, τὸ τηλέφωνο ξαναχτύπησε. Πῆρα τ' ἀκουστικὸ κ' ἔπειτα τὸδοσα στὸν Κένεντυ. Εἶπε τὰ ἴδια ἀπάνω κάτω. 'Ο Βίλλυ φαίνονταν πάντα παραξενεμένος, μὰ δὲ μποροῦσε νὰ κάνει τίποτα διαφορετικὸ ἀπ' ὅσα τοῦ ἔλεγε. Ἔπειτα πῆρα τὸν Κένεντυ στὸ γκαραζ. Ἡ Κόρα ἤρθε μαζί μας. Τῆς πῆρα τὸ περίστροφο. Μόλις μήνκαμε, ἔνανα ἕνα δῆμα πίσω καὶ τὴ φίλησα.

—Σ' ἀξίζει! Κράτησες περίφημα τὸ παιγνίδι. Ἄκου τώρα. Ἐγὼ δὲ θὰ τὸν ἀφήσω οὔτε λεπτό. Θὰ κάτσω μαζί του ὅλη τὴ νύχτα. Ἐὰν τὸν ζητήσουν στὸ τηλέφωνο, θὰ τὸν ὁδηγήσω ἐκεῖ. Ἀφησε τὸ μαγαζὶ ἀνοιχτό. Περισσότερο τὸ πολύτες πελάτες, σὰ νὰ μὴ συνέδαινε τίποτα.

— Καλά. Πές μου, Φράνκ;

— Τί θές;

— Ἄν σοῦ ξανκερατήσω κεφάλι, τράδα μου μιὰ γροδιὰ στὸ πρόσωπο.

— Γιατί;

"Ἔπρεπε νἄχουμε φύγει. Εἶχες δίκιο.

— Θὰ τὸ φύγουμε μόλις πάρουμε τὸ χαρτί.

Μέ φίλησε τώρα ἐκείνη.

—Φαρρῶ πὼς σ' ἀγαπῶ ἀληθινά, Φράνκ!

"Βμεινα μαζί του ὅλη τὴ νύχτα. Δὲν τοῦ ἔδωσα τίποτα νὰ φάγει κ' οὔτε τὸν ἄφησα νὰ κοιμηθεῖ. Τρεῖς ὡς τέσσερες φορὲς τὸν ζήτησε ὁ Βίλλυ στὸ τηλέφωνο. Ὅλα πᾶγαν καλά. Στὸ ἀναμεταξὺ τὸν ἔδεργα. Ἤθελα πρῶτος αὐτὸς ν' ἀνεῆπτᾶ νἄρθει γρήγορα τὸ χαρτί, γιὰ νὰ τέλειωνε αὐτὴ ἡ ἱστορία. Ὅσο πιὸ σφοίγγιζε τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, ἀκούοντας τὸ ραδιόφωνο ποὺ ἔπαιζε στὸν κῆπο καὶ τὰ γέλια τῶν πελατῶν.

Τὴν ἄλλη μέρα, κατὰ τὶς δέκα τὸ πρωί, ἡ Κόρα ἦρθε στὸ γκαραζ.

— Βρίσκονται ἔξω. Εἶναι τρεῖς.

— Φέρτους ἐδῶ.

Ἤρθε τὸ περίστροφο, τὸδαλε στὴ ζώνη τῆς ἐτσι ποὺ νὰ μὴ φαίνεται κ' ἔφυγε. Ἄκουσα τὸ θόρυδο κάποιου ποὺ πέφτει. Ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς, ποὺ καθὼς τοὺς ἀνάγκασε νὰ περπατᾶνε χρὸς τὰ πίσω, μὲ τὰ χέρια ψηλά, σκοντοφύλιγκε πάνω στὸ κατήφολο. Ἀνοιξα τὴν πόρτα.

— Περάστε, ἀξιότιμοι κύριοι.

Μπῆκαν μὲ τὰ χέρια πάντα ψηλά. Ἡ Κόρα μοῦδωσε τὸ περίστροφο.

— Ἤσαν ὅλοι ἀπλισμένοι, μὰ τοὺς ἀνάγκασα νὰ ρίξουν τὰ ὅπλα τους στὸ μαγειριό.

— Πήγαινε νὰ τὰ φέρεις. Μπορεῖ νἄχουν κἀ' ἄλλους φίλους.

Ξαναγύρισε ἀμέσως μὲ τὰ ὅπλα. Τ' ἀθέιασε ἀπὸ τὶς σφαῖρες τους κἀ τὰ πέταξε δίπλα μου στὸ κρεββάτι. Ἔπειτα ἔψαξε τὶς τσέπες τους. Γρήγορα θρῆκε τὸ χαρτί. Τὸ πιὸ παράδοξο εἶναι πὼς θρῆκε ἀκόμη ἕξη θετικὲς φοτογραφίες του καὶ μιὰ ἀρνητικιά. Εἶχαν πάρει ἀπόφαση νὰ μὴ μᾶς ἀφήσουν ποτὲ ἥσυχους.

Πῆρα τὸ χαρτὶ καὶ τὶς φοτογραφίες, ἔδαλα φοτιὰ καὶ τὰκαψα.

— Τέλειώσαμε, ἀγαπητοί μου. Τώρα θὰ σᾶς δδηγήσω ὡς ἔξω σὰν εὐγενὴς κύριος.

— "Ἐχω κάποιο λόγο γι' αὐτό, Βίλλυ. Φοδοῦμαι μὴ μὲ κορτίδεψῆ μὲ δσα εἶπε γιὰ τὴν Κόρα. Μένω λοιπόν, μὴ καὶ μᾶς τὸ σιάσουνε κ' οἱ δυό τους.

— Ὅσα τώρα μοῦ λές τ' ἀκούτε;

'Ο Κένεντυ μὲ ρώτησε μὲ τὸ βλέμμα του τί ν' ἀπαντήσει. Τοῦ ἔγνεψα νὰ πεῖ ναί.

— Βρίσκεται κοντά μου, σ' ἄλλο ἀκουστικό. Θέλω ν' ἀκούσει τί λέμε, γιὰ νὰ καταλάδει πὼς δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς ξεφύγει.

— Εἶναι πολὺ παράξενα ὅλ' αὐτά, Κένεντυ!

— Πρόσεξε, Βίλλυ. Οὔτε ἐσύ, οὔτε ἐγώ, οὔτε κανεῖς ἄλλος μπορεῖ νὰ ξαίρει ἂν αὐτὰ ποὺ μ' ἀράδιασε δὲν εἶναι ψέματα. Ἂν πάλι εἶναι ἀληθιά, τὸν δοηθῶ γιὰ νὰ τελειώσει μιὰ ἄρα ἀρτήτερα ἡ δουλειά. Καὶ τοῦ στραδοῦ τὸ δίκιο νὰ λέμε, μιὰ καὶ δέχτηκε νὰ σκάσει τὸν παρά, πρέπει νὰ τὸν δοηθήσουμε, ἐ!... Λοιπόν, φτιάξε ὅ,τι σοῦ λέω. Ἔλα ὅσο πιὸ γρήγορα μπορεῖς αὔριο τὸ πρωί, ὅσο πιὸ γρήγορα, μ' ἀκούς;

— Σίγκρονοι!

Κρύμωσε τ' ἀκουστικό. Τὸν πλησίασα καὶ τὸν χτύπησα φιλικὰ στὴν πλάτη.

— Ναί, ἂν σὲ ξαναφωνάξει στὸ τηλέφωνο τὰ ἴδια θὰ τοῦ πεῖς. Κατάλαδες, Κένεντυ;

— Κατάλαδα.

Περίμενα λίγα λεπτὰ, τὸ τηλέφωνο ξαναχτύπησε. Πῆρα τ' ἀκουστικὸ κ' ἔπειτα τὸδοσα στὸν Κένεντυ. Εἶπε τὰ ἴδια ἀπάνω κάτω. 'Ο Βίλλυ φαίνονταν πάντα παραξενεμένος, μὰ δὲ μποροῦσε νὰ κάνει τίποτα διαφορετικὸ ἀπ' ὅσα τοῦ ἔλεγε. Ἔπειτα πῆρα τὸν Κένεντυ στὸ γκαραζ. Ἡ Κόρα ἤρθε μαζί μας. Τῆς πῆρα τὸ περίστροφο. Μόλις μήνκαμε, ἔνανα ἕνα δῆμα πίσω καὶ τὴ φίλησα.

—Σ' ἀξίζει! Κράτησες περίφημα τὸ παιγνίδι. Ἄκου τώρα. Ἐγὼ δὲ θὰ τὸν ἀφήσω οὔτε λεπτό. Θὰ κάτσω μαζί του ὅλη τὴ νύχτα. Ἐὰν τὸν ζητήσουν στὸ τηλέφωνο, θὰ τὸν ὁδηγήσω ἐκεῖ. Ἀφησε τὸ μαγαζὶ ἀνοιχτό. Περισσότερο τὸ πολύτες πελάτες, σὰ νὰ μὴ συνέδαινε τίποτα.

— Καλά. Πές μου, Φράνκ;

— Τί θές;

— Ἄν σοῦ ξανκερατήσω κεφάλι, τράδα μου μιὰ γροδιὰ στὸ πρόσωπο.

— Γιατί;

"Ἔπρεπε νἄχουμε φύγει. Εἶχες δίκιο.

— Θὰ τὸ φύγουμε μόλις πάρουμε τὸ χαρτί.

Μέ φίλησε τώρα ἐκείνη.

—Φαρρῶ πὼς σ' ἀγαπῶ ἀληθινά, Φράνκ!

"Βμεινα μαζί του ὅλη τὴ νύχτα. Δὲν τοῦ ἔδωσα τίποτα νὰ φάγει κ' οὔτε τὸν ἄφησα νὰ κοιμηθεῖ. Τρεῖς ὡς τέσσερες φορὲς τὸν ζήτησε ὁ Βίλλυ στὸ τηλέφωνο. Ὅλα πᾶγαν καλά. Στὸ ἀναμεταξὺ τὸν ἔδεργα. Ἤθελα πρῶτος αὐτὸς ν' ἀνεῆπτᾶ νἄρθει γρήγορα τὸ χαρτί, γιὰ νὰ τέλειωνε αὐτὴ ἡ ἱστορία. Ὅσο πιὸ σφοίγγιζε τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, ἀκούοντας τὸ ραδιόφωνο ποὺ ἔπαιζε στὸν κῆπο καὶ τὰ γέλια τῶν πελατῶν.

Τὴν ἄλλη μέρα, κατὰ τὶς δέκα τὸ πρωί, ἡ Κόρα ἦρθε στὸ γκαραζ.

— Βρίσκονται ἔξω. Εἶναι τρεῖς.

— Φέρτους ἐδῶ.

Ἤρθε τὸ περίστροφο, τὸδαλε στὴ ζώνη τῆς ἐτσι ποὺ νὰ μὴ φαίνεται κ' ἔφυγε. Ἄκουσα τὸ θόρυδο κάποιου ποὺ πέφτει. Ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς, ποὺ καθὼς τοὺς ἀνάγκασε νὰ περπατᾶνε χρὸς τὰ πίσω, μὲ τὰ χέρια ψηλά, σκοντοφύλιγκε πάνω στὸ κατήφολο. Ἀνοιξα τὴν πόρτα.

— Περάστε, ἀξιότιμοι κύριοι.

Μπῆκαν μὲ τὰ χέρια πάντα ψηλά. Ἡ Κόρα μοῦδωσε τὸ περίστροφο.

— Ἤσαν ὅλοι ἀπλισμένοι, μὰ τοὺς ἀνάγκασα νὰ ρίξουν τὰ ὅπλα τους στὸ μαγειριό.

— Πήγαινε νὰ τὰ φέρεις. Μπορεῖ νἄχουν κἀ' ἄλλους φίλους.

Ξαναγύρισε ἀμέσως μὲ τὰ ὅπλα. Τ' ἀθέιασε ἀπὸ τὶς σφαῖρες τους κἀ τὰ πέταξε δίπλα μου στὸ κρεββάτι. Ἔπειτα ἔψαξε τὶς τσέπες τους. Γρήγορα θρῆκε τὸ χαρτί. Τὸ πιὸ παράδοξο εἶναι πὼς θρῆκε ἀκόμη ἕξη θετικὲς φοτογραφίες του καὶ μιὰ ἀρνητικιά. Εἶχαν πάρει ἀπόφαση νὰ μὴ μᾶς ἀφήσουν ποτὲ ἥσυχους.

Πῆρα τὸ χαρτὶ καὶ τὶς φοτογραφίες, ἔδαλα φοτιὰ καὶ τὰκαψα.

— Τέλειώσαμε, ἀγαπητοί μου. Τώρα θὰ σᾶς δδ

ΜΟΥΣΙΚΗ

BACH: ΟΡΑΤΟΡΙΟ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

ΤΟΥ Κ. Μ.ΔΟΥΝΙΑ

Ἔπειτ' ἀπό τὴν περυσινή ἐκτέλεση τῶν «Πάθῶν τοῦ Χριστοῦ κατά Ματθαῖον» ἡ Παλλάδιος Χορωδία μᾶς παρουσίασεν ἐφέτος τό «Ὀρατόριον τῶν Χριστουγέννων» τοῦ Μπάχ. Τόν ἴδιο ζῆλο ἔδειξε καί ἡ Χορωδία Ἀθηνῶν ποὺ πρώτη ἐγκαινίασε πέρυσι μέ τά «Πάθη τοῦ Χριστοῦ κατά Ἰωάννην» τήν ἐκτέλεση τῶν κολοσσιαίων αὐτῶν ἔργων τοῦ μεγάλου Κάντορα τῆς Λειψίας. Ὁ ζῆλος εἶναι πραγματικά πρωτοφανής καί ἀξιοθαύμαστος. Βλέποντας ὅμως τό πνεῦμα αὐτῶν τῶν ἐκτελέσεων, ἰδίως τήν ἐλαφρά συνείδηση τοῦ ἀκροατηρίου ἀπέναντι μνημείου τόσο βαθειάς ἀλλά ἴσως ξένης πρός αὐτό θρησκευτικότητας, διερωτᾶται κανείς ἄν πραγματικά εἶμεθα ὥριμοι νά δεχτοῦμε ἀπό τώρα καί σέ τόσες μεγάλες δόσεις αὐτή τή μουσική ποὺ εἶναι τέχνη μαζί καί κοσμοθεωρία.

***

Τήν «ἐλευταία» Κυριακή ἐπαναλαμβανότανε λοιπόν γιά δευτέρα φορά ἡ Χριστουγεννιάτικη μουσική τοῦ Μπάχ, ἐνῶ οἱ γιορτές ποὺ φούντωναν στὴν Πλάκα δέν ἄφιναν τόπο σέ καμμιά ἀμφιβολία ὅτι βρισκόμαστε στήν καρδιά τοῦ Καραβαγγελιοῦ. Ἐν γνώσει αὐτῆς τῆς ἀντινομίας — ἐπειδή καί οἱ παλαιοημερολογίτες ἔκαναν πρό πολλοῦ Χριστούγεννα — μᾶς δόθηκε, ἐν' ἀληθεία, ἐξήγηση ἀπό τοὺς ἠθύοντες γιά τήν καθυστέρηση. Φαινομενικά ἱκανοποιήσαμε ἴσως μ' αὐτό τή συνείδησή μας, τό γεγονός ὅμως τῆς ἀναχρονιστικῆς αὐτῆς ἐκτελέσεως κρινόμενο ἀπόλυτα μᾶς βυθίζει σέ σκέψεις. Καί ἀπό μιά τέτοια λεπτομέρεια φανερώνεται ἡ παραδνήση τοῦ Μπάχ ὡς πρός τό πνεῦμα τῆς μουσικῆς του, βλέπουμε πόσο ξένα στήν ψυχή μας καί στή νοοτροπία μας εἶναι αὐτά τά ἔργα. Κι' ὅμως θέλεγε κανείς ὅτι καί γιά μᾶς θά ἔπρεπε νά εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι χορωδιακά μεγαλουργήματα σάν τό Χριστουγεννιάτικο «Ὀρατόριο» ἐμπνευσμένα ἀπό τόν πιό βαθύ θρησκευτικό λυρισμό, γραμμένα γιά ὁρισμένες ἐποχές τοῦ ἐορτολογίου, μόνο σέ μιά κατάσταση ἀνάλογης ψυχικῆς κατάνυξης μποροῦν πλέρια νά κατανοηθοῦν ἀπό τόν ἀκροατή. Καί εἶναι τόσο πιό εὔκολο νά ἐπιτύχει κανείς αἰσθητική συγκίνηση μέ τήν ὑποβολή παρά μέ τήν ἐπιβολή στήν τέχνη! Αὐτά εἶναι ὡστόσο ζητήματα λεπτά, ζητήματα καλλιτεχνικοῦ τάκτ, ποὺ ρυθμίζονται συνήθως ἀπό μιά ἐσωτερική ἀνάγκη. Μᾶς εἶναι δύσκολο νά τά προσδιορίσουμε μέ θεωρητικές ἐξηγήσεις.

***

"Ας ἔλθουμε τώρα στό μουσικό μέρος τῆς ἐκτελέσεως. Ἀπό τίς πρῶτες σελίδες τῆς παρτιτούρας, ποὺ ζωντανεύει ὁ κ. Α. Κόντης μέ ὁρισμένο χέρι, νοιώθει κανείς τά μέλη τῆς χορῳδίας του νά τόν παρακολουθοῦν ὑποταγμένα καί καλομελετημένα. Δέν μπορεῖ νά πεῖ κανείς τό ἴδιο βέβαια γιά τήν αὐτοχρέδιασμένη ὀρχήστρα, ποὺ δέν στάθηκε στό ὕψος τῆς ἀποστολῆς της. Ἀλλά καί ὁ κ. Κόντης, ποὺ προφανῶς δέν ἄγγιξε τήν λεπτομέρεια, τήν εἶχε κάπως ἐγκαταλείψει, ἀποροφημένος περισσότερο μέ τόν φωνητικό παρά μέ τόν ὀργανικό παράγοντα τοῦ συνόλου. Ἐν γένει ὁ κ. Κόντης δέν ἀνήκει στή σχολή τῶν εὐοτηρῶν καί ὀρθοδόξων ἑρμηνευτῶν τοῦ Μπάχ. Θέλγεται ἀπό τό ρωμαντικό χρῶμα, ἐπιδιώκει ἰδίως τίς ἐντυποσιακές παύσεις καί μάλιστα σέ ὁρισμένα μέρη ποὺ τό πρωτότυπο ἀπολύτως τίς ἀπαγορεύει, καί ὄχι μόνο γιά λόγους μουσικούς, ἀλλά καί ἀπαγγελίας ἐπειδή ἡ ἀπότομη καί ἀπηρόσητη διακοπή τῆς φυσικῆς ροῆς τοῦ μέλους χωρίζει βαρυσημαντες λέξεις εἰς τά ἔξ ἀν συνετέθησαν, δηλ. στίς συλλαβές τους!

Ἀπό τήν ἴδια συναισθηματική διάθεση, ποὺ χρωμάτιζε ἐν γένει τήν ἐκτέλεση, πήγαζε καί μιά ὁρισμένη τάση ρός ἀργοποιία στά tempi, ποὺ κορυφώθηκε στήν εἰσαγωγική συμφωνία τῆς δευτέρας κantάτας. Μελωδία καί ἁρμονία ἀπαιτοῦν στό περίφημο αὐτό Siallinen ruhig γοργό σύμφωνα ἄλλωστε μέ τό χαριό-συνο γεγονός ποὺ ἀναγγέλλει αὐτή ἡ μουσική: τήν θεία γέννηση. Κ' ἔτσι ὄχι μόνο παραμορφώθηκε τό νόημα τῆς ὡραίας αὐτῆς σελίδας, ἀλλά δημιουργήθηκαν καί ἀφόρητα κενά στήν συνοχή τοῦ συμφωνικοῦ συνόλου. Ὀφείλεται μήπως αὐτή ἡ παρανόηση σέ μιά ἐσφαλμένη ἀναλογία μέ τήν εἰσαγωγή τῶν Παθῶν κατά Ματθαῖον, ὅπου ἐμφανίζεται ὁ ἴδιος ρυθμός;

Ἀλλά ἐκεῖ τό Ἐλασσον γένος, οἱ ἁρμονικές συγκρούσεις, ποὺ προετοιμάζουν τόν ἀκροατή γιά τίς φάσεις τοῦ θείου δράματος, ζητοῦν τό ἀργό, γεμάτο θρησκευτικό πάθος ὕφος. Κι' αὐτό ταιριάζει στήν ἀτμόσφαιρα τῆς Μεγάλης Βδομάδας, ὄχι ὅμως καί στήν εἰδυλλιακή Χριστουγεννιάτικη συμφωνία Ἀγγέλων καί ποιμένων. Στήν ἐποχή τοῦ Μπάχ δέν γεννιώνταν ζητήματα γιά πράγματα τόσο αὐτονόητα, γι' αὐτό καί τά ἐστηρί σπάνια τά ἑσημείωνε ὁ ἴδιος, ἀφοῦ ἡ γλῶσσα τῆς μουσικῆς του ἦταν τότε παντοῦ γνωστή. Ἀλλά καί γιά μᾶς δέν θάπρεπε νά παρουσιάζει ὁ Μπάχ τόσα προβλήματα, ἀφ' ὅτου ἔχουν γραφεῖ περίφημες μελέτες ἀπό ἀνθρώπους ποὺ ζοδέψαν τή ζωή τους ἀναλύοντας τήν ἐποχή του καί τό ἔργο του.

Τό «Ὀρατόριο τῶν Χριστουγέννων» εἶναι κολοσσιαίου διαστάσεων καί ὁ Μπάχ τό διεθύνε στά 1734 ἠμματικά σέ ἕξη διαφορετικές ἐκτελέσεις μεταξύ Χριστουγέννων καί Φώτων. Προκειμένου ὅμως νά δοθεῖ σέ μιά ἀβραδυά, εἶναι ἀκόπιμο νά συντομευθεῖ ἀλλά μέ κάποιο μέτρο. Ἀπό τούς 64 ἀριθμοὺς τοῦ ἔργου, ἡ Παλλάδιος Χορωδία μᾶς παρουσίασε τοὺς 40 περίπου Θά ἦταν προτιμότερο ν' ἀκούαμε τά τρία πρῶτα μέρη ἄρτια παρά καί τά ἕξη ὅλα ἀκρωτηριασμένα. Ἀλλά κι' ἕνα ἄλλο εἶδος συντομεύσεως στίς ἄριες εἶναι κυριολεκτικά ἀκατανόητο. Σέ πολλές περιπτώσεις ἀπό τά τρία μέρη ποὺ ἀποτελοῦν τή φάρμα τῆς παλιᾶς ἄριας ἐκτελεστήκαν μόνον τά πρῶτα μέρη. Ἀλλά γιά ποιόν γράφηκαν τ' ἄλλα δύο; Αὐτό δέν σημαίνει πιά συντόμευση, ἀλλά σωστό κουτσούρεμα τοῦ ἔργου καί προπηοθέτει μιά ἀχαρακτήριστη νοοτροπία. Εἶναι ὁ Μπάχ «βαρετός» καί γι' αὐτό τόν συντομεύομε, εἴτε θεωροῦμε τό κοινό ἐπιπόλαιο καί ἀνάξιο νά παρακολουθήσει τά βαθύνοια αὐτά ἔργα στήν ἀρτιά τους μορφή; Καί στή μιά καί στήν ἄλλη περίπτωση δέν συγχωρεῖται ἡ ἐκλογή τοῦ Μπάχ ἐφ' ὅσον καί ὁ Γκουνώ εἶχε γράψει χορωδιακά ἔργα ποὺ ἔχουν μάλιστα τό πλεονέκτημα νά εἶναι καί γλυκά καί εὐχάριστα.

"Οσο γιά τίς φωνές τῆς χορωδίας θά εἴχαμε νά παρατηρήσομε, ὅτι δέν εἶναι ἀκόμη ἀρκετά μελετημένες γιά ἔργα Μπάχ, ποὺ ἀπαιτοῦν ἠσυ-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 15)

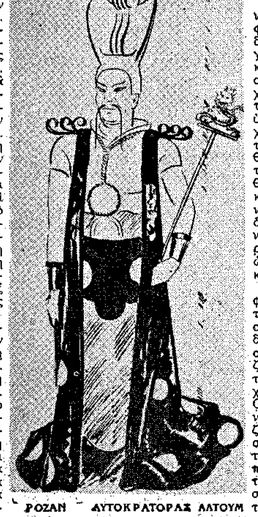

ΡΟΖΑΝ — ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ ΛΑΤΟΥΜ

ΚΑΡΛΟ ΓΚΟΤΣΙ: ΠΡΙΓΚΗΠΙΣΣΑ ΤΟΥΡΑΝΤΩ

Βασιλικό Θέατρο
Τρίτη 2 Μαρτίου.

Τό παραμύθι εἶναι πνευματική δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου — δέ μιλᾶ γιά τό λατκό παραμύθι ἀπό τό ὁποῖο ὡστόσο προήλθε — ὅπου ἡ φαντασία ζωντανή καί κεντρισμένη ἀπλώνεται καί δίνει τόν κυρίαρχο χαραχτῆρα σ' ὅλο τό ἔργο. Καί εἶναι ἡ φαντασία πάντα βαθειά καί λεπτό-

Ο ΓΛΗΝΟΣ ΣΤΟ ΡΟΛΟ ΤΟΥ. ΒΑΡΟΥΧ

τατη εὐαισθησία τοῦ ἀνθρώπου μπρος στά πράματα καί τίς συγκινήσεις τῆς ζωῆς τέτοια ποὺ νά τοὺς ἀφαιρεῖ τό βάρος τῆς ὕλης, μ' ὅλο ποὺ τήν πρώτη της ἀφορμή ἡ ὅλη τῆς τή δίνει. Κι' ἀκόμα νομίζω πώς ἡ φαντασία νότε μόνο ζεῖ κι' ἔχει ἀξία, ὅταν μπορεῖ νά ξεφύγει ἀπό τή ζωή τόσο, ποὺ νά μή διακόβεται ἡ ἑλξη κι' ἡ σχέση της μ' ἐκεῖνη γιατί τότε κανένα νόημα δέν ἔχει, εἶναι ξένη σ' ἐμᾶς, αὐθαίρετη, χωρίς ἀλήθεια καί καμμιά συγκίνηση δέ μπορεῖ νά μᾶς δώσει.

Τό παραμύθι στό θέατρο πρέπει νά εἶναι ἔνα δυνατό παιγνίδι τῆς φαντασίας, μέ στέρεη φόρμα τοῦ δράματος καί γιά νά σταθεῖ σάν ἔργο θεατρικό, πρέπει νάχει πνευματική γραμμή — ποὺ μόνο τά κατά θεατρικά ἔργα δέν ἔχουνε — μέ σταυχεία δραματικά καί κατατάσεις τῆς ζωῆς μας μέ ἀληθινή θέση καί ὑπόσταση στό βάθος. Ἄσχετο ἄν χάρη στή φαντασία καί τή δύναμη τοῦ ποιητή τά πράματα, ἀπό τό μυθο ὡς τίς τελευταῖες λεπτομέρειες τοῦ δράματος,θά προεκταθοῦν καί θά χάσουν τό βάρος τῆς πραγματικότητας, κάνοντας ἔται ἕνα ζωντανό κί' ἀνάλαφρο δικό τους κόσμο, ὁλοκληρωμένο. Τέτοιο πρέπει νά εἶναι τό παραμυθόδραμα καί τότε μπορεῖ νά λογαριαστεῖ σάν νόμιμο κί' ὡραῖο δραματικό εἶδος, ἄξιο γιά κάθε σκηνή.

Τό κωμικοτράγικό, ὅπως τό γράφει τό πρόγραμμα, παραμυθόδραμα τοῦ Γκότσι, μ' ὅλο ποὺ ἔχει ποίηση στή δραματουργική του ἔκφραση, δέν ἔχει ἀληθινή ποιητική διάθεση συνολικά, κι' οὔτε εἶναι καταστάσεις ζωῆς τό πρῶτο ξεχίνημα τοῦ ποιητή του, γιά νάχει δραματικό περιεχόμενο κί' ἀξία σά δραματικό ἔργο. Οἱ ἥρωες τῶν παραμυθιῶν μποροῦν νά κάνουν τ' ἀδύνατα δυνατά καί νά ζοῦν σέ χῶρες ὀνειρεμένες, μά ὅλα σέ μεγάλη, μακρυνή, προέκταση τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς. Ἡ πριγκήπισσα Τουραντώ στό ἔργο τοῦ Γκότσι — ὅπως μάλιστα μᾶς τό παρουσίασε τό Βασιλικό Θέατρο, τονίζοντας τήν ἀντίθετη πρός τή φαντασία καί τό παραμύθι, ἀδυναμία τοῦ ἔργου — ἦταν μιά γυναίκα ἀντιπαθητική κι' ἀνάξια γιά ν' ἀγαπηθεῖ τόσο καί γιά χάρη της τόσα κεφάλια νά κοποῦν. Σ'κ'ηρή, κακιά καί στεγνή, ὅπως ὡς τό τέλος μᾶς παρουσιάζεται, δέ θ' ἄξιζε τόσες θυσίες κι' ἡ λατκή φαντασία δέ θά τῆς χαλάδιζε τόσον ἀγῶνα. Ἀλλά τό παραμύθι διαλύεται ἄν δέν τά καταφέρει νά θεωμάνει καί νά κινήσει τήν κοινή φαντασία κι' ἄν μή φανεῖ πώς ἀναποδογυρίζονταιτά πράματα. Κοινή λογική στό βάθος εἶναι ἀπαραίτητη γιά νά ὑπάρχει τό παραμύθι, ἐνῶ μπορεῖ γιά ἕνα ἔργο μέ θέση προσωπική νά μή συμβαίνει πάντοτε τό ἴδιο· ὅταν μάλιστα ὁ συγγραφέας ἔχει πίστη στήν ἀποψή του καί δύναμη στήν ἔκφραση.

Ἡ πριγκήπισσα Τουραντώ τοῦ Γκότσι ἦταν τύπος παράλογος· ἡ σχέση της μέ τόν πατέρα της καί τούς αὐλικοὺς, χωρίς συνέπεια. Τό αἴνιγμα ποὺ τῆς θέτει ὁ Καλάφ — νά μαντέψει καί νά τοῦ πεῖ τό ἀγνωστο ὀνομά του —δέν εἶναι αἴνιγμα καί τοῦ λείπει ἡ φαντασία δλότελα. Ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἔργου μέ τόν τρόπο ποὺ μαθαίνει τό μυστικό ἡ Τουραντώ καί κερδίζει, τό ἴδιο χωρίς φαντασία, ἄχαρη καί ταπεινή. Παρόμοιο θέμα ὁ Τζικόζζα, ἄν καί σέ λιγότερο φανταστικό κι' ὀνειρεμένο περιβάλλο — τό ἐκπεταλεύτηκε μέ γερή φαντασία καί περισσότερη ποιητική διάθεση. Ἀλλά κι' ἀπό τό ἴδιο θέμα ὁ Σίλλερ ἔκανε ἕνα σωστό ἔργο μέ ἀρχή καί τέλος, πλοκή, καθαρογραμμένο, ὅλο φαντασία καί ποίηση. Οἱ τόποι του εἶναι γεροί σάν τοῦ Σαΐξπηρ, ἐνῶ τοῦ Γκότσι, ἔξω ἀπό τοὺς στεγνοὺς δυὸ ἥρωες, εἶναι ὄντα ποὺ ὑπάρχουνε καί δέν ὑπάρχουνε (μ' ἐξαίρεση ἀπ' ὅλους, τοῦ βάσκολου τοῦ Καλάφ, Βαρούχ). Αὐτές ὅλες οἱ κρίσεις γιά τό ἔργο, εἶναι φυσικά ἀπό τήν ἐντύπωση ποὺ εἴχαμε παρακολουθώντας τό ἔργο ὅπως μᾶς τό παρουσίασε τό Βασιλικό Θέατρο. Ἄν ἔγιναν μεταβολές ἀπό τό μεταφραστή — ποὺ δέν τό πιστεύω — εἴτε ἀπό τό σκηνοθέτη, εἴτε ἀπό τοὺς ἠθοποιοὺς (ὁ Εὐθυμίου πρῶτα, ἀλλά κι' ὁ Μαμίας, οἱ γουρᾶ θά συμπλήρωσαν κάπως τό κείμενο), ποὺ νά γινόμενες

ΚΑΛΛΦ — ΔΕΝΔΡΑΜΗΣ

θά μᾶς ἔκαναν ἴσως νά εἰχαμε μιάν ἄλλη, καλλίτερη εἴτε χειρότερη, γνώμη γιά τόν Γκότσι, αὐτό δέν τό ξέρουμε: ἀφοῦ δέν ἔχουμε τό ἔργο του διαβασμένο. Ἔτσι δέ μποροῦμε νά κρίνουμε καί τό ρόλο ποὺ παίζουνε στό ἔργο τά τέσσερα παλιά πρόσωπα τῆς Κομέντια ντέλ' ἄρτε — οἱ Μπριγκέλας, Τρουφαλντίνος, Ταρτάλιας καί Πανταλόνες.

Γενικά γιά τήν ἑρμηνεία, θά περίμενε κανεῖς νά ἐπικρατήσει ἡ τάση ὅλα τά πρόσωπα νά πάρουν ὕφος παραμυθένιο, ἀφοῦ — ἄν ὄχι ἄλλο — κι' ἡ ὑπόθεση ἐκτυλίσσονταν σέ χώρα μακρυνή κι' ὄχι ὅμοια μέ τή δική μας. Οὔτε ἡ κίνηση ὅμως, οὔτε ὁ λόγος — ἡ ἑρμηνεία γενικά τῶν ἠθοποιῶν —εἶχε φαντασία, χαραχτήρα καί τόνο. Κάτω ἀπό παράξενα, καλοχρεϊασμένα πολλά καί μέ παγνιδιάρικο πνεῦμα ἐκτελεσμένα κοστούμια, κινήθηκαν τά γνωστά μας πρόσωπα. Ὁ Δενδραμῆς, ὁ Ροζάν, ἡ Παπαδάκη, ὁ Μαμίας, ὁ Εὐθυμίου, ἡ Μυράντα, ὁ Λεπενιώτης καί μόνο ὁ Γλυνός ἀποτέλεσε ἐξαίρεση, χωρίς ὅμως κι' αὐτός, στή μεριά ἑτούτη νά φτάσει κάπου θετικά. Δέ νομίζω νά συμβαίνει πάντοτε τό ἴδιο· ὅταν μάλιστα ὁ συγγραφέας ἔχει πίστη στήν ἀποψή του καί δύναμη στήν ἔκφραση.

Ἡ ἐξωτικά καί παραμυθένιο ὕφος ἔλειψε λοιπόν ἀπό τήν παράσταση τῆς Τουραντώ. Ἀλλά δέν ἔλειψε ἕνα παιγνιδιάρικο πνεῦμα ἀπό τήν ἐξέλιξη τῆς σκηνικῆς δράσης ποὺ ἀποδώθηκε μέ θεατρικότητα καί μ' φαντασία καί θά ἦταν μάλιστα μιά νίκη ἄν εἶχε διατηρηθεῖ μ' ἑνότητα σ' ὅλη τήν παράσταση καί δέν ἀνακατεύονταν μέ δραματικά ξεσπάσματα ἀταίριαστα στό ἔργο. Ἡ ψηλωμένη μέ κοθόρνους φιγούρα τοῦ βασιλιᾶ καί δίπλα του οἱ δυό σύμβουλοι κοντοί καί μέ ἀνάλογο νόημα ντυμένοι, ἦταν ἕνα ὡραῖο καί παιγνιδιάρικο σκηνικό σχῆμα. Ἡ εἴσοδο κί' ἔξοδο τῶν εὐνούχων κατά ζευγάρια, τό ἴδιο. Ἡ ὑποδοχή τῆς Τουραντώ, ποὺ ἦταν τό ἴδιο μεγαλωμένη, σάν κύριο σκηνικό πρόσωπο, κι' ἡ ρυθμική κίνηση τοῦ διβανιοῦ ποὺ ἦταν πεσμένο καί πρασκυνόσανε τήν πριγκήπισσα καί σηκωνόσανε τήν ὥρα ποὺ ὁ βασιλιᾶς κι' ἡ Τουραντώ κοθόντουσαν, ἦταν πάλι ἕνα ὡραῖο σχῆμα. Τά φανάρια στή σκηνή τοῦ δωματίου τοῦ Καλάφ τό ἴδιο. Ἀνάλογο πνεῦμα ἐπικράτησε καί στήν προσαρμογή τῆς μουσικῆς ποὺ ἔγινε μέ μέτρο. Γιατί ὅμως ὅλες οἱ σκηνὲς μέ τήν Παπαδάκη γινόντουσαν τραχειές καί τάχα δραματικές; Τά ξεσπάσματά της ἰδιαίτερα μά καί ὅλη τῆς ἡ ἑρμηνεία ἦταν σπαρμωδικά καί νευρῶδικα χωρίς ρυθμό οὔτε χαραχτῆρα καί χωρίς τό μέτρο τῆς σκηνῆς. Νομίζω πώς ἡ Παπαδάκη ποὺ, ἡ ἡ πιό χαλή μας, ἡ μιά ἀπό τίς δυό-τρεῖς νέες καλές μας ἠθοποιοὺς εἶναι, ἔπεσε ἔξω αὐτή τή φορά ὁλότελα. Ἀπό τοὺς ἠθοποιοὺς, ἔξω ἀπό τή Μυράντα ποὺ κρατῆσε μέ νόημα καί ἀπλότητα τό ρόλο τῆς Ἀβέλμα κι' εἶχε μιά ὡραία ρυθμική κί' ἐκφραστική ἔξοδο στή σκηνή στό τέλος τοῦ ρόλου της — ἐλπίζω νά μήν ἦταν τυχαία, γιατί τότε καμμιά ἀξία δέ θάχε — δέ μπορεῖ νά μή σταθεῖ κανεῖς περισσότερο στήν ἐργασία τοῦ Γληνοῦ. "Ἀσχετα πρός τήν παραπάνω παρατήρησή μου, ἐρμήνευμε μέ νόημα, πλαστικότητα κί' ὡμορφιά τόν τύπο τοῦ. Σηλειώνω μ' ἐξαιρετική χαρά, πώς πουθενά στήν τελευταία του ἐμφάνιση δέν ξεχώρισε μελοδραματισμός καί ὑπόμονος — ἀδυναμία συχνορετή ὡς ἐνα στάδιο, μέ τήν κακή παράδοση ποὺ ἔχουμε — ποὺ πολλὲς φορὲς καταστρεψαν πραηγούμενες ἑρμηνεῖες μου. Αὐτό δέ θά πεῖ ὅτι ἔγκασε τήν ἐντονη ἔκφραση καί τό σκηνικό πλάσι, ποὺ εἶναι — ἴσια-ἴσια — ἡ φόρα τοῦ ἠθοποιοῦ. Θά πεῖ πώς τά φέμισε μέ τόν ἐσπιτό του, τόν πνευματικό καί συναισθηματικό, ἔτσι ποὺ ἡ μήν εἶναι πιά σχήματα ἄθεια. Μιά ὡραία κατάκτηση ποὺ, ἄν μόνιστα ἔχει συνειδητοποιηθεῖ στόν ἀλλιτέχνη — καί θά ἔχει συνειδητοποιηθεῖ — ἔχει ἀξία γι' αὐτόν κι' μᾶς. Ὁ λόγος του κι' ἡ κίνησή του ἐνταριασμένα ὡραῖα εἴχανε θερμή ἀστοκτότητα. Ὁ Μαμίας ποὺ εἶναι μιάς διαλεχτός ἠθοποιός, ἔπρεπε νά ἀστηθεῖ στό μέτρο τοῦ ρόλου του, ὁοῦ ὡραῖα τό οὐλλαβε καί ποὺ μέ ἡ λίγη ὑπερβολή τό κατέβαζε σέ ἀμηλότερο κάπως ἐπίπεδο. Τά σκηνικά, χωρίς πολλή φαντασία καί ποιητική διάθεση, ἦταν καμωμένα τοὺ ἀίχιστο σ' ἕνα πνεῦμα θεατρικό· χι τεράστιες, καί καταθλιπτικές κατασκευὲς ποὺ τόσο μᾶς κουράζουνε συνήθως. Ἡ κίνηση τῶν ἠθοποιῶν ἔνω στή σκηνή δέν ἦταν ὅπως ἄλ-ρτε μπερδεμένη, παρά ταχτοποιη-ένη καί φερμένη σέ πρῶτα πλάνα, ὁι ποὺ ἡ σκηνικὴ δράση ἀναδει-ρύστανε καλά.

Ο ΛΟΥ.Ι. ΖΟΥΒΕ ΣΤΟ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΤΟΠΑΖ, ΣΤΗΝ ΟΜΩΝΥΜΗ ΤΑΙΝΙΑ.

τικούς. Ἔμεινα σαστισμένος ἐμπρός στόν ἄγνωστο ἠθοποιό ποὺ, τόν καιρό ἐκεῖνο, γραφόταν ἀκόμη Jouvay κι' ὄχι Jouvet ὅπως τώρα. Παμπάλαιες Ἱστορίες. Θυμάμαι καί μιά φορά νεαρή Γαλλίδα ποὺ τήν συνάντησα ἐκεῖνο τό πρῶτο βράδυ καί τῆς μιλοῦσα μέχρι πρωί γιά τό θεατρίνο αὐτόν, ποὺ δλη τήν ὥρα ἐεχνοῦσα τ' ὀνομά του κι' ἀνοιγα κρυφά-κρυφά τό πρόγραμμα νά δῶ πῶς τόν λένε....

Ἔτσι λοιπόν τόν πρωτογνώρισα, περίπου ἀνώνυμο, καί τόν παρακολούθησα σ' ὅλα, χωρίς ἐξαίρεση, τά ἔργα ποὺ ἔπαιξε ἀπό τότες.

Τόν παρακολούθησα καί σά θεσάρχη κατόπι, σάν ἄνθρωπο ποὺ τό ἐμπνευστικό του διαμόνιο κατώρθωσε νά μεταβάλει τόν Ζάν Ζιρωνοῦ, τόν ἐφυέστατο κακό μυθιστοριογράφο, σέ ἐφυέστατο καταπληκτικό δραματογράφο.

Τόν εἶδα καί σά διευθυντή θεάτρου. Καί πάλι σά θεατρίνο. Καί παράλληλα σά σκηνοθέτη — ὅπου

ΤΟΥΡΑΝΤΩ — ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ἀνοιγόταν ἡ ἀρένα καί ἀνεβαίνανε ὅλα τά ἔργα ποὺ ἔπαιξε ἀπό τότες.

Τόν παρακολούθησα καί σά θεσάρχη κατόπι, σάν ἄνθρωπο ποὺ τό ἐμπνευστικό του διαμόνιο κατώρθωσε νά μεταβάλει τόν Ζάν Ζιρωνοῦ, τόν ἐφυέστατο κακό μυθιστοριογράφο, σέ ἐφυέστατο καταπληκτικό δραματογράφο.

Τόν εἶδα καί σά διευθυντή θεάτρου. Καί πάλι σά θεατρίνο. Καί παράλληλα σά σκηνοθέτη — ὅπου

Ο ΜΑΓΟΣ ΤΩΝ ΗΧΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΡΩΤΑ

ΦΡΑΝΤΣ ΛΙΣΤ

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ]

Δυστυχισμένη από 'να γάμο χωρίς έρωτα, ὑπόφερε ἀπ' τὴν κούρια κομψότητα μιᾶς ζωῆς ποὺ δὲν τὴν γέμιζαν οὔτε οἱ ἀλαφρογυναίκες,οὔτε τ' ἀνόσια γλέντια ἐνὸς κοῦφαχτου κοινοῦ ἀπὸ τὸν ὁποῖο κοιτὰ ποὺ ἀνάμεσά του σιμαράϊνονταν σιγὰ σιγά, ἀφοῦ τοὺς ἄλειστε τὸ φῶς κοὶ ὁ ἄνεμος. οἱ πιὸ γλυκὲς ἐλπίδες κι' ἄλοι οἱ πόθοι μιᾶς νιότης ἀπατημένης...»

«Ὁ Φράντς ξανάζοντάνεψε ξαφνικὰ μέσ' στὴν καρδιά μου τὴν κρυμμένη φλόγα, κι' ἡ ζωοχῆ ἐπιθυμία ν' ἀγαπήσω ξέσπασε μέσα μου μὲ τοριερὸ πάθος».

☘

"Ενας ὁλόληρος χρόνος πέρασε μ' ἐνθουσιασμούς, μ' ἀνησυχίες καὶ μέσα σ' ἕναν ἀγώνα ποὺ ἀναπάφξε συγκλονιστικὰ σ' ὅλο μου τὸ εἶναι, τὰ πιὸ δυνατὰ κι' ἀντίθετα συναισθήματα τῆς ἀνθρώπινης φύσης: τὴν ἔξαρση τῆς ἀγάπης, τὴν ἰσχὴ ὁρμὴ τοῦ αἵματος, τὴν τιμή, τὸ καθήκον...» Ὁ ρομαντισμὸς ἔθινε τὴ μάχη του...

Κι' ἤρθε ἡ νίκη... «Νὰ παλαίψουμε καὶ νὰ ὑποφέρουνε. Ἔλεγε ὁ Λίστ, ἀλλὰ νάμαστε μαζί... Οἱ ψυχές μας δὲν εἶναι κατωμένες γιὰ τὸ ζοῦν μὲ συμβιβασμούς... Εἴμαστε νέοι, περήφανοι καὶ γεμάτοι θάρρος. Σὲ μᾶς ταιριάζουν τὰ μεγάλα λάθη, ἡ μεγάλες ἀρετές. Μᾶς ταιριάζει νὰ ὁμολογήσουμε ἀπροστὰ στὸν οὐρανὸ τὴν ἀγιοσύνη ἢ τὸ ποιφαίο τῆς ἀγάπης μας...». «Χαίνεη, ἀποκαποκαίνη, μ' ἐπαινοῦσε ὁ Φράντς στὴν ἀγκαλιά του καὶ μ' ἐφαίγνε... «Μεγάλε Θεέ!» φώνιαζα... «Ὁ Θεός σου δὲν εἶναι Θεός μου, ἔλεγε ὁ Φράντς κλείνοντάς μου τὸ στόμα μὲ τὸ χέρι του. Δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἀπ' τὸν ἔρωτα... Ποῦ πᾶμε: δὲν ἔχει σημασία. Θέλουστε εὐτυχεῖς, δυστυχεῖς,ποτὲ ἐξέρει; Ἐκεῖνο ποὺ ἔξω εἶναι πὼς δὲν μποροῦμε πιὰ νὰ θέλουσι τίποτ' ἄλλο, εἶναι πὼς σ' ἐγαπῶ, πὼς σκάλω νὰ δοφιὰ σου, πὼς ἑνωθήκαμε γιὰ ζωὴ καὶ γιὰ θάνατο, γιὰ πάντα...».

Ὀκτὼ μέρες ἀρότερα, ἔφευγαν ἀπ' τὴ Γαλλία κάθε τί ποὺ δὲν ἦταν ἡ ἀγάπη τους παρατετάτυπε. Ἀφηνιόνθηκε. Ὁ Θεὸς τοῦ ἀγνώστου κατασεοῦσε κι' αὐτοὺς καὶ τὴν τύχη τους.

ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟΔΗΜΙΑΣ

Στὶς 21 τοῦ Αὐγούστου 1830 οἱ ταξιδιῶτες φτάνανε στὴ Γενεύη. Οἱ εὐτυχισμένοι ἐρασιτὲς κλείστηκαν σὰν φυλακοὶ διαμέρισμα τῆς ὁδοῦ Ταμπαζάν, στὸ ὕψωμα τῆς πόλης. Ἀπὸ κεῖ κυριαρχοῦνε πάνω σ' ὅλους τοὺς ἤρωες τοῦ ρομαντισοῦ ἔρωτα, ἀκόμα ἀπὸ βουνοκορφή...

Ἡ ζωή τους ξανάχασε θερμὴ καὶ δραστήρια. Ἡ μουσικὴ μεγαλοφυΐα ἐκδηλώνοτανε. Τὰ ποιήματα ποὺ γράφει «Χρόνοι τῆς ἀποδημίας» βλέπουν τὸ φῶς, καὶ κάτ' ἀπ' τὸν ἥλιο τῆς καμπάνας τῆς μητρόπολης τ' Ἁγίου Πέτρου γεννιέται τὸ πρῶτο τους παιδί: ἡ Μπλανγίν.

Τὸ Σεπτέμβριο, ἡ Γεωργία Σάνδη, μαζὶ μὲ τὰ παιδιά της κι' ἕνα μπαούλο γεμάτο πίσες καὶ φοῦχα ἀντρικά, τοὺς τοὺς συνάντησε στὸ Σαμονί. Τὸ ποιητικὸ καραβάνι σταματοῦνε στοὺς πόνγους, μεθύει μέσα σ' ἀνθρωπαστικὲς θεωρίες, σὲ μουσικὴ καὶ σὲ παιδιάστικες τρέλλες.

Ὁσόσο, σιὰ Πορίσι. ἕνας Βιεννέζος πιανίστας, ὁ Τάλμπεργ, ἀναστατώνει τὸν κόσμο.

Ἡ δόξα τοῦ Λίστ κινδύνευε ἔπρεπε νὰ πάει νὰ τὴν σώσει. Θεύγουν γιὰ τὸ Παρίσι.

Ὁ Τάλμπεργ ἔπαιξε στὸ «Ἰταλικὸ νοι... Ἕνα δεύτερο παιδί, ἡ Κοζίμα, ἐγκαταστάθηκε μὲ τὴ μουσικὴ τῆς Capella sixtina, ἀγκαπιέται ἀπὸ μιὰ γυναῖκα ὄμορφη, γενναία, ἔξυπνη κι' ἀγνή... "Ἀχ! νὰ μ' ἀγαποῦσαν καὶ μένα!», ἀναστενάζει ἡ Γεωργία...

Κ' ἔστερα τὸ ταξεῖδι τῆς Ἰταλίας... Στὶς ὄχθες τῆς λίμνης τοῦ Κόμ, «οἱ δεμάδες τῆς εὐτυχίας» εἶν' εὐτυχισμένοι... "Ενα δεύτερο παιδί, ἡ Κόζιμα, γεννήθηκε κεῖ τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1837. Πάνε στὴ Βενετία' ὁ συρεπιδόκος ἀγέρας τῆς λιμνοθάλασσας τοὺς ρίχνει σὲ καινούργια ποιητικὴ ἐκσταση...

... 1838. "Ἀξαφνα ἤρθε μιὰ εἴδηση: οἱ πλήμμυρες τοῦ Δούναβη. Μιὰ μεγάλη συμφορά, ἕνας σωρὸ σπίτια καταστρεμμένα. Ἡ εἰκόνα τοῦ τόπου ποὺ γεννήθηκε τὸν ἀπασχολεῖ... «Ἄγρια καὶ μακρυνὴ πατρίδα μου, ἡ φωνή σου κόνου σου μὲ φωνάζει κοντά σου!». Πετιέται στὴ Βιέννη, δίνει κονσέρτα δίπου προφτάνει, παίζει γιὰ τοὺς καταδικασμένους, γιὰ τοὺς Βιεννέζους, γιὰ τὸν Αὐτοκράτορα, γιὰ τὸν Σούμαν καὶ στέλνει 25.000 γκούλντεν στὴν πατρίδα του τὴν Οὐγγαρία.

Ξαναγκρίζοντας στὴν Ἰταλία, πηγαίνει στὴ Ρώμη, ὅπου ὁ Μιχαὴλ "Αγγελος, ὁ Λίστ γνίκιασε τὴν "Οπερα. Μᾶλις ἐμφανίστηκε τ' ὄμορφο κεφάλι τοῦ ἀρχοῦ πρόσωπο τοῦ καὶ ἡ λεπτὴ σιλουέτα, ἡ ξεφτιμένη ἀπ' ὅλους τοὺς πονοτοὺς τοῦ ρομαντισμοῦ, ἡ ὑπόθεση κερδήθηκε. Ποτὲ τὸ παίξιμο τοῦ καλιτέχνη δὲν στάθηκε τόσο δυνατό, τόσο πνιφερό. Πάνω στὸ καθεδρικὸ κοινὸ ἔξοσπασαν μ' ὁρμὴ οἱ τρικυμίες ἑνὸς ὁλόκληρου αἰώνα.

Ἀφοῦ κανονίστηκε ἡ ὑπόθεση Τάλμπεργκ, ὁ Λίστ κι' ἡ Μαρία φιλοξενήθηκαν ἕνα διάστημα στῆς Γεωργίας Σάνδης τὸ σπίτι, ποὺ ἦταν ἀσφυκτικὰ γεμάτο ἀπὸ συγγραφεῖς, καλλιτέχνες καὶ διανοούμενες. «Δυνατὸς καλλιτέχνης, ὑπόροος στὶς μεγάλες πράξεις, πάντα ἀνότερος στὶς μικρές, μὰ ὡστόσο μελαγχολικὲς καὶ μὲ κάποιο σφρᾶκι κοίμματιάσετε ἕις δύο τὴν ψυχὴν τῆς ψυχῆς τους: Καὶ ἂν σκόμη εἰσθε σεῖς ἡ Στοὰ ἐνσαρκωμένη καὶ ἡ περιπλανωμένη Ἠλεία, μπροστὰ εἰς ἕνα ὁλόκληρον λαὸν τί εἰσθε σεῖς;

Ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἔκσαμαν οἱ Τοῦρκοι, ἐπεφυλάσσετο νὰ ἀποπειραθῆτε σεῖς;

"Αν εἶνε γραφτὸ νὰ ξαναμιλήσῃ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τὴν ἀρχαίαν—ἐπιβάλετέ του χωρὶς ἐπιφυλάξεις νὰ μὴ τὴν ἀρχαίαν. Κόμετε κάθε ἐργοστάσιο καὶ κάθε καλύβι 'Ακαδημίαν, ἀλλὰ μὴ τοῦ κάνετε δμως ἀνακατώματα. Ἀλλέως ἀπὸ μίαν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ὅλο τὸ "Εθνος κατέχει ἀπολυτίμον κληρονομιάν, θὰ φκιάσετε πενῆντα διαλέκτους —μίαν Βαβὲλ χωρὶς τὸν πύργον, μίαν σπηλιὰν τρωγλοδυτικήν. Θὰ τὸν καταντήσετε ἀμαθῆ ἢ ἀβέβαιον διὰ τὴν σκέψιν του καὶ ξένον πρὸς τὸν ἑαυτόν του. Θὰ τὸν διαιρέσετε περισσότερον παρὰ ποτέ. Αὐτὰ καὶ ἄλλα δυνατότερα ἀκόμη θὰ μπροῦσαν νὰ εἰποῦν οἱ ἀγαπῶντες τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε ἐγγυήτριαν τῆς ἀθανασίας του, τὴν ὁποίαν μὲ τὰ δάκρυά του ἔθρεψε καὶ τὸ αἷμα του. Καὶ ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ θέλετε νὰ τοῦ ἀφαιρέσετε, νὰ τοῦ κομματιάσετε ἕις δύο τὴν ψυχὴν τῆς ψυχῆς του; Καὶ ἂν σκόμη εἰσθε σεῖς ἡ Στοὰ ἐνσαρκωμένη καὶ ἡ περιπλανωμένη Ἠλεία, μπροστὰ εἰς ἕνα ὁλόκληρον λαὸν τί εἰσθε σεῖς;

Ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἔκσαμαν οἱ Τοῦρκοι, ἐπεφυλάσσετο νὰ ἀποπειραθῆτε σεῖς;

"Αν εἶνε γραφτὸ νὰ ξαναμιλήσῃ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τὴν ἀρχαίαν—ἐπιβάλετέ του χωρὶς ἐπιφυλάξεις νὰ μὴ τὴν ἀρχαίαν. Κόμετε κάθε ἐργοστάσιο καὶ κάθε καλύβι 'Ακαδημίαν, ἀλλὰ μὴ τοῦ κάνετε δμως ἀνακατώματα. Ἀλλέως ἀπὸ μίαν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ὅλο τὸ "Εθνος κατέχει ἀπολυτίμον κληρονομιάν, θὰ φκιάσετε πενῆντα διαλέκτους —μίαν Βαβὲλ χωρὶς τὸν πύργον, μίαν σπηλιὰν τρωγλοδυτικήν. Θὰ τὸν καταντήσετε ἀμαθῆ ἢ ἀβέβαιον διὰ τὴν σκέψιν του καὶ ξένον πρὸς τὸν ἑαυτόν του. Θὰ τὸν διαιρέσετε περισσότερον παρὰ ποτέ. Αὐτὰ καὶ ἄλλα δυνατότερα ἀκόμη θὰ μπροῦσαν νὰ εἰποῦν οἱ ἀγαπῶντες τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἔκας σοφὸς Γάλλος, ἀντάξιος τοῦ ὀνόματος τοῦ "Ελληνος καὶ κατὴς τόσον ἀρωδοῦς ὅσον κανεὶς ἄλλος καὶ ἡ μουσικὴ τῆς Capella sixtina, τοῦ χαρίζουν μιὰ νέαν ἀποκάλυψη τῆς τέχνης. Καὶ μὲσ' στὴ γαλήνη τοῦ νοιωσιογιοῦ τῆς Βία νέβλλα Πουρριγκαζιόνε, ἐργάζεται ὁπὸ ἡμερολόγιο τοῦ τῶν ταξιδιῶν, τὰ σονέτα τοῦ Πετράρχη κτλ. Τελειόνει τὶς μεγάλες πεναγραφές του τῶν συμφωνιῶν τοῦ Μπετόβεν. Ὁ γυιός του ὁ Δανιὴλ γεννιέται. Ἀρχίζει νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ θεολογία σὰν μυστικισμό...

☘

Ἀπὸ τὸν ἕνα σωρὸ σπίτια ἀνέβασε στὴν αἴθουσα τοῦ «Ἀπόλλονος» τὸν «Σαμψών», «Ὀθέλλο», «Ἀθάλια» κλπ.

☘

Μὲ πρωτοβουλία τῶν κ. κ. Φ. Πασχαλινοῦ, Κ. Π. Παλαιολόγου, Π. Γαλαξία, Γ. Φαρμάκη καὶ ἄλλων, ἱδρύθηκε στὴν πόλη μας νέο πνευματικὸ σωματεῖο, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Σύλλογος διανοουμένων καὶ Φιλοτέχνων Ἠλείας».

Σκοπὸς τοῦ νέου μας αὐτοῦ σωματείου εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῶν ἐγδοχθόντα περίπου μελῶν αὐτοῦ, ἡ καλλιτεχνικὴ διπαιδαγώγηση τοῦ κοινοῦ, ἡ ἐνδοσις περιοδικοῦ, ὁ κατφαρισμὸς γραφείων καὶ βιβλιοθήκης, ἡ συλλογὴ τοῦ λπογραφικοῦ ὑλικοῦ τῆς Ἠλείας καὶ ἄλλα.

Η ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ

πολιτισμένην γλῶσσαν. Δὲν τὴν καταλαβαίνουν ὅλοι εἰς τὴν ἐξοχὴν, ὅπως καταλαβαίνουν τὴν φυσικὴν των γλῶσσαν. Δὲν τὴν καταλαβαίνουν οὔτε κἀν ὅλοι εἰς τὰς πόλεις. Δὲν τὴν καταλαβαίνουν οὔτε ὅλοι οἱ κληρικοί. Καὶ συνελήφθησαν μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς διαβάζοντες τὰς ἐφημερίδας μὲ τὸ Λεξικὸν (4). Καὶ ἀν πολλὰ πράγματα, καθὼς εἶνε ἔξυπνη ἡ σπανία φυλὴ αὐτὴ, μαντεύει—δὲν μπορεῖ ὅμως κανεὶς νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὰ καταλαβαίνει ὅλα, ἐπαναλαμβάνω.

Οὔτε εἶνε ἀνάγκη νὰ πολλαπλασιασθοῦν αἱ δυσκολίαι, διὰ νὰ δοθῆ εἰς ἄλλους ἡ εὐκαιρία νὰ ὑπερηφανεύωνται ὅτι τὰς κατανίκησαν. Καὶ ὅν ὅλοι ἐφθάναν νὰ καταλάβουν τὴν γλῶσσαν ἐκείνη, δὲν θὰ ἤξευραν νὰ τὴν γράφουν ὅλοι, οὔτε θὰ ἐμάθαιναν νὰ τὴν γράφουν τόσον εὐκολα ὅπως τὴν γλῶσσαν σπηλιοῦ τῶν.

Διατί λοιπὸν νὰ δημιουργηθῆ αὐτὴ ἡ διαίρεσις ἔτσι σκοπίμως, διατί νὰ ἐγερθῆ αὐτὸ τὸ τοίχωμα τὸ τόσον ἐνοχλητικόν;

Εἰς τὸν λαὸν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔτιμᾶ διὰ μόρφωσιν ὅπως ἤδη διὰ μάγας καὶ περισσότερον παρὰ διὰ ψωμί, σεῖς, ἀντὶ νὰ ξεφλουδίζετε τὰ κάστανα διὰ νὰ τὰ κάνετε εὐκολοχώνευτα, ἀπεναντίας ραντίζετε τὸ μουχλιασμένο ψωμὶ μὲ στάκτην ἀρχαίαν.

"Αν εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον καὶ τὸν Χρυσόστομον συνεβούλευον νὰ μεταχειρίζωνται λέξεις τὰς ὁποίας δὲν θὰ μποροῦσε ὁ λαὸς νὰ καταλάβῃ ἀμέσως, τί νομίζετε ὅτι θ' ἀπαντοῦσαν ἐκεῖνοι εἰ μεγάλοι;

Σεῖς λοιπὸν ἐπαινεῖτε τὸν λαὸν καὶ τὸν προσβάλλετε, περιφρονοῦντες τὴν γλῶσσαν ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει ἐμπιστευθῆ ἐπὶ μακρυὰς αἰῶνας τὰς πονεμένας ἐλπίδας του, τὴν ὁποίαν ἔκαμε ἐγγυήτριαν τῆς ἀθανασίας του, τὴν ὁποίαν μὲ τὰ δάκρυά του ἔθρεψε καὶ τὸ αἷμα του. Καὶ ποῖοι εἶναι σεῖς ποὺ θέλετε νὰ τοῦ ἀφαιρέσετε, νὰ τοῦ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΡΧΙΑ

ΠΥΡΓΟΣ, ΦΛΕΒΑΡΗΣ.

Τὴν Κυριακή, 31 τοῦ Γενάρη, δόθηκε στὴν αἴθουσα τῆς «Τυτάνας» ρεσιτὰλ ἀπαγγελίας τῆς κ. Τασίας Ἀδάμ.

Ἡ κ. Ἀδὰμ ἀπήγγειλε ἑνάσιον λιγοστοῦ ἀλλ' ἐκλεκτοῦ ἀφαντασίου, ποιήματα τῶν Ρενάν, Μωρεᾶς, Νοάϊ, Μυρτιώτισσας, Ἀθάνα κλπ.

☘

Στὰ μέσα τοῦ Φλεβάρη φιλοξένησα γιὰ λίγες μέρες ἡ πόλη μας τὸ ἐκλεκτὸ συγκρότημα τοῦ «Καλλιτεχνικοῦ Θεάτρου» τοῦ κ. Τάσου Καρούσου.

Τὸ ὡς ἄνω συγκρότημα ἀνέβασε στὴν αἴθουσα τοῦ «Ἀπόλλονος» τὸν «Σαμψών», «Ὀθέλλο», «Ἀθάλια» κλπ.

☘

Μὲ πρωτοβουλία τῶν κ. κ. Φ. Πασχαλινοῦ, Κ. Π. Παλαιολόγου, Π. Γαλαξία, Γ. Φαρμάκη καὶ ἄλλων, ἱδρύθηκε στὴν πόλη μας νέο πνευματικὸ σωματεῖο, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Σύλλογος διανοουμένων καὶ Φιλοτέχνων Ἠλείας».

Σκοπὸς τοῦ νέου μας αὐτοῦ σωματείου εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῶν ἐγδοχθόντα περίπου μελῶν αὐτοῦ, ἡ καλλιτεχνικὴ διπαιδαγώγηση τοῦ κοινοῦ, ἡ ἐνδοσις περιοδικοῦ, ὁ κατφαρισμὸς γραφείων καὶ βιβλιοθήκης, ἡ συλλογὴ τοῦ λπογραφικοῦ ὑλικοῦ τῆς Ἠλείας καὶ ἄλλα.

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΚΑΙ ΟΙ ΓΙΑΤΡΟΙ

Α'.

Γι' ἄς ἐξηγήσουν καλλίτερα οἱ κύριοι διανοητικοὶ τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ ἀποῦραν πάρα πλατειὰ συζήτηση γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῆς ἐπαρχίας, τί σοπεῖουν νὰ κάμουν γι' αὐτὸ τὸ τριαιφνίδιο ζήτημα. Γιατὶ ἐδῶ στὴν ἐπαρχία δὲν καταλάβαμε σχεδὸν τίποτε ἀκόμη. Ἀκούστε! Τίποτε! Τὸ μόνο ποὺ καταλάβαμε εἶναι πὼς οἱ κύριοι αὐτοὶ ἄρτισαν πλότερο νὰ φιλονικοῦν, πλότερο νὰ ψάχνουν γιὰ πρωτεῖα καὶ δόηγοὺς—σὰν τὸ γόφρο μὲ τὸ πουλάρι—καὶ λιγότερο γιὰ τὴν οὐσία.

«Ἀποφασίσαμε, προσπαθήσαμε, ἐθέσαμε, ἐγὼ κι' ὁ κ. Χάρης, βάπς ἔγινε τὸ ἄρθρο μου», γράφει στὴ «Νέα Ἑστία» ὁ κ. Ζώρας. Καὶ τοιῦζει καὶ βαστονοῦμε σὲ μικρὲς στῆλες, πὼς δουλεύει γιὰ τὴν ἀνανένηση τῆς ἐπαρχίας ἀγνά, πὼς εἶν' ἐπαρχιώτης, πὼς πονεῖ τὸν τόπο. Καὶ διεπιστέφει τὴν πνευματικὴ κατάπτωση τῆς ἐπαρχίας ἀπὸ χιαιρεῖσθη γεφαπιά, ἐπισολέξεις ἀναψιὲς καὶ σχόλια πρόχειρα. Καὶ φέλνει τὸν ἐξάπαλμο τοῦ κ. Παπᾶ καὶ τὸν διαβάζει ὁ κ. Παπᾶς καὶ ὅλοι γύρω του, κ' ὅλο τί, γιατί, πὼς ἔγραψε κα' ἔγραψαν γι' αὐτόν...

Δὲν εἶναι ἀγάπες αὐτοὶ καὶ δὲν εἶναι αὐτὴ ἀγνὴ προσπάθεια. Ὄχι! Δυστυχῶς ὄχι! Εἶναι βάπτερες ἐνδείξεις τερείας ἀγνοίας τοῦ ζητήματος, παντελοῦς ἀγνοίας τῆς ἑλληνικῆς ἐπαρχίας καὶ τελείας ἐλλείψεως θετικῶν, οὐσιαστικῶν γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῆς ἐπαρχίας κατευθύνσεων καὶ ἐνεργειῶν καὶ μέτρων.

Ἔξοχοι καὶ μεῖς ἐδῶ στὴν ἐπαρχία τὴ γνωρίζ κι' ἀνάγνωση καὶ διαβάζομε καὶ κρίνομε. Ὄχι ὅλοι βέβαια, τὸ σύνολο, ὅπως καὶ στὴν Ἀθήνα, ποὺ τὸ σύνολο, οἱ πολλοί, δὲν ξεύρουν τὶς Βιβλοθῆκες, τὴν Ἀκρόπολη, τὴ «Νέα Ἑστία», τὸν κ. Ζώρα.

Καὶ ξέρουμε ἐδῶ μεῖς πὼς πολὺ προτήτερα κ' ἄλλοι καὶ στὴν «Πρωΐα» τῆς 31—8—34 ὁ μακαρίτης Φώτιος Πολίτης ἔγραψε πὼς: «ἐὰν πραγματικὰ νοιάζουστε γιὰ τὸν τόπο μας, γιὰ τὰ νειάτα ποὺ παραίνοντια χρόνο μὲ τὸ χρόνο, πρέπει νὰ στρέψουμε ὅλη τὴν προσοχή μας στὴν καλλιέγεια πνευματικῆς ζωῆς στὴν Ἑλλάδα». Στὴν Ἑλλάδα, ποὺ πάνει ἀπὸ τὸν Ἔβρο μέχρι τὸ Ταίναρο καὶ ποὺ σὲ κάποιο τὸ σημεῖο εἶναι κ' ἡ Ἀθήνα, κι' ὄχι στὴν ἐπαρχίαν.

Ἀπὸ τότε, χωρὶς μπορόσουστες συζητήσεις καὶ προσωπικὰ ἀλληλοπαντήματα, ἐγράψηκαν καὶ μεῖς πὼς: «καθένας ποὺ ἐνδιαφέρεται γιὰ τοῦ τόπου του τὴν προκοπή, καθένας ποὺ νοιώθει πὼς ἀπὸ τὴ δημιουργία πνευματικῆς ζωῆς ἐξαρτᾶται ἡ ὁρμὴ γιὰ βελτίωση, πρόοδο καὶ δημιουργία, εἶναι ὑποχρεωμένος ν' ἀφιερώσει τὸ πνευματικό του ἔργο στῆς μὲ σύστημα, μὲ προσοχή, μὲ πίστη, ἀλλὰ καὶ μ' ἀγνότητα κ' ἀνιδιοτέλεια στὸν τόπο του πρῶτα». Ἐτονίσαμε καὶ μεῖς, πὼς: «οἱ ἐπαχιώτες διανοούμενοι, ὅταν, Τεχνίτες, δίνουν φωνὴ κ' ἔκφραση στὸ σιωπηλὸ τραγοῦδι τῶν γύρω τους ψυχῶν, πρέπει νὰ ἐπηρεαζόνται καὶ νὰ ὑπάρχουν στὸ ἀτοιὸ τους τὴν ψυχὴ τὴν ἐπαχιακὴ, ἀπὸ τοὺς περιδιάλλει».

Β.

«Ἔχει, ἐτσι, διπαίωμα ἡ ἐπαρχία νὰ νοιώσει καὶ νὰ χαρεῖ ὅ,τι ἐνέπνευσε. Κι' ἔχουν ὑποχρέωση οἱ διανοούμενοί της νὰ τῆς τὸ δόσουν, νὰ τὸ δείξουν τὶς Βιβλιοθῆκες, τὴν Ἀκρόπολη, τὴ «Νέα Ἑστία», τὸν κ. Ζώρα.

Καὶ ξέρουμε ἐδῶ μεῖς πὼς πολὺ προτήτερα κ' ἄλλοι καὶ στὴν «Πρωΐα» τῆς 31—8—34 ὁ μακαρίτης Φώτιος Πολίτης ἔγραψε πὼς: «ἐὰν πραγματικὰ νοιάζουστε γιὰ τὸν τόπο μας, γιὰ τὰ νειάτα ποὺ παραίνοντια χρόνο μὲ τὸ χρόνο, πρέπει νὰ στρέψουμε ὅλη τὴν προσοχή μας στὴν καλλιέγεια πνευματικῆς ζωῆς στὴν Ἑλλάδα». Στὴν Ἑλλάδα, ποὺ πάνει ἀπὸ τὸν Ἔβρο μέχρι τὸ Ταίναρο καὶ ποὺ σὲ κάποιο τὸ σημεῖο εἶναι κ' ἡ Ἀθήνα, κι' ὄχι στὴν ἐπαρχίαν.

Ἀπὸ τότε, χωρὶς μπορόσουστες συζητήσεις καὶ προσωπικὰ ἀλληλοπαντήματα, ἐγράψηκαν καὶ μεῖς πὼς: «καθένας ποὺ ἐνδιαφέρεται γιὰ τοῦ τόπου του τὴν προκοπή, καθένας ποὺ νοιώθει πὼς ἀπὸ τὴ δημιουργία πνευματικῆς ζωῆς ἐξαρτᾶται ἡ ὁρμὴ γιὰ βελτίωση, πρόοδο καὶ δημιουργία, εἶναι ὑποχρεωμένος ν' ἀφιερώσει τὸ πνευματικό του ἔργο στῆς μὲ σύστημα, μὲ προσοχή, μὲ πίστη, ἀλλὰ καὶ μ' ἀγνότητα κ' ἀνιδιοτέλεια στὸν τόπο του πρῶτα». Ἐτονίσαμε καὶ μεῖς, πὼς: «οἱ ἐπαχιώτες διανοούμενοι, ὅταν, Τεχνίτες, δίνουν φωνὴ κ' ἔκφραση στὸ σιωπηλὸ τραγοῦδι τῶν γύρω τους ψυχῶν, πρέπει νὰ ἐπηρεαζόνται καὶ νὰ ὑπάρχουν στὸ ἀτοιὸ τους τὴν ψυχὴ τὴν ἐπαχιακὴ, ἀπὸ τοὺς περιδιάλλει».

«Ἔχει, ἐτσι, διπαίωμα ἡ ἐπαρχία νὰ νοιώσει καὶ νὰ χαρεῖ ὅ,τι ἐνέπνευσε. Κι' ἔχουν ὑποχρέωση οἱ διανοούμενοί της νὰ τῆς τὸ δόσουν, νὰ τὸ δείξουν τὶς Βιβλιοθῆκες, τὴν Ἀκρόπολη, τὴ «Νέα Ἑστία», τὸν κ. Ζώρα.

Καὶ ξέρουμε ἐδῶ μεῖς πὼς πολὺ προτήτερα κ' ἄλλοι καὶ στὴν «Πρωΐα» τῆς 31—8—34 ὁ μακαρίτης Φώτιος Πολίτης ἔγραψε πὼς: «ἐὰν πραγματικὰ νοιάζουστε γιὰ τὸν τόπο μας, γιὰ τὰ νειάτα ποὺ παραίνοντια χρόνο μὲ τὸ χρόνο, πρέπει νὰ στρέψουμε ὅλη τὴν προσοχή μας στὴν καλλιέγεια πνευματικῆς ζωῆς στὴν Ἑλλάδα». Στὴν Ἑλλάδα, ποὺ πάνει ἀπὸ τὸν Ἔβρο μέχρι τὸ Ταίναρο καὶ ποὺ σὲ κάποιο τὸ σημεῖο εἶναι κ' ἡ Ἀθήνα, κι' ὄχι στὴν ἐπαρχίαν.

Ἀπὸ τότε, χωρὶς μπορόσουστες συζητήσεις καὶ προσωπικὰ ἀλληλοπαντήματα, ἐγράψηκαν καὶ μεῖς πὼς: «καθένας ποὺ ἐνδιαφέρεται γιὰ τοῦ τόπου του τὴν προκοπή, καθένας ποὺ νοιώθει πὼς ἀπὸ τὴ δημιουργία πνευματικῆς ζωῆς ἐξαρτᾶται ἡ ὁρμὴ γιὰ βελτίωση, πρόοδο καὶ δημιουργία, εἶναι ὑποχρεωμένος ν' ἀφιερώσει τὸ πνευματικό του ἔργο στῆς μὲ σύστημα, μὲ προσοχή, μὲ πίστη, ἀλλὰ καὶ μ' ἀγνότητα κ' ἀνιδιοτέλεια στὸν τόπο του πρῶτα». Ἐτονίσαμε καὶ μεῖς, πὼς: «οἱ ἐπαχιώτες διανοούμενοι, ὅταν, Τεχνίτες, δίνουν φωνὴ κ' ἔκφραση στὸ σιωπηλὸ τραγοῦδι τῶν γύρω τους ψυχῶν, πρέπει νὰ ἐπηρεαζόνται καὶ νὰ ὑπάρχουν στὸ ἀτοιὸ τους τὴν ψυχὴ τὴν ἐπαχιακὴ, ἀπὸ τοὺς περιδιάλλει».

Ἀρκετὰ ἔκαμε ἡ ἐπαχία, τὸ Μεγάλο Κοινό, ποὺ νοιώθει καὶ πρέπει—εἶναι ἀνάγκη—νὰ νοιώθει, ἀπὸ ἡ Τέχνη ἐξυπηρετεῖ κάποια βαθύτερη ἀνθρώπινη ἀνάγκη καὶ σπρώχνει τὸν ἄνθρωπο σὲ πνευματικὸ ὕψος.

Τοὺς ἄρησε κι' αὐτή. Κι' ἄρχισα σιγὰ-σιγά, μόνη τῆς ἡ Ἑλληνικὴ ἐπαρχία νὰ προσπαθεῖ—ὅσο μποροῦσε καὶ ὅσο ἔνοιωνε—ν' ἀνοξεῖ δρόμο πνευματικῆς ζωῆς, γιατὶ πάντα ἔνοιωσε τὴν ἐσώτερη ἀνάγκη πνευματικῆς ζωῆς. Οἱ μιμητὲς—γελοῖοι πολλὲς φορὲς—δὲν γνωρίσουν καὶ σχολὸν καὶ τάσεων, ζαλισμένοι ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ τῆς ἐποχῆς μας ρεύματα, σκλαδωμένοι τὶς περισσότερες φορὲς—τὶ κακὸ—στὸν ὁπολιτικὸ ἡγέτη, ἀπὸ ἀδυναμία ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ, ἀγνόησαν τὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα, τὴν ἑλληνικὴ ψυχή, τὰ ἑλληνικὰ πνευματικὰ ζητήματα, τὴν ἑλληνικὴ Τέχνη, τὴν ἀνάγκη τῆς νεοελληνικῆς δημιουργίας, ἀγνόησαν τὴν ἐλληνικὴ ἐπαρχία. Τοὺς ἀγνόησε κι' αὐτή.

Καὶ τρόβηξε μόνη τῆς δρόμο. Νὰ τὴ δγινε στὴ διοῖ μου ἐπαρχία:

— "Ἐξεδόθηκαν ἐφημερίδες—βγαίνουν ὅλο ἐδῶ στὴν Ἀνδρίτσαινα, ὁ «Νέος Ὀρίζων» τὰ. ὁ κ'Ἐπισκόψεως Ἀσπάλλων» — ποὺ ἐδημοσίευσαν, ὅσκα ὅπως φορτοῦνο. Πολ. Νάρ. Ser. κλπ.!

— Ἐξεδόθηκαν ἐφημερίδες τὴ χρόνια τώρα, δημοτικὰ τραγοῦδια, παραδόσεις λαϊκὲς, ἱστορικά, περιγραφές, λογοτεχνήματα, ἄρθρα γιὰ κάθε φιλοπόρδοο προσπάθεια.

Ὀργανόθηκαν καλλιτεχνικὲς γιορτὲς στὰ ἀρχαῖα καλλιτεχνήματα—προσέχτε το αὐτό,—ὅπου τὰ σχολεῖα, οἱ δασκάλοι, οἱ ἐπιστήμονες, οἱ κάτοικοι μαζεύουνται κάθε χρόνο. σὰν σὲ ἡμερίστυνία, καὶ ἀκοῦν ὡραῖες ὁμιλίες γιὰ τ' ἀρχαῖα, ἀπαγγελίες δραμάτων ἀρχαίων ἢ καὶ νέων ντόπιων λογοτεχνῶν,—μὴν ἀπαρεῖτε—ὁμιλίες γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου

ΨΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΛΚΟΣΕΝΙΚΟ
ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΚΟΜΠΟΛΟΓΙ

ΤΟΥ Κ. Ν. ΛΟΥΡΩΤΟΥ

Β'.

Ἡ αὐλαία ἔχει ἀνοίξει τώρα καὶ τρία λεπτά. Βλέπεις μάλισια καὶ τοὺς ἠθοποιοὺς πάνω στὴ σκηνὴ καὶ καταλαβαίνεις ὅτι κάτι κρέμει νὰ λένε. Τὸ καταλαβαίνεις, τὸ διαισθάνεσαι, γιατὶ νὰ τοὺς ἀκούσεις εἶναι ἀδύνατο. Οἱ ἀρχοντοκόνοι ἐξακολουθοῦν νὰ κατοφθάνουν, οἱ ταξιθέτιδες τοὺς δείχνουν τὴ θέση τους, σηκώνεσαι γιὰ νὰ τοὺς κάνεις τόπο νὰ περάσουν, ψιθυριστὰ σοῦ γυρεύουν συγγνώμη ἢ σοῦ λένε εὐχαριστῶ, τὰ καθίσματα χτυποῦν καθὼς τὰ χαμηλώνουν γιὰ νὰ καθήσουν. Μέσα σ' ὅλον αὐτὸν τὸν θόρυβο, τὰ λόγια κι' ἀπ' τοὺς ἠθοποιοὺς, ἔνοι ποὺ νὰ σοῦ χτυπάει σπὰ νεῦρα. Ἂν ὅμως δὲ σὲ νευριάζει ὁ ὑποβολέας, τὸ γκαρσόνι ποὺ μπαινοβγαίνει γιὰ νὰ μαζέψει τὰ ἀδιάτζάνια, ὁ καθυστερημένος θεατής, οἱ ὑψηλόφωνες κυρίτινές, τὰ γέλια ποὺ ξεσποῦν ἐκεῖ ποὺ δὲν ὑπάρχει τίποτα τ' ἀστεῖο σὲ ἔργο, ἀσφαλῶς θὰ σὲ βαρυμονήσει κάτι ἄλλο: τὸ ἑλληνικὸ κομπολόϊ.

Η ΤΑΞΙΘΕΤΡΙΑ ΤΗΝ ΩΡΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ

Πιὸ μπροστὰ εἶπα ὅτι στὸ θέατρο πηγαίνουμε γιὰ νὰ σπάσουμε κέφι. Σέχασα νὰ προσθέσω: καὶ γιὰ νὰ παίξουμε κομπολόϊ. Μὰ καὶ ποῦ ἄλλοῦ μποροῦμε καλύτερα νὰ διασκεδάσουμε μὲ τὸν ἀπαραίτητο αὐτὸ σύντροφο τῶν δέκα δακτύλων μας; Στὸ καφενεῖο; Ἀστεῖα. Στὸ καφενεῖο γίνεται τόση φασαρία μὲ τὰ τάβλια καὶ τὶς φωνὲς, ποὺ ὁ ρυθμικὸς χτύπος του πνίγεται ἀδοξα. Ἐνῷ στὸ θέατρο... δὲν ὑπάρχει ἰδανικότερο μέρος γιὰ κομπολόϊ! Τάκ... τάκ... τάκ...

Σὰν ἔνα μεγάλο καλοκουρτισμένο φοβιόλί τοῦ τοίχου, ποὺ δὲ σὲ ἀφίνει οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ ξεχάσεις τοῦ χρόνου τὸ πέρασμα.

Ἔνα ἀκαθόριστο μουρμουρισὶ ἀκούγεται. Βλέπω ἀγριεμένες μορφὲς νὰ στρέφουν δεξιὰ, ἀριστερὰ, πίσω. Τάκ... τάκ... τάκ. Τὸ κομπολόϊ τὰ περιφρονεῖ ὅλα αὐτά. Ἡ διαφαγωγὴ ἐξακολουθεῖ σιωπηλὴ γιὰ λίγο ἀκόμα.

Μὰ κάποιος, ἐπὶ τέλους, λέει δήθεν σιγὰ διπλανό του, ἐνῷ γυρίζει πρὸς τὰ πίσω:

— Μὰ ποῖος εἶναι αὐτὸς μὲ τὸ κομπολόϊ;

Ἄλλος πάλι μιλάει στὸν... ἑαυτό του:

— Ἀγαυσθησία, φίλε μου, ποῦ σοῦ τὴν ἔχει!

Ἔνας τρίτος βρίσκει ὅτι εἶναι ἀναίδεια, ἕνας τέταρτος, ἀδιαντροπιά· καθένας κατὶ τὸ διό του. Δὲ βαρυσέαι... Τάκ... τάκ... τάκ...

Ἐπὶ τέλους ἡ μπόρα ξεσπάζει:

— Νὰ πάψει τὸ κομπολόϊ!

— Τί ἀναίδεια!

— Τί γοητεία!

Καὶ τὸ κομπολόϊ παύει γιὰ πέντε λεπτά. Τί λέω: οὔτε γιὰ τόσο. Κι' ὕστερα πάλι τὰ ἴδια.

Δυὸ κυρίες, μὴ βρίσκοντας φαίνεται κανένα ἐνδιαφέρον στὴν παρακολούθηση τοῦ ἔργου, ἀρχίνανε τὴ συζήτηση ψιθυριστὰ στὴν ἀρχή, ὰπὸ ξεθαρρεμένα σὲ λίγο. Κι' ἔχουν τὴν εὐτυχία νὰ κάθουνται κοντὰ σὲ ἀνθρώπους ποὺ βρίσκουν περισσότερο ἐνδιαφέρον στὸ ἔργο ἀπὸ τὰ χαριτωμένα τους τὸ κελάδημα. Κι' ἀρχίζει ἡ ἴδια ἡ ἱστορία τοῦ κομπολογιοῦ. Κεφάλια ποὺ γυρίζουν, πρόσωπα ποὺ δείχνουν ἀπορία καὶ θυμό, σσσ... ποὺ λέγονται διακριτικὰ στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ καταλήξουν σὲ λίγο σὲ ἐκρηξη θυμοῦ!

Μὰ ἐσὺ θ' ἀκοῦσε ἐπὶ τέλους, κυρίες μου, ἢ τοὺς ἠθοποιούς;

Οἱ κυρίες χαμηλώνουν τὸν τόνο τῆς φωνῆς τους, ὄχι ὅμως προτοῦ νὰ σοῦνε:

— Τί πρόσωπος!

Μὰ ἀταματοῦν τὴ συζήτηση ἴσως γιατὶ κρίνεται νὰ γίνει διάλειμμα. Τὸ καταλαβαίνεις αὐτὸ ἀπὸ τὰ χαρσόνια, τοὺς φυστικάδες, τοὺς καραμελάδες κ' ἐκεῖνα τὰ ἠθοποιὰ πνίγονται γιὰ κάμποσην ὥρα.

Ὑστερα τὰ πράγματα ἡσυχάζουν. Μπορεῖς ν' ἀκούσεις ὅ,τι λέγεται πάνω στὴ σκηνὴ καὶ καταλάβεις, παρ' ὅλο ποὺ οἱ ἠθοποιοὶ δὲ μπόρεσαν ἀκόμα νὰ μποῦν στὴν ἀπόσταση τοῦ ἔργου.

Τὸ κοινὸ ὡστόσο τοὺς παρακολουθεῖ. Βλέπεις δίπλα σου τὰ πιὸ πολλὰ πρόσωπα νὰ εἶναι ἔτοιμα νὰ γελάσουν μὲ τὸ παραμικρό. Κοινὸ χωρὶς μεγάλες ἀξιώσεις τὶς πιὸ πολλὲς φορές. Εἶναι ἰκανὸ νὰ πάρει ἀπ' τὴν κωμικὴ τους δίψη καὶ τὶς δραματικὲς σκηνὲς ἑνὸς ἔργου, μιὰ καὶ στὸ θέατρο κηρεῖνται γιὰ νὰ... σπάσει κέφι. Αὐτὸ πιὰ ἔγινε δόγμα.

Δὲ λείπουν ὅμως καὶ οἱ δόσκολοι. Ἀκούσα ἀπόψε μου δυὸ νεαροὺς, ποὺ κάνουν κριτικὴ γιὰ τὸ παίξιμο τῶν ἠθοποιῶν. Ὁ ἕνας γι' αὐτοὺς εἶναι κφόος, ὁ ἄλλος σκαλιός, ὁ τρίτος τοὺς βρωμάει κι' ὁ τέταρτος τοὺς μυρίζει. Λὲς κι' ἤρθαν ἐξετάστηδες γι' αὐτό. Ἀκούσω τὸν ἕνα ποὺ λέει:

— Ἀ, παίζει κι' ἡ ἀφροντιά του... Δὲν τὸξερα. Θὰ διασκεδάσουμε καλὰ ἀπόψε!

Τὸν κοιτῶ μὲ τρόπο καὶ τὸν βλέπω νὰ διαβάζει τὸ πρόγραμμα. Δὲν πάψουν σὲ ὅλη τὴν παράσταση κι' εἶμαι σίγουρος πὼς θὰ τοὺς εὐχαριστεῖ νὰ λένε ὅστερα ἢ τὴν ἄλλη μέρα σὲ γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους, πὼς ἔργο κι' ἠθοποιοὶ στάθηκαν ἀπαίσιοι.

Δὲν κάνουν ὅμως μονάχα αὐτοὶ τὸν κριτικό, μὰ ποιός πολύ, ποιὸς λιγότερο. Ὅλος ὁ κόσμος. Δίχως ὅμως νὰ ἔχει ἴδια προκατάληψη. Ἔχουν βέβαια κι' ἐπιπόλαιες ἀπόψεις, ἔχουν ὅμως καὶ μερικὲς συμπάθειες.

— Τί καλὰ ποὺ παίζει ὁ... μακαρᾶς, μπράβο του! φωνάζει κάποιος ἀπὸ τὴ γαλαρία.

Κι' ἀκόμα, ὅ,τι σὲ κάνει νὰ γυρίζεις κάπου-κάπου πρὸς τὰ πίσω, εἶναι κείνοι ποὺ θέλουν σώνει καὶ καλὰ ν' ἀκουστεποῦν στὴν... πλοκὴ τοῦ ἔργου καὶ τὴν κατευθύνουν σύμφωνα μὲ τὴ δική τους τὴν προτίμηση. Παράδειγμα: Κάποιος ἠθοποιὸς παίζει τὸ ρόλο ἑνὸς, ποὺ πάντρεύεται γιὰ κρύκα. Ἀρωδιάζει βέβαια στὴν ὑποψηφία, πὼς τὴν ἀγαπᾶ σὰν τρελλός. Ὁ θεατὴς ὅμως, ποὺ πιὸ μπροστὰ τὸν ἄκουσε νὰ μονολογεῖ τὰ ἀλησινὰ ἐλπιπῆια ποὺ τὸν σαρώχνουν σ' αὐτὸ τὸ γάμο, κρίνει καθήκον του νὰ... ἐπεμβεῖ:

— Μὴ τὸν πιστεύεις! τῆς φωνάζει. Σὲ κοροϊδεύει!

Ἐκείνη ὅμως τὸν πιστεύει καὶ τὸ βλέπεις νὰ προσπαθεῖ ἄδικα νὰ κρύψει τὸ κάποιο χαμόγελο, ποὺ τῆς ἔφερε στὸ στόμα ἡ ἐπεμβαση ἀπὸ τὴν πλατεία.

Κάποι-κάποιν τὴν ἡσυχία τῆς παράστασης τὴ διακόπτουν δυὸ-τρεῖς δυνατὲς φωνές:

— Συγκέτερα ὁ ὑποβολέας!

Πραγματικά, φωνάζει δυνατότερα ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τὸ ὑποβολέα, ἔνοι ποὺ νὰ σοῦ χτυπάει σπὰ νεῦρα. Ἂν ὅμως δὲ σὲ νευριάζει ὁ ὑποβολέας, τὸ γκαρσόνι ποὺ μπαινοβγαίνει γιὰ νὰ μαζέψει τὰ ἀδιατζάνια, ὁ καθυστερημένος θεατής, οἱ ὑψηλόφωνες κυρίτινές, τὰ γέλια ποὺ ξεσποῦν ἐκεῖ ποὺ δὲν ὑπάρχει τίποτα τ' ἀστεῖο σὲ ἔργο, ἀσφαλῶς θὰ σὲ βαρυμονήσει κάτι ἄλλο: τὸ ἑλληνικὸ κομπολόϊ.

Μὰ ἐσὺ θ' ἀκοῦσε ἐπὶ τέλους, κυρίες μου, ἢ τοὺς ἠθοποιούς;

Οἱ κυρίες χαμηλώνουν τὸν τόνο τῆς φωνῆς τους, ὄχι ὅμως προτοῦ νὰ σοῦνε:

— Τί πρόσωπος!

Μὰ ἀταματοῦν τὴ συζήτηση ἴσως γιατὶ κρίνεται νὰ γίνει διάλειμμα. Τὸ καταλαβαίνεις αὐτὸ ἀπὸ τὰ χαρσόνια, τοὺς φυστικάδες, τοὺς καραμελάδες κ' ἐκεῖνα τὰ ἠθοποιὰ πνίγονται γιὰ κάμποσην ὥρα.

Ὑστερα τὰ πράγματα ἡσυχάζουν. Μπορεῖς ν' ἀκούσεις ὅ,τι λέγεται πάνω στὴ σκηνὴ καὶ καταλάβεις, παρ' ὅλο ποὺ οἱ ἠθοποιοὶ δὲ μπόρεσαν ἀκόμα νὰ μποῦν στὴν ἀπόσταση τοῦ ἔργου.

Τὸ κοινὸ ὡστόσο τοὺς παρακολουθεῖ. Βλέπεις δίπλα σου τὰ πιὸ πολλὰ πρόσωπα νὰ εἶναι ἔτοιμα νὰ γελάσουν μὲ τὸ παραμικρό. Κοινὸ χωρὶς μεγάλες ἀξιώσεις τὶς πιὸ πολλὲς φορές. Εἶναι ἰκανὸ νὰ πάρει ἀπ' τὴν κωμικὴ τους δίψη καὶ τὶς δραματικὲς σκηνὲς ἑνὸς ἔργου, μιὰ καὶ στὸ θέατρο κηρεῖνται γιὰ νὰ... σπάσει κέφι. Αὐτὸ πιὰ ἔγινε δόγμα.

Δὲ λείπουν ὅμως καὶ οἱ δόσκολοι. Ἀκούσα ἀπόψε μου δυὸ νεαροὺς, ποὺ κάνουν κριτικὴ γιὰ τὸ παίξιμο τῶν ἠθοποιῶν. Ὁ ἕνας γι' αὐτοὺς εἶναι κφόος, ὁ ἄλλος σκαλιός, ὁ τρίτος τοὺς βρωμάει κι' ὁ τέταρτος τοὺς μυρίζει. Λὲς κι' ἤρθαν ἐξετάστηδες γι' αὐτό. Ἀκούσω τὸν ἕνα ποὺ λέει:

— Ἀ, παίζει κι' ἡ ἀφροντιά του... Δὲν τὸξερα. Θὰ διασκεδάσουμε καλὰ ἀπόψε!

Τὸν κοιτῶ μὲ τρόπο καὶ τὸν βλέπω νὰ διαβάζει τὸ πρόγραμμα. Δὲν πάψουν σὲ ὅλη τὴν παράσταση κι' εἶμαι σίγουρος πὼς θὰ τοὺς εὐχαριστεῖ νὰ λένε ὅστερα ἢ τὴν ἄλλη μέρα σὲ γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους, πὼς ἔργο κι' ἠθοποιοὶ στάθηκαν ἀπαίσιοι.

Δὲν κάνουν ὅμως μονάχα αὐτοὶ τὸν κριτικό, μὰ ποιός πολύ, ποιὸς λιγότερο. Ὅλος ὁ κόσμος. Δίχως ὅμως νὰ ἔχει ἴδια προκατάληψη. Ἔχουν βέβαια κι' ἐπιπόλαιες ἀπόψεις, ἔχουν ὅμως καὶ μερικὲς συμπάθειες.

— Τί καλὰ ποὺ παίζει ὁ... μακαρᾶς, μπράβο του! φωνάζει κάποιος ἀπὸ τὴ γαλαρία.

Κι' ἀκόμα, ὅ,τι σὲ κάνει νὰ γυρίζεις κάπου-κάπου πρὸς τὰ πίσω, εἶναι κείνοι ποὺ θέλουν σώνει καὶ καλὰ ν' ἀκουστεποῦν στὴν... πλοκὴ τοῦ ἔργου καὶ τὴν κατευθύνουν σύμφωνα μὲ τὴ δική τους τὴν προτίμηση. Παράδειγμα: Κάποιος ἠθοποιὸς παίζει τὸ ρόλο ἑνὸς, ποὺ πάντρεύεται γιὰ κρύκα. Ἀρωδιάζει βέβαια στὴν ὑποψηφία, πὼς τὴν ἀγαπᾶ σὰν τρελλός. Ὁ θεατὴς ὅμως, ποὺ πιὸ μπροστὰ τὸν ἄκουσε νὰ μονολογεῖ τὰ ἀλησινὰ ἐλπιπῆια ποὺ τὸν σαρώχνουν σ' αὐτὸ τὸ γάμο, κρίνει καθήκον του νὰ... ἐπεμβεῖ:

— Μὴ τὸν πιστεύεις! τῆς φωνάζει. Σὲ κοροϊδεύει!

Ἐκείνη ὅμως τὸν πιστεύει καὶ τὸ βλέπεις νὰ προσπαθεῖ ἄδικα νὰ κρύψει τὸ κάποιο χαμόγελο, ποὺ τῆς ἔφερε στὸ στόμα ἡ ἐπεμβαση ἀπὸ τὴν πλατεία.

Κάποι-κάποιν τὴν ἡσυχία τῆς παράστασης τὴ διακόπτουν δυὸ-τρεῖς δυνατὲς φωνές:

— Συγκέτερα ὁ ὑποβολέας!

Πραγματικά, φωνάζει δυνατότερα ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τὸ ὑποβολέα, ἔνοι ποὺ νὰ σοῦ χτυπάει σπὰ νεῦρα. Ἂν ὅμως δὲ σὲ νευριάζει ὁ ὑποβολέας, τὸ γκαρσόνι ποὺ μπαινοβγαίνει γιὰ νὰ μαζέψει τὰ ἀδιατζάνια, ὁ καθυστερημένος θεατής, οἱ ὑψηλόφωνες κυρίτινές, τὰ γέλια ποὺ ξεσποῦν ἐκεῖ ποὺ δὲν ὑπάρχει τίποτα τ' ἀστεῖο σὲ ἔργο, ἀσφαλῶς θὰ σὲ βαρυμονήσει κάτι ἄλλο: τὸ ἑλληνικὸ κομπολόϊ.

Πιὸ μπροστὰ εἶπα ὅτι στὸ θέατρο πηγαίνουμε γιὰ νὰ σπάσουμε κέφι. Σέχασα νὰ προσθέσω: καὶ γιὰ νὰ παίξουμε κομπολόϊ. Μὰ καὶ ποῦ ἄλλοῦ μποροῦμε καλύτερα νὰ διασκεδάσουμε μὲ τὸν ἀπαραίτητο αὐτὸ σύντροφο τῶν δέκα δακτύλων μας; Στὸ καφενεῖο; Ἀστεῖα. Στὸ καφενεῖο γίνεται τόση φασαρία μὲ τὰ τάβλια καὶ τὶς φωνὲς, ποὺ ὁ ρυθμικὸς χτύπος του πνίγεται ἀδοξα. Ἐνῷ στὸ θέατρο... δὲν ὑπάρχει ἰδανικότερο μέρος γιὰ κομπολόϊ! Τάκ... τάκ... τάκ...

Σὰν ἔνα μεγάλο καλοκουρτισμένο φοβιόλί τοῦ τοίχου, ποὺ δὲ σὲ ἀφίνει οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ ξεχάσεις τοῦ χρόνου τὸ πέρασμα.

Ἔνα ἀκαθόριστο μουρμουρισὶ ἀκούγεται. Βλέπω ἀγριεμένες μορφὲς νὰ στρέφουν δεξιὰ, ἀριστερὰ, πίσω. Τάκ... τάκ... τάκ. Τὸ κομπολόϊ τὰ περιφρονεῖ ὅλα αὐτά. Ἡ διαφαγωγὴ ἐξακολουθεῖ σιωπηλὴ γιὰ λίγο ἀκόμα.

Μὰ κάποιος, ἐπὶ τέλους, λέει δήθεν σιγὰ διπλανό του, ἐνῷ γυρίζει πρὸς τὰ πίσω:

— Μὰ ποῖος εἶναι αὐτὸς μὲ τὸ κομπολόϊ;

Ἄλλος πάλι μιλάει στὸν... ἑαυτό του:

— Ἀγαυσθησία, φίλε μου, ποῦ σοῦ τὴν ἔχει!

Ἔνας τρίτος βρίσκει ὅτι εἶναι ἀναίδεια, ἕνας τέταρτος, ἀδιαντροπιά· καθένας κατὶ τὸ διό του. Δὲ βαρυσέαι... Τάκ... τάκ... τάκ...

Ἐπὶ τέλους ἡ μπόρα ξεσπάζει:

— Νὰ πάψει τὸ κομπολόϊ!

— Τί ἀναίδεια!

— Τί γοητεία!

Καὶ τὸ κομπολόϊ παύει γιὰ πέντε λεπτά. Τί λέω: οὔτε γιὰ τόσο. Κι' ὕστερα πάλι τὰ ἴδια.

Δυὸ κυρίες, μὴ βρίσκοντας φαίνεται κανένα ἐνδιαφέρον στὴν παρακολούθηση τοῦ ἔργου, ἀρχίνανε τὴ συζήτηση ψιθυριστὰ στὴν ἀρχή, ἀπὸ ξεθαρρεμένα σὲ λίγο. Κι' ἔχουν τὴν εὐτυχία νὰ κάθουνται κοντὰ σὲ ἀνθρώπους ποὺ βρίσκουν περισσότερο ἐνδιαφέρον στὸ ἔργο ἀπὸ τὰ χαριτωμένα τους τὸ κελάδημα. Κι' ἀρχίζει ἡ ἴδια ἡ ἱστορία τοῦ κομπολογιοῦ. Κεφάλια ποὺ γυρίζουν, πρόσωπα ποὺ δείχνουν ἀπορία καὶ θυμό, σσσ... ποὺ λέγονται διακριτικὰ στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ καταλήξουν σὲ λίγο σὲ ἔκρηξη θυμοῦ!

Μὰ ἐσὺ θ' ἀκοῦσε ἐπὶ τέλους, κυρίες μου, ἢ τοὺς ἠθοποιούς;

Οἱ κυρίες χαμηλώνουν τὸν τόνο τῆς φωνῆς τους, ὄχι ὅμως προτοῦ νὰ σοῦνε:

— Τί πρόσωπος!

Μὰ ἀταματοῦν τὴ συζήτηση ἴσως γιατὶ κρίνεται νὰ γίνει διάλειμμα. Τὸ καταλαβαίνεις αὐτὸ ἀπὸ τὰ χαρσόνια, τοὺς φυστικάδες, τοὺς καραμελάδες κ' ἐκεῖνα τὰ ἠθοποιὰ πνίγονται γιὰ κάμποσην ὥρα.

Ὑστερα τὰ πράγματα ἡσυχάζουν. Μπορεῖς ν' ἀκούσεις ὅ,τι λέγεται πάνω στὴ σκηνὴ καὶ καταλάβεις, παρ' ὅλο ποὺ οἱ ἠθοποιοὶ δὲ μπόρεσαν ἀκόμα νὰ μποῦν στὴν ἀπόσταση τοῦ ἔργου.

Τὸ κοινὸ ὡστόσο τοὺς παρακολουθεῖ. Βλέπεις δίπλα σου τὰ πιὸ πολλὰ πρόσωπα νὰ εἶναι ἔτοιμα νὰ γελάσουν μὲ τὸ παραμικρό. Κοινὸ χωρὶς μεγάλες ἀξιώσεις τὶς πιὸ πολλὲς φορές. Εἶναι ἰκανὸ νὰ πάρει ἀπ' τὴν κωμικὴ τους δίψη καὶ τὶς δραματικὲς σκηνὲς ἑνὸς ἔργου, μιὰ καὶ στὸ θέατρο κηρεῖνται γιὰ νὰ... σπάσει κέφι. Αὐτὸ πιὰ ἔγινε δόγμα.

Δὲ λείπουν ὅμως καὶ οἱ δόσκολοι. Ἀκούσα ἀπόψε μου δυὸ νεαροὺς, ποὺ κάνουν κριτικὴ γιὰ τὸ παίξιμο τῶν ἠθοποιῶν. Ὁ ἕνας γι' αὐτοὺς εἶναι κφόος, ὁ ἄλλος σκαλιός, ὁ τρίτος τοὺς βρωμάει κι' ὁ τέταρτος τοὺς μυρίζει. Λὲς κι' ἤρθαν ἐξετάστηδες γι' αὐτό. Ἀκούσω τὸν ἕνα ποὺ λέει:

— Ἀ, παίζει κι' ἡ ἀφροντιά του... Δὲν τὸξερα. Θὰ διασκεδάσουμε καλὰ ἀπόψε!

Τὸν κοιτῶ μὲ τρόπο καὶ τὸν βλέπω νὰ διαβάζει τὸ πρόγραμμα. Δὲν πάψουν σὲ ὅλη τὴν παράσταση κι' εἶμαι σίγουρος πὼς θὰ τοὺς εὐχαριστεῖ νὰ λένε ὅστερα ἢ τὴν ἄλλη μέρα σὲ γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους, πὼς ἔργο κι' ἠθοποιοὶ στάθηκαν ἀπαίσιοι.

Δὲν κάνουν ὅμως μονάχα αὐτοὶ τὸν κριτικό, μὰ ποιός πολύ, ποιὸς λιγότερο. Ὅλος ὁ κόσμος. Δίχως ὅμως νὰ ἔχει ἴδια προκατάληψη. Ἔχουν βέβαια κι' ἐπιπόλαιες ἀπόψεις, ἔχουν ὅμως καὶ μερικὲς συμπάθειες.

— Τί καλὰ ποὺ παίζει ὁ... μακαρᾶς, μπράβο του! φωνάζει κάποιος ἀπὸ τὴ γαλαρία.

Κι' ἀκόμα, ὅ,τι σὲ κάνει νὰ γυρίζεις κάπου-κάπου πρὸς τὰ πίσω, εἶναι κείνοι ποὺ θέλουν σώνει καὶ καλὰ ν' ἀκουστεποῦν στὴν... πλοκὴ τοῦ ἔργου καὶ τὴν κατευθύνουν σύμφωνα μὲ τὴ δική τους τὴν προτίμηση. Παράδειγμα: Κάποιος ἠθοποιὸς παίζει τὸ ρόλο ἑνὸς, ποὺ πάντρεύεται γιὰ κρύκα. Ἀρωδιάζει βέβαια στὴν ὑποψηφία, πὼς τὴν ἀγαπᾶ σὰν τρελλός. Ὁ θεατὴς ὅμως, ποὺ πιὸ μπροστὰ τὸν ἄκουσε νὰ μονολογεῖ τὰ ἀλησινὰ ἐλπιπῆια ποὺ τὸν σαρώχνουν σ' αὐτὸ τὸ γάμο, κρίνει καθήκον του νὰ... ἐπεμβεῖ:

— Μὴ τὸν πιστεύεις! τῆς φωνάζει. Σὲ κοροϊδεύει!

Ἐκείνη ὅμως τὸν πιστεύει καὶ τὸ βλέπεις νὰ προσπαθεῖ ἄδικα νὰ κρύψει τὸ κάποιο χαμόγελο, ποὺ τῆς ἔφερε στὸ στόμα ἡ ἐπεμβαση ἀπὸ τὴν πλατεία.

Κάποι-κάποιν τὴν ἡσυχία τῆς παράστασης τὴ διακόπτουν δυὸ-τρεῖς δυνατὲς φωνές:

— Συγκέτερα ὁ ὑποβολέας!

Πραγματικά, φωνάζει δυνατότερα ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τὸ ὑποβολέα, ἔνοι ποὺ νὰ σοῦ χτυπάει σπὰ νεῦρα. Ἂν ὅμως δὲ σὲ νευριάζει ὁ ὑποβολέας, τὸ γκαρσόνι ποὺ μπαινοβγαίνει γιὰ νὰ μαζέψει τὰ ἀδιατζάνια, ὁ καθυστερημένος θεατής, οἱ ὑψηλόφωνες κυρίτινές, τὰ γέλια ποὺ ξεσποῦν ἐκεῖ ποὺ δὲν ὑπάρχει τίποτα τ' ἀστεῖο σὲ ἔργο, ἀσφαλῶς θὰ σὲ βαρυμονήσει κάτι ἄλλο: τὸ ἑλληνικὸ κομπολόϊ.

Πιὸ μπροστὰ εἶπα ὅτι στὸ θέατρο πηγαίνουμε γιὰ νὰ σπάσουμε κέφι. Σέχασα νὰ προσθέσω: καὶ γιὰ νὰ παίξουμε κομπολόϊ. Μὰ καὶ ποῦ ἄλλοῦ μποροῦμε καλύτερα νὰ διασκεδάσουμε μὲ τὸν ἀπαραίτητο αὐτὸ σύντροφο τῶν δέκα δακτύλων μας; Στὸ καφενεῖο; Ἀστεῖα. Στὸ καφενεῖο γίνεται τόση φασαρία μὲ τὰ τάβλια καὶ τὶς φωνὲς, ποὺ ὁ ρυθμικὸς χτύπος του πνίγεται ἀδοξα. Ἐνῷ στὸ θέατρο... δὲν ὑπάρχει ἰδανικότερο μέρος γιὰ κομπολόϊ! Τάκ... τάκ... τάκ...

Σὰν ἔνα μεγάλο καλοκουρτισμένο φοβιόλί τοῦ τοίχου, ποὺ δὲ σὲ ἀφίνει οὔτε γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ ξεχάσεις τοῦ χρόνου τὸ πέρασμα.

Ἔνα ἀκαθόριστο μουρμουρισὶ ἀκούγεται. Βλέπω ἀγριεμένες μορφὲς νὰ στρέφουν δεξιὰ, ἀριστερὰ, πίσω. Τάκ... τάκ... τάκ. Τὸ κομπολόϊ τὰ περιφρονεῖ ὅλα αὐτά. Ἡ διαφαγωγὴ ἐξακολουθεῖ σιωπηλὴ γιὰ λίγο ἀκόμα.

Μὰ κάποιος, ἐπὶ τέλους, λέει δήθεν σιγὰ διπλανό του, ἐνῷ γυρίζει πρὸς τὰ πίσω:

— Μὰ ποῖος εἶναι αὐτὸς μὲ τὸ κομπολόϊ;

Ἄλλος πάλι μιλάει στὸν... ἑαυτό του:

— Ἀγαυσθησία, φίλε μου, ποῦ σοῦ τὴν ἔχει!

Ἔνας τρίτος βρίσκει ὅτι εἶναι ἀναίδεια, ἕνας τέταρτος, ἀδιαντροπιά· καθένας κατὶ τὸ διό του. Δὲ βαρυσέαι... Τάκ... τάκ... τάκ...

Ἐπὶ τέλους ἡ μπόρα ξεσπάζει:

— Νὰ πάψει τὸ κομπολόϊ!

— Τί ἀναίδεια!

— Τί γοητεία!

Καὶ τὸ κομπολόϊ παύει γιὰ πέντε λεπτά. Τί λέω: οὔτε γιὰ τόσο. Κι' ὕστερα πάλι τὰ ἴδια.

Δυὸ κυρίες, μὴ βρίσκοντας φαίνεται κανένα ἐνδιαφέρον στὴν παρακολούθηση τοῦ ἔργου, ἀρχίνανε τὴ συζήτηση ψιθυριστὰ στὴν ἀρχή, ἀπὸ ξεθαρρεμένα σὲ λίγο. Κι' ἔχουν τὴν εὐτυχία νὰ κάθουνται κοντὰ σὲ ἀνθρώπους ποὺ βρίσκουν περισσότερο ἐνδιαφέρον στὸ ἔργο ἀπὸ τὰ χαριτωμένα τους τὸ κελάδημα. Κι' ἀρχίζει ἡ ἴδια ἡ ἱστορία τοῦ κομπολογιοῦ. Κεφάλια ποὺ γυρίζουν, πρόσωπα ποὺ δείχνουν ἀπορία καὶ θυμό, σσσ... ποὺ λέγονται διακριτικὰ στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ καταλήξουν σὲ λίγο σὲ ἔκρηξη θυμοῦ!

Μὰ ἐσὺ θ' ἀκοῦσε ἐπὶ τέλους, κυρίες μου, ἢ τοὺς ἠθοποιούς;

Οἱ κυρίες χαμηλώνουν τὸν τόνο τῆς φωνῆς τους, ὄχι ὅμως προτοῦ νὰ σοῦνε:

— Τί πρόσωπος!

Μὰ ἀταματοῦν τὴ συζήτηση ἴσως γιατὶ κρίνεται νὰ γίνει διάλειμμα. Τὸ καταλαβαίνεις αὐτὸ ἀπὸ τὰ χαρσόνια, τοὺς φυστικάδες, τοὺς καραμελάδες κ' ἐκεῖνα τὰ ἠθοποιὰ πνίγονται γιὰ κάμποσην ὥρα.

Ὑστερα τὰ πράγματα ἡσυχάζουν. Μπορεῖς ν' ἀκούσεις ὅ,τι λέγεται πάνω στὴ σκηνὴ καὶ καταλάβεις, παρ' ὅλο ποὺ οἱ ἠθοποιοὶ δὲ μπόρεσαν ἀκόμα νὰ μποῦν στὴν ἀπόσταση τοῦ ἔργου.

Τὸ κοινὸ ὡστόσο τοὺς παρακολουθεῖ. Βλέπεις δίπλα σου τὰ πιὸ πολλὰ πρόσωπα νὰ εἶναι ἔτοιμα νὰ γελάσουν μὲ τὸ παραμικρό. Κοινὸ χωρὶς μεγάλες ἀξιώσεις τὶς πιὸ πολλὲς φορές. Εἶναι ἰκανὸ νὰ πάρει ἀπ' τὴν κωμικὴ τους δίψη καὶ τὶς δραματικὲς σκηνὲς ἑνὸς ἔργου, μιὰ καὶ στὸ θέατρο κηρεῖνται γιὰ νὰ... σπάσει κέφι. Αὐτὸ πιὰ ἔγινε δόγμα.

Δὲ λείπουν ὅμως καὶ οἱ δόσκολοι. Ἀκούσα ἀπόψε μου δυὸ νεαροὺς, ποὺ κάνουν κριτικὴ γιὰ τὸ παίξιμο τῶν ἠθοποιῶν. Ὁ ἕνας γι' αὐτοὺς εἶναι κφόος, ὁ ἄλλος σκαλιός, ὁ τρίτος τοὺς βρωμάει κι' ὁ τέταρτος τοὺς μυρίζει. Λὲς κι' ἤρθαν ἐξετάστηδες γι' αὐτό. Ἀκούσω τὸν ἕνα ποὺ λέει:

— Ἀ, παίζει κι' ἡ ἀφροντιά του... Δὲν τὸξερα. Θὰ διασκεδάσουμε καλὰ ἀπόψε!

Τὸν κοιτῶ μὲ τρόπο καὶ τὸν βλέπω νὰ διαβάζει τὸ πρόγραμμα. Δὲν πάψουν σὲ ὅλη τὴν παράσταση κι' εἶμαι σίγουρος πὼς θὰ τοὺς εὐχαριστεῖ νὰ λένε ὅστερα ἢ τὴν ἄλλη μέρα σὲ γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους, πὼς ἔργο κι' ἠθοποιοὶ στάθηκαν ἀπαίσιοι.

Δὲν κάνουν ὅμως μονάχα αὐτοὶ τὸν κριτικό, μὰ ποιός πολύ, ποιὸς λιγότερο. Ὅλος ὁ κόσμος. Δίχως ὅμως νὰ ἔχει ἴδια προκατάληψη. Ἔχουν βέβαια κι' ἐπιπόλαιες ἀπόψεις, ἔχουν ὅμως καὶ μερικὲς συμπάθειες.

— Τί καλὰ ποὺ παίζει ὁ... μακαρᾶς, μπράβο του! φωνάζει κάποιος ἀπὸ τὴ γαλαρία.

Κι' ἀκόμα, ὅ,τι σὲ κάνει νὰ γυρίζεις κάπου-κάπου πρὸς τὰ πίσω, εἶναι κείνοι ποὺ θέλουν σώνει καὶ καλὰ ν' ἀκουστεποῦν στὴν... πλοκὴ τοῦ ἔργου καὶ τὴν κατευθύνουν σύμφωνα μὲ τὴ δική τους τὴν προτίμηση. Παράδειγμα: Κάποιος ἠθοποιὸς παίζει τὸ ρόλο ἑνὸς, ποὺ πάντρεύεται γιὰ κρύκα. Ἀρωδιάζει βέβαια στὴν ὑποψηφία, πὼς τὴν ἀγαπᾶ σὰν τρελλός. Ὁ θεατὴς ὅμως, ποὺ πιὸ μπροστὰ τὸν ἄκουσε νὰ μονολογεῖ τὰ ἀλησινὰ ἐλπιπῆια ποὺ τὸν σαρώχνουν σ' αὐτὸ τὸ γάμο, κρίνει καθήκον του νὰ... ἐπεμβεῖ:

— Μὴ τὸν πι

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ

ΣΚΥΡΟΣ

ΤΗΣ Κ. ΝΙΚΗΣ ΠΕΡΔΙΚΑ

Όπως σ' όλη τ'Ελλάδα, ετσι και στή Σκύρο — τό άπόμερο νησάκι μέ τήν σλάνια φουρτουνιασμένη θάλασσα, φρουρό κι' έμπόδιο στήν εύκολη μέ τόν άλλο κόσμο ἐπικοινωνία του — συνστούμε, μ' ὅλες τίς ἐπίσημες γιορτές, καθώς καί ὅλα τίς ἐπίσημες ζωής (γέννηση, γάμο, θάνατο κ. ἀ.) σειρά ὁλόκληρη ἀπό διάφορες συνήθειες, νά διατηροῦνται στήν ψυχή τοῦ λαοῦ, ἀπ' τήν παράδοση, σά μακρυνός ἀντίλαλος ἀπό μιά ἄλλη παλαιότερη πίστη ξεχασμένη πιά σήμερα ὁλοκληρωτικά.

Πανάρχαιες εἰδωλολατρικές τελετές, λησμονημένες συνήθειες, ξανάζηνται περιοδικά, ἔτσι, σάν ἀπρόλήψεις καί σάν δεισιδαιμονίες, ὑποχρεωτικές κι' ἀναπόφευκτες γιατί ἡ ψυχικές τους τελθμιτική εἶτε ἀπαράλειψή τους θελμιτική εἶτε ἀπαραίτητη κοίσις στήν ὥρα καί τήν πρίσταση πού ἡ παράδοση ἔχει καθιερώσει, θά φέρει χωρίς ἀμφιβολία, ὅπως νομίζουν, διάφορες ἀγνωστες συμφορές. Γι' αὐτό καί διατηροῦνται μ' θρησκευτικό, μπορεῖ νά πεῖ κανείς, φανατισμό, ἀπ' τούς γεροντότερους τουλάχιστο ἄν καί κανένας δέν ξέρει πιά τόν ἀρχικό λόγο, καί τήν αἰτία, γιατί γίνουνται ἄλλοτε.

Μερικές ἀπ' αὐτές, θ' ἀναφέρω κι' ἐγώ ἐδῶ σήμερα, σχετικές μέ τά Δώδεκάημερα, κι' ἰδιαίτερα μέ τίς γιορτές τῆς Πρωτοχρονιᾶς καί Φώτων.

Τήν παραμονή τῆς Πρωτοχρονιας κάθε νοικοκυρά στή Σκύρο θά ζυμώσει μόνη της, τά ἐπίσημα ψωμιά τοῦ σπιτιοῦ· τή βασιλόπητα δηλ. μαζί καί τό σταυρό τοῦ σπιτιοῦ, καθώς καί τίς βωλόκλορες.

Μέ τήν ὥρα της, θά κατσαρίσει πρῶτα τό στάρι, ἡ σμ'γάδι, καί θά τό πάει ἀπό νωρίς στό μύλο νά τ' ἀλέσει γιά νά προφτάσει νά γυρίσει σπίτι της, πρίν ἀπ' τό ἡλιοβασίλεμα.

Ἄν βραδυαστεῖ στό δρόμο, εἶναι φόβος νἄχει κανένα κακό συναπάντημα μέ τούς καλλικαντζάρους, πού ὅπως σ' ὅλα τῆς Ἑλλάδος τά μέρη, γυρίζουν κι' ἐδῶ, ἀνεμπόδιστα, ὅλα τά Δωδεκάημερα, ἀπ' τό βράδυ ὡς τό πρωΐ.

Γιά προφύλαξη, ἀπ' αὐτούς τούς καταραμένους, θά βάλει τό βράδυ, — ἀφοῦ κοσκινίσει τ' ἀλεῦρι κι' ἄνα μπάσει τό προζύμι της — τό κόσκινο πίσω ἀπό τήν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ.

Κοθάς μπεῖ ὁ καλλικάντζαρος στό σπίτι καί δεῖ τό κόσκινο, θ' ἀρχίσει μέ τή γνωστή του περιέργεια, νά μετρᾶ τίς τρύπες, κι' ἔτσι ὡς νά βρεῖ τό λογαριασμό, ξεχνιεται καί μένει ἐκεῖ, ὡς ν' ἀκουστεῖ ὁ πετ'νός νά κράξει, καί τότες φεύγει νεροπαιαμένος, χωρίς νά προλάβει νά μπεῖ παραμέσα καί νά μαγαρίσει τό προζύμι ἤ ὅ,τι ἄλλο βρίσκεται στό σπίτι.

Τήν ἄλλη μέρα τά χαράματα ἡ νοικοκυρά θά σηκωθεῖ, νά ζυμώσει καί ν' ἀνάψει τό φοῦρνο γιά νά ψήσει τά ψωμιά.

Τό βράδυ τῆς παραμονῆς τοῦ "Ἁη Βασιλειοῦ, θά συγυρίσουν τό σπίτι, θά σκουπίσουν (ἀνήμερα τήν Πρωτοχρονιά δέ σκουπίζ'νε, τάχ'νε σέ κακό) καί θά βάλουν στό τζάκι τρία μεγάλα ξύλα, γερά καί ἴσα, ὄχι κούφια, ὀδτε πευκάνα ἤ κεδράνα γιατί καίγονται γρήγορα μόνο λίτ'κα ἤ πυρνάνα (ἀπό ἐλιά ἤ πουρνάρι) γιά νά βαστάζ'νε, νἄναι γερά, νἄναι γεροί κι' οἱ νοικοκυραῖοι σάν κι' αὐτά, καί νά πάνε ἴσα καί καλά οἱ δουλειές τους ὅλο τό χρόνο.

"Ὑστερα θά στρώσ'νε τό τραπέζι μ' ἔνα πλουμιστό φωμομάντ'λο καί θά βάλουν ἀπάνου ἕνα φιρφιρένιο μαστραπᾶ ἤ λαῆνι μέ νερό, ρακί καί πιατέλες ἤ βαβάθες γιομάτες γλυκά, γιά νά τάβρει ὁ καινούργιος χρόνος, νά γλυκαθεῖ σά ζωή καί νά δρσυστεῖ, νἄχει καί τά σπίτια γλυκαμένο καί δροσισμένο ὁλόχρονα. Μαζί θά πᾶνε ὁ ἄνδρας καί ἡ βασ'λόπητα, τό σταυρό τοῦ σπιτιοῦ καί τή βωλόκλορα.

Τό πρωΐ τῆς Πρωτοχρονιᾶς ὁ νοικοκύρης ἤ τό σερνικό παιδί θά σηκωθεῖ καί θά πιάσει πρῶτα πέτρα, γιά νἄνἀι ὅλοι τοῦ σπιτιοῦ χρεί σάν τήν πέτρα ὅλο τό χρόνο, νά μήν πονέσει τό κεφάλι τους ὅστερα θά σπάσει ἕνα ρόδι στή μέση τοῦ σπιτιοῦ, γιά νἄναι πάντα τό σπίτι γεμάτο σάν τό ρόδι.

Ἀπέ θά ντ'θοῦνε καί θά περιμένουν τόν παπᾶ, νά ρθεῖ ν' ἁγιάσει καί νά κάνει τό ποδαρ'κό στό σπίτι. Ποίν ἀπ' τόν παπᾶ δέν ἀνοιγουν τήν πόρτα σέ κανένα ξένο νά μπεῖ μέσα.

Σά φοῦρο, ὁ παπᾶς, θά κόψ'νε τή βασ'λόπ'τα, ὅπως κι' ἐδῶ, καί θά βάλουν τό σταυρό τοῦ σπ'τιοῦ στά ἐικονίσματα γιά νά φ'λάει τό σπίτι ἀπό κάθε κακό, ὀδλε τέ χρόνε, καί θά κατεβάσουν τόν περσ'νό νά τέν κάψουν στό τζάκι.

Ὁ σταυρός τοῦ σπιτιοῦ εἶναι μιά κουλούρα σέ σχῆμα σταυροῦ, πού οἱ ἄκριες του εἶναι γυρισμένες καί τό'νηγδνε ἡ μιά τήν ἄλλη, ὅπως λένε. Εἶναι δηλ. σταυρός ἀγκυλωτός, κάτι σάν τό σταυρό τοῦ Χίτλερ, πανάρχαιο 'Ἀρειανό σύμβολο, ὅπως ἔφερμε. Τόν βρίσκομε σέ τοιχογραφίες τῆς Αἰγύπτου, σέ παραστάσεις Μινωϊτικές καί Μηκυναϊκές, σέ πήλινους δίσκους τῆς Καμείρου καί τῆς Ἰαλυσσοῦ στή Ρόδο, κι' ἀκόμα παλαιότερα. Τό σταυρόσύμβολο αὐτό, τόν ἤξεραν, ὅπως βλέπομε, οἱ Σκυριανοί πολύ πρίν ἀπ' τό Χίτλερ.

"Ὑστερα, ὁ νοικοκύρης θά πάρει τή βωδόκλορα, θά πάρει καί τά παιδιά μ' ἄλλα φιλέμματα γιά τό βοσκό, καί θά πάνε στό σπαρό. Ἐκεῖ θά γραβῆξει νά βγάλει ἕξω σ' ἀλῶνι τά βῶδια καί θά περάσει στό κέρατο τοῦ πρώτου βωδιοῦ (τό' μεγάλου, κεινοῦ ποῦ ζεύγουν σ' ἀλέρτι) τή βωδόκλορα.

Καθώς τό βῶδι τά 'νάζ' τό τσεφάλι του, θά πέσει κάτω ἡ κλόρα (κουλούρα), ἄν πέσει ἀπ' τήν καλή, θά γίνει πολύ σπάρι· ἄν πέσει ἀπ' τήν ἀνάποδη, θά γίνει περ'σσότερο κριθάρι κι' ἄν σταθεῖ ὄρθια, τό σμ'γάδι θά εἶναι περισσότερο. Τήν κουλούρα θά τήν πάρει ὕστερα ὁ βοσκός.

Τόν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο γιά νά μαντέψουν γιά τή σοδειά τῆς χρονιᾶς, μεταχειρίζονται καί στή Σεριφία. Τίς βωδόκλορες ἐκεῖ τίς λένε chesnitza.

Ἀπό κεῖ θά φοῦνε τσαί θά πᾶγε στούς διάφορους φίλους τσαί συγγενῆδες νά φ'ταιστοῦνε, τσαί τσεῖνοι θά τούς φ'λέψ'νε τ' ἀφρατα ξερο-τή'νανα τσαί τούς ὀραίους λουκ'μάδες κι' ὅ,τι ἄλλο γλυκό ἐχ'νε, τσαί θά τούς δώσ'νε νά σφίξ'νε τσαί κάνα ρατσί γιά τήν καλοχρονιά.

Στούς μολνάδες θά πάνε γιά δῶρο ὅ,τι ἔχει ὁ καθένας· ὁ παπουτσῆς ἕνα ζευγάρι παπούτσια, ὁ ἐμπορος ροῦχα, σαπούνι, οἱ βοσκοί μυζήθρες ἤ τυριά, ἤ κάνα πόδι ἀρνιοῦ ἤ κατσικιοῦ γιά κρέας. Ὅποιος δέν ἔχει τίποτα ἄλλο, θά τοῦ πάει ἕνα βαγιόλι ξερά σῦκα καί κανένα μανταῆλι κότσ'νο ἤ γεραντό. Σ' ὅλους ἤ μολωνοῦ θά δώσει ὀραῖες μ'λόντ'κες, ἤτες ζυμωμένες μέ τό καλίτερο ἀλεῦρι, στολισμένες μέ καρύδια καί μύγδαλα καί πλουμισμένες μέ διάφορα πλουμίδια.

Τήν προπαραμονή τῶν φώτων θ'ἀνανιάσ'νε πάλι φτάζ'νο προζύμι, γιά νά ζ'μώσ'νε τά μαμαρᾶῆτες, εἴδος ἤτες γεμισμένες ἄλλες μέ κότσ'νο κολοτσοῦθι καί σταφίδες — τίς λένε καί σταφ'δόν'τες — γιά νά τίς φάνε ἤτν παραμονή πο δναι ηηστεία, κι' ἄλλες μέ κόκκινο κολοκοῦθι πάλι, μυζήθρα καί τυρί, γιά νά τίς φάνε ἀνήμερα τῶν φώτων, σά γυρίσουν ἀπ' τή λιτανεία.

Τίς μαγιαρᾶῆτες, ἄμα ἀνεβοῦνε, πυρώνουν ἕνα τσεράμι καί τίς βάζουν ἀπάνω καί τίς ψήνουνε.

(Τά τσεράμια (κεράμια) εἶναι κάτι μεγάλες πλάκες ἀπό κοκκινόχωμα ψημένες, τίς βάζαν οἱ παλαιοί κι' ἔχτιζαν γύρω-γύρω καί σκέπαζαν τούς τάφους τους. Τώρα σκάβουν καί τίς βρίσκουν σέ διάφορα μ'ρη τοῦ νησιοῦ, στά Περάματα, στό Μαρκέσι, στήν Καλαμίτσα κι' ὅπου ἄλλοῦ βρίσκουνται ἀρχαῖοι τάφοι).

Οἱ Καλλικάντζαροι ἀκούοντας τή μοσκοβολιά ἀπ' τίς μαγιαρᾶῆτες καθώς ψήνουνται, κρεμνάνε μέσ' ἀπ' τό σμ'γάδι θά εἶναι περισσότερο. Τήν κουλούρα θά τήν πάρει ὕστερα ὁ βοσκός.

Τόν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο γιά νά μαντέψουν γιά τή σοδειά τῆς χρονιᾶς, μεταχειρίζονται καί στή Σερβία. Τίς βωδόκλορες ἐκεῖ τίς λένε chesnitza.

Ἀπό κεῖ θά φοῦνε τσαί θά πᾶγε στούς διάφορους φίλους τσαί συγγενῆδες νά φ'ταιστοῦνε, τσαί τσεῖνοι θά τούς φ'λέψ'νε τ' ἀφρατα ξερο-τή'νανα τσαί τούς ὀραίους λουκ'μάδες κι' ὅ,τι ἄλλο γλυκό ἐχ'νε, τσαί θά τούς δώσ'νε νά σφίξ'νε τσαί κάνα ρατσί γιά τήν καλοχρονιά.

Στούς μολνάδες θά πάνε γιά δῶρο ὅ,τι ἔχει ὁ καθένας· ὁ παπουτσῆς ἕνα ζευγάρι παπούτσια, ὁ ἐμπορος ροῦχα, σαπούνι, οἱ βοσκοί μυζήθρες ἤ τυριά, ἤ κάνα πόδι ἀρνιοῦ ἤ κατσικιοῦ γιά κρέας. Ὅποιος δέν ἔχει τίποτα ἄλλο, θά τοῦ πάει ἕνα βαγιόλι ξερά σῦκα καί κανένα μανταῆλι κότσ'νο ἤ γεραντό. Σ' ὅλους ἤ μολωνοῦ θά δώσει ὀραῖες μ'λόντ'κες, ἤτες ζυμωμένες μέ τό καλίτερο ἀλεῦρι, στολισμένες μέ καρύδια καί μύγδαλα καί πλουμισμένες μέ διάφορα πλουμίδια.

Τήν προπαραμονή τῶν φώτων θ'ἀνανιάσ'νε πάλι φτάζ'νο προζύμι, γιά νά ζ'μώσ'νε τά μαμαρᾶῆτες, εἴδος ἤτες γεμισμένες ἄλλες μέ κότσ'νο κολοτσοῦθι καί σταφίδες — τίς λένε καί σταφ'δόν'τες — γιά νά τίς φάνε ἤτν παραμονή πο δναι ηηστεία, κι' ἄλλες μέ κόκκινο κολοκοῦθι πάλι, μυζήθρα καί τυρί, γιά νά τίς φάνε ἀνήμερα τῶν φώτων, σά γυρίσουν ἀπ' τή λιτανεία.

Τίς μαγιαρᾶῆτες, ἄμα ἀνεβοῦνε, πυρώνουν ἕνα τσεράμι καί τίς βάζουν ἀπάνω καί τίς ψήνουνε.

(Τά τσεράμια (κεράμια) εἶναι κάτι μεγάλες πλάκες ἀπό κοκκινόχωμα ψημένες, τίς βάζαν οἱ παλαιοί κι' ἔχτιζαν γύρω-γύρω καί σκέπαζαν τούς τάφους τους. Τώρα σκάβουν καί τίς βρίσκουν σέ διάφορα μ'ρη τοῦ νησιοῦ, στά Περάματα, στό Μαρκέσι, στήν Καλαμίτσα κι' ὅπου ἄλλοῦ βρίσκουνται ἀρχαῖοι τάφοι).

Οἱ Καλλικάντζαροι ἀκούοντας τή μοσκοβολιά ἀπ' τίς μαγιαρᾶῆτες καθώς ψήνουνται, κρεμνάνε μέσ' ἀπ' τό σμ'γάδι θά εἶναι περισσότερο. Τήν κουλούρα θά τήν πάρει ὕστερα ὁ βοσκός.

Τόν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο γιά νά μαντέψουν γιά τή σοδειά τῆς χρονιᾶς, μεταχειρίζονται καί στή Σερβία. Τίς βωδόκλορες ἐκεῖ τίς λένε chesnitza.

Ἀπό κεῖ θά φοῦνε τσαί θά πᾶγε στούς διάφορους φίλους τσαί συγγενῆδες νά φ'ταιστοῦνε, τσαί τσεῖνοι θά τούς φ'λέψ'νε τ' ἀφρατα ξερο-τή'νανα τσαί τούς ὀραίους λουκ'μάδες κι' ὅ,τι ἄλλο γλυκό ἐχ'νε, τσαί θά τούς δώσ'νε νά σφίξ'νε τσαί κάνα ρατσί γιά τήν καλοχρονιά.

Θειά μαμά(1), θειά τσιτσί(2),
θειά κομμάτι μαρμαρίτα,
Νά τά δώσω τοῦ παιδιοῦ μου
νά τά κάνει μάμ! μάμ! μάμ!

(1)' ψωμί. (2) τυρί.

Τό Βιβλίο

ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

('Από σήμερα ἐγκαινιάζουμε τήν εἰδική στήλη κριτικῆς ἀναγνωστῶν μας, ὅπως εἴχαμε ἀναγγείλει σπό 12ο φύλλο. Σ' αὐτήν θά ὑημοσιεύουμε κάθε χαραχτηριστικό κομμάτι ποῦ θά στέλλεται ἀπό τούς ἀναγνώστες μας, μέ τήν ἐπιθυμία νά πλησιάσουμε πιό πολύ τό ἀναγνωστικό μας κοινό, δίνοντάς του σύγχρονα καί τήν εὐκαιρία νά ἐκφράζει τή γνώμη του γιά ὅλα τά καλλιτεχνικά καί πνευματικά ζητήματα τοῦ τόπου μας).

Σκιές ἀπόψε μ' φοβίζουν
μά νά τίς διώξει δέ μπορεῖ
τοῦ κοντυλιοῦ μου τό χρυσάφι.
Τά μῦρα πού σκορπᾶ ἡ γαλήνη
ὁ λογισμός νά μή χαρεῖ
θαρεῖ στό φίλτρο μου ἐγράφη.

Ἡ ποίηση, θέβαια, εἶναι μιά ἀπόθεση κυρίως ὑποκειμενική. Τῆς τέχνης ὅμως ὁ ἀπότερος σκοπός εἶναι αὐτός ἀκριβός : νά ἀντικειμενικοποιεῖ τό ὑποκειμενικό συναίσθημα. Ἡ νεαρή ποιήτρια δοκεῖται ἀπό λεπτότατα συναισθήματα. Ὁ παθητικός τόνος, εἶναι τό στοιχεῖο πού κυριαρχεῖ μέσα στά ποιήματά της. Ὁ χαμένος ἔρωτας, οἱ πόθοι πού μένουν ἀνικανοποίητοι, τό ποδομένο συναίσθημα, ὁ τρυφερά ἀνανιώμενος, οἱ χρυσοῦφιλοες ἐλπίδες, οἱ ἀνεκπλήρωτες χαρές, ὅ,τι ἀποτελεῖ τό συναισθηματικό κόσμο μιᾶς κοπέλλας, πού ἀνοίγει δειλά—δειλά τά φτερά της γιά τή ζωή, ὁρίσκονται σε στίχους ὁμαίους καί μουσικούς μέσα σ' αὐτή τή συλλογή :

Πάλι μ' χραδοῦν πλαγιές καί κάμποι,
τώρα ξανανοίγν τή φλογέρα
πού σκοπούς τονίζουν τά νεφά,
τό αἰγά κιθάρισα τ' ἀγέρα.

Πάλι μ' χραδοῦν πλαγιές καί κάμποι,
τώρα πού μοῦ λύσαν τά φτερά.

Εἶναι ὁλοφάνερος ἕνας τόνος σχεδόν ἀφεθής, ἄς πῶ, μέσα στά νεανικά αὐτά τραγούδια. Ἡ ζεστή ὅμως λαχτάρα τῆς ζωῆς, ἡ ἐπιθυμία ἑνός κάποιου ἀγαπημένου καί ἡ διαβεβαίνιση εἰλικρίνεια τῆς ἀιθάσσης ἀπό τή μιά μεριά κι' ἀπό τήν ἄλλη μιά σχετικά σοβαρή προσήλωση στόν δετό κ' ἐμιουνοῦ στίχο, σταματοῦνε ἀμέσως ἀπό τήν ἀρχή τήν προσοχή μας. Ἡ δίς Κατίνα Τσατσαρωνάκη, κι' ἀπό τήν πρώτη της ἀπόμα πιθανή, μπορεῖ νά λογιστεῖ σάν μιά ποιήτρια μέ ἀξιώσεις. Ἀλλά, μέ ἀξιώσεις, ποῦ δέν ξεφεύγουν καθόλου ἀπό τήν παραδοψιν τέχνη, ποῦ δέν ἀστοχοῦν σε μιάν εὐσύτερην ἀντίληψη γιά τή ζωή.

Ἡ παράδοση ἔχει βαθειά σφραγίσει τό ἔργο τῆς νέας ποιήτριας. Συγκινημένο, θέβαια, αὐτό τό ἔργο, ἀλλά ὁλοχως δημιουργικῆν ἀντάταση, χωρίς τή βαθύτερη δικαίωση τῆς λυτρωτικῆς ἀνάγκης, ποῦ θ' ἄπλωνε τό τραγούδι τῆς νέας ποιήτριας πέρα ἀπό τούς ὀρίζοντες τοῦ ἀτομικοῦ ἀναθλέματος. Οἱ τόνοι αὐτοί, οἱ γεμάτοι πάθος καί ἀληθινή, κάποτε, συγκίνηση, οἱ εὐαίσθητες ἐπιλλήσεις, ποῦ δέν εἶναι καθόλου ἀδύναμες, οἱ τρυφερές ἐξομολογήσεις, οἱ σπαραγμοί καί οἱ ἐγκαταλείψεις, μένουν γιά τήν ὥρα μιά ὑπόθεση προσωπική τῆς ποιήτριας, ποῦ, φυσικά, δέν εἶναι δυνατό νά συγκινήσει καί μᾶς, τούς ἀναγνώστες ἀναγνώστες. Αὐτό εἶναι φυσικό γιά τ' αὐτιά, ποῦ κουράστηκαν πιά τ' ἀκοῦτε τά ἴδια καί ὅλο τά ἴδια πράγματα, εἰπωμένα μέ τόν ἴδιο τρόπο. Ἴσως ὅμως νά ὀφείλεται καί στήν Ἐλλειψη μιᾶς ἰσχυρῆς προσωπικότητας, ποῦ θά ἤταν ἰκανή μέ τή ἐξεταστικότητα, νά δώσει νέα λάμψη, νέα μορφή, καινούργιο περιεχόμενο, καί στό πιό κοινό πράγμα.

Ὅλ' αὐτά ὅμως, τά πολύ γενικά ἀλλωστε, δέ μποροῦνε νά ἔχουνε καμμιά σχέση μέ τά σημερινά ποιήματα τῆς δεσποινίδας Κατίνας Τσατσαρωνάκη. Αὐτά μοῦ δόσαν ἀπώλς τήν ἀφορμή νά κάνω ὡριαμένες διαπιστώσεις. Ἀλλά, μοῦ δόσαν σύγχρονα καί τή χαρά, βλέποντάς τα σάν πρῶτες προσπάθειες, σάν τό φτερούγισμα ἑνός νέου κοριτσοῦ πρός τούς ὑψηλόστους κόσμους τῆς τέχνης, νά διαπιστώσω πώς ἡ ἀρχή, ποῦ εἶναι καί τό «θμιυ τοῦ ποιήτου», δέν εἶναι καθόλου εὐκαταφρόνητη. Ἡ δίς Κατίνα Τσατσαρωνάκη, μέ τά ἀξιόλογα ἀρθῶα ποῦ διαθέτει, ὅ,τι θ' ἀποχτήσει μιά πιό μεστή ἀντίληψη γιά τή ζωή καί γιά τήν τέχνη, πιστεύω πώς θά εἶναι σε θέση νά δώσει τό ὡριμο ἔργο, ποῦ θά κρίνει τήν ἀξία τοῦ γόνιμου ταλέντου της.

Γ. Μ. ΜΥΛΟΝΟΓΙΑΝΝΗΣ

τά νερά, θά βουτήξ'νε καί τά παιδιά τ' ἄρρωστα, γιά νά γίνουνε καλά· καί θά βρέξ'νε μέσα καί τά δεμα-τ'κά — βοῦρλα ἀπό κίπερι συνήθως — γιά νέ πᾶνε νά τά δέσουνε στ' ἀμπέλια καί στά δέντρα, νά τ' ἀγιάσουν καί κεῖνα, νά κάνουν πολύν καρπό, τσαί νά τόν κρατήσ'νε.

Νερό ἁγιασμένο θά πάρουν γιά βαφτίσουν, ὅσοι ἔχουνε, τά παιδιά τους, ν' ἁγιάσουν τσ' ἀρρώστους, τά σπίτια καί τά καλκιά τους, πού τελειώνοντας τίς γιορτές, θά σκώσ'νε πανιά, νά φύγουνε πάλι.

Τήν ἄλλη μέρα τ' "Ἁη Γιαννοῦ καί ὅστερα, θά πιάσουνε πάλι τίς δουλειές τους, μέ καινούργια διάθεση, ξεκούραστοι κι' εὐχαριστημένοι ὅλοι.

ΝΙΚΗ Λ. ΠΕΡΔΙΚΑ

ΚΑΤΙΝΑΣ ΤΣΑΤΣΑΡΩΝΑΚΗ : «Καρδιοχτύπια στή νύχτα», ποιήματα.—Ἠράκλεια 1936.

Ἀπό τίς Νεοελληνίδες ποιήτριες, ἐλάχιστες εἶναι κείνες, ποῦ κατόρθωσαν νά ξεφύγουν ἀπό τήν γνωστό κύκλο τῶν ρομέϊδων, μέσα στόν ὁποῖο κινήθηκαν καί δημιούργησαν τό ἔργο τους ἡ Μυρτιώτισσα καί, κατοπινά, ἡ Μαρία Πολυδούρη. Ἀναφέρω στήν τύχη τήν κ. Ρίτα Μπούμη—Παππά, ποῦ μέ τήν πρόσφατη συλλογή της «Ὀλ σφρυμοῖ τῆς σιγῆς μου»,βάλθηκε ν' ἀκολουθήσει ἕνα νέο δρόμο, τήν κ. Σοφία Μαυροειδῆ—Παπουδάκη, ποῦ, τραγουδώντας τήν ἀγάπη, δέν παραλείπει νά μᾶς δείξει πώς συγκινεῖται καί τήν κ. Ἤβη Κοΐνγκα—Ζαλικάδαινα (Μελισσάνθη), στά τελευταῖα τῆς τραγούδια, πρό πάντων.

Αὐτές οἱ τρεῖς, ποῦ ἀσφαλῶς δέν εἶναι καί οἱ μοναδικές, μποροῦν ὅμως ὡστόσσω νά σταθοῦν σάν παράδειγμα, κατωφδώσανε, καθεμιά μέ τόν τρόπο τό δικό της, δίχως νά ξεφύγουν ὁλότελα ἀπό τό λεπταίσθητο ἐπείνο συναίσθημα, ποῦ χαραχτηρίζει τίς γυναῖκες ποιήτριες, νά συλλάβουν τό ἀνθρώπινο δράμα στήν καθολική του μορφή καί νά πάρουν μιά θέση ἀνάλογη ἀπέναντί του.

Ἡ σημερινή πραγματικότητα, τά σύγχρονα προβλήματα τῆς ἀνθρωπότητας, τό δράμα τοῦ σκεπτόμενου ἀνθρώπου,τῆς κάθε ψυχῆς τό μαράζι, καθολικά συναισθήματα καί πλατειές σκέψεις, ἀνησυχίες καί ἀναζητήσεις, πράγματα, μέ μιά λέξη, νοῦ, ὅπως συνειδήζονταν νά πιστεύεται, χαραχτηρίζονταν ἔνεν ἀντρα δημιουργός, ἀγγίξαν καί τή γυναικεῖαν αἰσθανιτικότητα. Καί εἴδαμε στίς μέρες μας τό φαινόμενο, γυναῖκες, ποῦ ὡς χτές ἀκόμα τίς θέλαμε κλεισμένες στό σπίτι, μαραμένες στίς πνιγερές ἀπιδοφαιρες κόν φοκμανικόν ἀνεξόφν καί μέ τήν ἀτομικότητά τους ὑποδουλωμένη σπίν ἰκανοποίηση καί μόνο τόν πόθον μας, νά σκέστονται. Καί ἀνεβοῦνται καί νά ἐκφράζονται «ἀνεφίκια», μ' ἕνα ἀδρό, δηλαδή, καί κάπος ἠρωϊκό, σπό δάθος, ἀντίρυσμα τῆς ζωῆς, τῶν ἀπαιτήσεων της, τῶν ὑποχρεώσεων της καί τῶν προβλημάτων της.

Τέτοιες ὅμως γυναῖκες εἶναι ἡ ἐβαίρεση. Οἱ πρωτοπόρες στήν ἀνύψωση τοῦ πνευματικοῦ καί ἠθικοῦ ἐπιπέδου τῶν κοινωνιῶν. Οἱ ἀληθινές συμπαραστάτριές μας καί συνοδοιπόρες μας, γιά κάποιες ὑψηλότερες κατεστήσεις. Οἱ ἄλλες, οἱ καί περισσότερες, ἀπό τίς σημερινές μας ποιήτριες, δέ μπορεσαν καί δε μποροῦν ἀκόμα νά ξεφύγουν ἀπό τά γνωστά καί χιλιοτραγουδημένα θέματα, μέσα σπά ἀπείρα αἰσθανιτικά τίς ψυχές τους νά λμνιάζουν. Δέν κατόρθωσαν νά ξεφύγουν ἀπό τήν τόσο ζωαχηφιστικιά παθητική αὐτή στάση τους ἀπέναντι στά πράγματα, ἀφήνοντας τήν ψυχή τους ἐλεύτερη νά δονηθεῖ ἀπό τίς βαθύτερες καί ἀληθινότερες συγκινήσεις της, νά λευτερωθεῖ ἀπ' ὅλο τό βάρος τῆς κληρονομημένης πάχνης, ποῦ δέν ἐφήρνει νά χαρεῖ τό φῶς καί τόν ἥλιο, καί νά μᾶς στείλει τό τραγούδι της, τό ἀνθρώπινο κ' ἀληθινό, ποῦ θά-χει τότε καί κάποια δικαίωση.

Ἡ δίς Κατίνα Τσατσαρωνάκη, ἀπό τό Ἡράκλειο τῆς Κρήτης, τήν τόσο πλούσια αὐτή πνειματική γοντιά τῆς Ἑλλάδας, ἀνήκει σ' αὐτές τίς τελευταῖες. Δέν τήν καταφίνω γι' αὐτό. Τό νά προσχωρῆσει σήμερα ἕνας νέος δημιουργός σῆς καινούργιες ἀπαιτήσεις τῆς τέχνης, τό νά προσαμῶσει τήν ἐργασία του στήν ἀπόψη τῆς σημερινῆς ἀγωνίας, τῶν ἀπαιτήσεων καί τῶν ἀγπησνῶν τῆς ἀνθρωπότητας, εἶναι περισσότερο ἕνα ζήτημα ἰδιοσυγκρασίας καί, κατά ἕναν τρόπο, ψυχῆς καί πνειτιεψῆς μαζί πρόταρασκευῆς.

Ἡ ποιήτρια τῆς συλλογῆς αὐτῆς — τῆς πρώτης ποῦ τυπώνει—ἔχει μιάν ἰδιοσυγκρασίαν εὐαίσθητη καί φωμαντικιά. Ἡ εὐαισθησία τῆς ὅμως, ὅπως, ἄλλωστε, εἶναι ἐπόμενο, εἶναι πολύ, ἀν ὄχι ἐντελῶς, ὑποκειμενική. Ὁ,τι δέν ξεπορεῖται ἀπό τόν κόσμο τό ἴδιο τῆς, εἶναι ξένο καί ἀγνωστο. Ὅλα περιστρέφονται γύρω ἀπό τή χαρά τῆς, τά πάντα ἔχουνε σχέση μέ τό ἀτομικό της συναίσθημα :

Σκιές ἀπόψε μ' φοβίζουν
μά νά τίς διώξει δέ μπορεῖ
τοῦ κοντυλιοῦ μου τό χρυσάφι.
Τά μῦρα ποῦ σκορπᾶ ἡ γαλήνη
ὁ λογισμός νά μή χαρεῖ
θαρεῖ στό φίλτρο μου ἐγράφη.

Ἡ ποίηση, θέβαια, εἶναι μιά ἀπόθεση κυρίως ὑποκειμενική. Τῆς τέχνης ὅμως ὁ ἀπότερος σκοπός εἶναι αὐτός ἀκριβός : νά ἀντικειμενικοποιεῖ τό ὑποκειμενικό συναίσθημα. Ἡ νεαρή ποιήτρια δοκεῖται ἀπό λεπτότατα συναισθήματα. Ὁ παθητικός τόνος, εἶναι τό στοιχεῖο ποῦ κυριαρχεῖ μέσα στά ποιήματά της. Ὁ χαμένος ἔρωτας, οἱ πόθοι ποῦ μένουν ἀνικανοποίητοι, τό ποδομένο συναίσθημα, ὁ τρυφερά ἀνανιώμενος, οἱ χρυσοῦφιλοες ἐλπίδες, οἱ ἀνεκπλήρωτες χαρές, ὅ,τι ἀποτελεῖ τό συναισθηματικό κόσμο μιᾶς κοπέλλας, ποῦ ἀνοίγει δειλά—δειλά τά φτερά της γιά τή ζωή, ὁρίσκονται σε στίχους ὁμαίους καί μουσικούς μέσα σ' αὐτή τή συλλογή :

Πάλι μ' χραδοῦν πλαγιές καί κάμποι,
τώρα ξανανοίγν τή φλογέρα
πού σκοπούς τονίζουν τά νεφά,
τό αἰγά κιθάρισα τ' ἀγέρα.

Πάλι μ' χραδοῦν πλαγιές καί κάμποι,
τώρα πού μοῦ λύσαν τά φτερά.

Εἶναι ὁλοφάνερος ἕνας τόνος σχεδόν ἀφεθής, ἄς πῶ, μέσα στά νεανικά αὐτά τραγούδια. Ἡ ζεστή ὅμως λαχτάρα τῆς ζωῆς, ἡ ἐπιθυμία ἑνός κάποιου ἀγαπημένου καί ἡ διαβεβαίνιση εἰλικρίνεια τῆς ἀιθάσσης ἀπό τή μιά μεριά κι' ἀπό τήν ἄλλη μιά σχετικά σοβαρή προσήλωση στόν δετό κ' ἐμιουνοῦ στίχο, σταματοῦνε ἀμέσως ἀπό τήν ἀρχή τήν προσοχή μας. Ἡ δίς Κατίνα Τσατσαρωνάκη, κι' ἀπό τήν πρώτη της ἀπόμα πιθανή, μπορεῖ νά λογιστεῖ σάν μιά ποιήτρια μέ ἀξιώσεις. Ἀλλά, μέ ἀξιώσεις, ποῦ δέν ξεφεύγουν καθόλου ἀπό τήν παραδοψιν τέχνη, ποῦ δέν ἀστοχοῦν σε μιάν εὐσύτερην ἀντίληψη γιά τή ζωή.

Ἡ παράδοση ἔχει βαθειά σφραγίσει τό ἔργο τῆς νέας ποιήτριας. Συγκινημένο, θέβαια, αὐτό τό ἔργο, ἀλλά ὁλοχως δημιουργικῆν ἀντάταση, χωρίς τή βαθύτερη δικαίωση τῆς λυτρωτικῆς ἀνάγκης, ποῦ θ' ἄπλωνε τό τραγούδι τῆς νέας ποιήτριας πέρα ἀπό τούς ὀρίζοντες τοῦ ἀτομικοῦ ἀναθλέματος. Οἱ τόνοι αὐτοί, οἱ γεμάτοι πάθος καί ἀληθινή, κάποτε, συγκίνηση, οἱ εὐαίσθητες ἐπιλλήσεις, ποῦ δέν εἶναι καθόλου ἀδύναμες, οἱ τρυφερές ἐξομολογήσεις, οἱ σπαραγμοί καί οἱ ἐγκαταλείψεις, μένουν γιά τήν ὥρα μιά ὑπόθεση προσωπική τῆς ποιήτριας, ποῦ, φυσικά, δέν εἶναι δυνατό νά συγκινήσει καί μᾶς, τούς ἀναγνώστες ἀναγνώστες. Αὐτό εἶναι φυσικό γιά τ' αὐτιά, ποῦ κουράστηκαν πιά τ' ἀκοῦτε τά ἴδια καί ὅλο τά ἴδια πράγματα, εἰπωμένα μέ τόν ἴδιο τρόπο. Ἴσως ὅμως νά ὀφείλεται καί στήν Ἐλλειψη μιᾶς ἰσχυρῆς προσωπικ

ΓΡΑΦΕΙΑ:
Βουλῆς 1, 3ος ὄροφος
ΤΗΛ. 30-461

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ Περίοδος Β
ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡ.
Ἀριθ. φύλλου 14

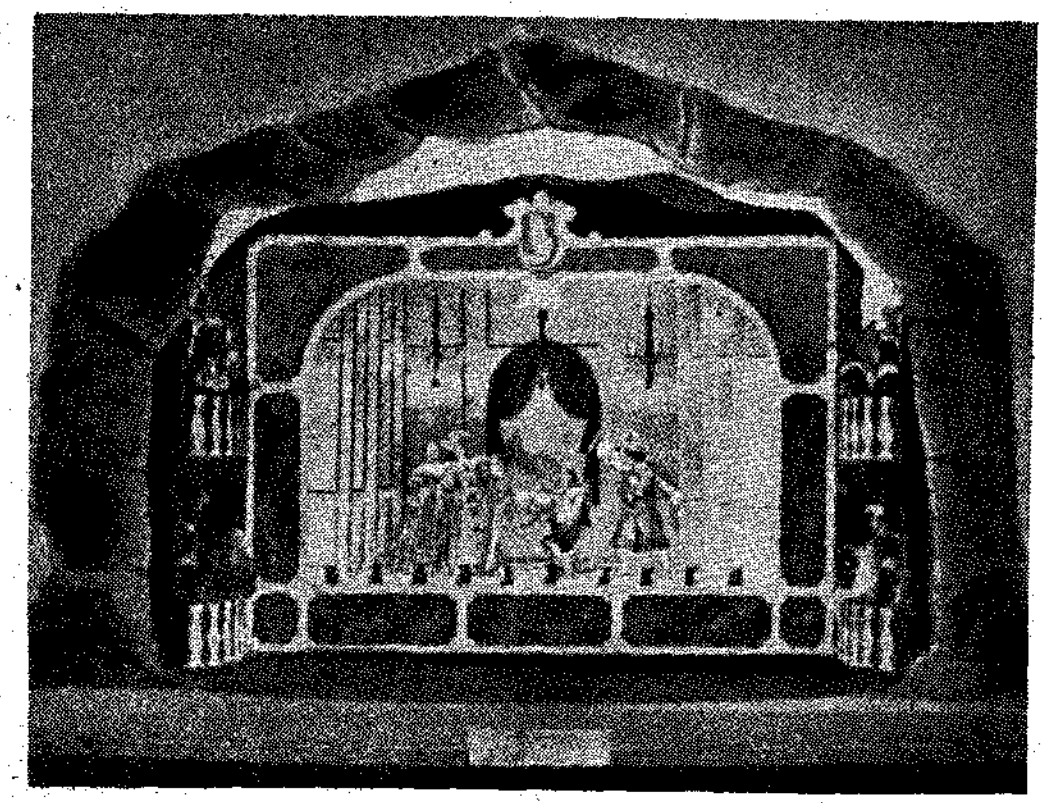

ΣΚΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΣΤΟΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ «ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ» ΤΟΥ ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ ΚΑΘΩΣ ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΣΤΗ ΚΟΜΕΝΤΙ ΦΡΑΝΣΑΙΖ ΑΠΟ ΤΟΝ ΛΟΥΙ. ΖΟΥΒΕ. Ἀριστερά: Ἡ σπηλιὰ τοῦ μάγου. Στὸ πρῶτο πλάνο, καὶ στὶς δύο πλευρὲς τὰ θεωρεῖα τῶν θεατῶν. Δεξιά: Δυὸ ο λουέτες τοῦ καπιτάν Μοταμὸρ στὸ ἴδιο ἔργο. Στὴν πρώτη ἡ ἠθοποιὸς Μπελεμάρ (θέατρο Μαρὲ) στὸ 1636, στὴ δεύτερη ὁ ἠθοποιὸς Ντορβάλ (Κομεντὶ Φρανσαὶζ) στὸ 1937. (Βλέπε στὴ σελίδα 9 σχετικὴ ἀντιπόκριση τοῦ κ. Θράσου Καστανάκη).

Ο ΛΟΥΙ. ΖΟΥΒΕ ΩΣ ΕΚΤΟΡΑΣ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΖΙΡΟΝΤΟΥ «Ο ΤΡΩΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΔΕ ΘΑ ΓΙΝΕΙ».

Η ΜΠΡΙΓΚΙΤΕ ΧΕΛΜ. (Στὴν 9η σελίδα μας, στήλη κινηματογράφου, σχετικὸ σημείωμα).